

JOSÉ DE ALENCAR

(1829—1877)

brazilský politik, publicista, novinář, dramatik a romanopisec, patří k zakladatelům brazilské národní literatury. Zapsal se do jejích dějin především jako autor četných románů s indiánskou tematikou. Ovlivněn evropským preromantismem povýšil v nich Indiána na symbol svobodného, hrdého a statečného člověka, nadřazeného svými ctnostmi Evropanům, především Portugalcům, jejichž dlouholetá nadvláda v Brazílii byla teprve počátkem století svržena. Z Alencarovy tvorby s indiánskými náměty jsou nejznámější „Guaranijec“ (O Guaraní, 1857), „Irasema“ (Iracema, 1865) a „Ubiražara“ (Ubiražara, 1874). Jsou to vesměs díla, která ve své době vzbudila živý ohlas u širokých čtenářských vrstev a dodnes nepozbyla popularity. Alencar v nich uplatnil svůj dar poutavého vyprávěčství, vytvořil celou řadu šťastně konturovaných typů, výrazně zachytil dobový místní kolorit a vynikl jako mistrný krajinář.

Vedle těchto děl jsou v Brazílii dodnes čteny jeho romány regionalistické, zvláště „Gaučo“ (O Gaučo, 1870) a „Obyvatel divočiny“ (O Sertanejo, 1875). Z jeho dramatické tvorby, které se věnoval jen v mládí, je nejvýznamnější první brazilské sociální drama, ve kterém vystupuje postava černocho, „Rodinný skřítek“ (O Demônio Familiar, 1857) a hra „Matka“ (Mãe, 1857), v níž vytvořil typ obětavé, altruistické černošské matky. Alencar položil též základy k brazilské fejetonistické tvorbě a odborníkům je znám svými právníckými spisy. Jeho politická činnost byla velice důležitá, neboť Alencar usiloval o úplné odstranění politického a hospodářského vlivu Portugalska v Brazílii.

José de Alencar

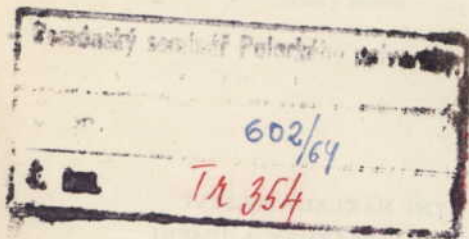
DVA INDIÁNSKÉ PŘÍBĚHY

Irasema — Ubiražara

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ
KRÁSNÉ LITERATURY A UMĚNÍ

Praha 1964

Přeložili Jaroslav a Jarmila Vojtšíkovi

José Martiniano de Alencar — nejbrazilštější ze všech spisovatelů Brazílie, jak se o něm vyjádřil literární historik José Veríssimo — narodil se r. 1829 na usedlosti Mecejana poblíž Fortaleza, hlavního města brazilské provincie (dnes státu) Ceará. Pocházel z rodiny, která byla v celé severovýchodní Brazílii známa svým vlasteneckým cítěním a vynikající účastí na boji proti portugalské koloniální nadvládě. Jeho otec, po určitý čas senátor a prezident provincie, měl značný podíl na odbojném hnutí, které v době, kdy ještě nebyl v dohledu pád brazilské monarchie, vyvrcholilo vyhlášením republiky Ceará. Za tuto revoluční činnost byl dlouhá léta vězněn. Otcovo hrdinství chlapci imponovalo. Rozhovory s ním i jiné zážitky z mládí zanechaly v citlivé představivosti budoucího spisovatele hluboké stopy. V literárním autoportrétu „Jak a proč jsem se stal romanopiscem“ (Como e por que sou romanista, 1873), v němž formuluje své estetické názory, vzpomíná též na pravidelnou četbu dojemných a poučavých románů v rodinném kruhu. Čítal je napjatým posluchačem i několikrát, a tak si vštípil v paměť nejen autorovy myšlenky, ale i jeho styl. Za studit se hroužil i do četby jiných knih — především kronikářů a historiků z koloniální doby, klasických portugalských spisovatelů, autorů francouzských (jmenovitě Chateaubrianda a Bernardina de Saint-Pierra) a anglických

romantiků Scotta, Coopera a Marryata. Tato horlivá četba sytila jeho touhu stát se spisovatelem. Na rozdíl od svých vrstevníků však s debutem nespěchal. Cíle- vědomě a trpělivě se na literární dráhu připravoval — rozšiřoval své historické vědomosti, studoval románovou kompozici a především neustále třibil svůj sloh. Zdro- jem inspirace mu byl též rodný kraj, kde prožil dětství a kam i později nejednou zavítal. Cesta, kterou v mládí podnikl s rodiči ze Ceará vnitrozemím na jih Bahie, vryla se mu hluboko do paměti a živě se mu vybavila později, když psal „Irasemu“.

Alencar žil zcela jinak než většina brazilských ro- mantiků. Vystudoval práva, vedl klidný život, působil dlouhý čas jako vzorný úředník. Po studiích byl zaměst- nán v kanceláři dr. Caetana Alberta Soarese. Za čtyřletého působení u věhlasného riodejaneirského ad- vokáta se obeznámil s právníckými problémy do té míry, že mohl v tisku uveřejňovat odborné úvahy. Později se stal profesorem na obchodním institutu a vedoucí oddělení ministerstva spravedlnosti. V této funkci vypracoval řadu odborných posudků z krimina- listiky a ústavního i občanského práva. Napsal i ně- kolik větších právníckých spisů.

Společenské i rodinné prostředí předurčovalo Alen- cara k politické dráze. Čtyřikrát byl zvolen poslancem za Ceará a během dlouholetého působení ve sněmovně pronesl řadu projevů, vyznačujících se promyšleností, literární formou, útočností a sarkasmem. Z parlamentní tribuny hájil právo Brazílie na úplnou politickou i hos- podářskou nezávislost na Portugalsku, jež si i po osa- mostatnění bývalé kolonie dělalo naděje na její opětné podmanění. Nejednou musel v parlamentě vyslechnout

uštěpačné poznámky poslanců, kteří ho nejapně tupili za to, že je literát. Proti těmto krátkozrakým polo- vzdělančům byl nucen stále zdůrazňovat, že literární činnost má stejný dosah jako působení politické.

V letech 1868—70 byl ministrem spravedlnosti. Jeho autoritářství a hrdost popuzovaly však Pedra II., který se vydával za mecenaše spisovatelů a byl proti Alencarovi zaujat, protože se proslavil bez jeho záštity. Alencar neuměl panovníkovi ani svým kolegům úlisně pochlebovat a úskočné plotichy, které se tehdy ustavičně strojily v politickém zákulisí, byly jeho povaze naprosto cizí. Stále patrnější neshody mezi Alencarem a císařem donutily posléze ministra spravedlnosti, aby se podě- koval. Bezprostřední pohnutkou k tomuto kroku bylo, že panovník nesvolil, aby se ujal úřadu senátora, kterým byl v Ceará zvolen. Když přišel o ministerské křeslo i doživotní senátorství, veselý a nadšený Alencar zma- lomyslněl v melancholického, pesimistického samotáře. Na účast v politickém životě vzpomínal s trpkostí. Zdálo se mu, že sklídl nevděk za své plodné a pod- nětné působení ve vládě, zvláště za své zásluhy o vy- hlášení zákona zapovídajícího prodej černých otroků v dražbě (1869). Jím přispěl k abolicionistickému hnutí, i když sám nebyl jeho přímým stoupencem. Měl sice za to, že otroctví je zlo, ale navrhoval, aby se odstra- ňovalo postupně. Jeho okamžitým zrušením by se prý brazilské hospodářství nadobro zhroutilo. Podle jeho mínění by náhlé osvobození postavilo otroky před tak svízelné problémy, že by jim vzhledem k nízkému stupni svého vzdělání nedokázali čelit.

Jako politik byl Alencar i publicisticky činný. Z jeho četných politických pamfletů jsou nejznámější „Eras-

movy listy“ (Cartas de Erasmo, 1865), adresované císaři. Upozornil v nich na neblahou politickou situaci a obviňoval z ní korupčníky, finanční oligarchy a byrokratické cizopasníky. „V Brazílii žije, myslí a vládne toliko byrokratický duch,“ stěžoval si v tomto spisku, v němž se též domáhal základních práv pro oklamany a vykořisťovaný lid.

Žalostné politické fiasko podlomilo Alencarovo zdraví. Léčení nepomáhalo a poslední naděje skládal do své cesty na evropský kontinent. Brzy po návratu do vlasti však (r. 1877) skončil.

Do literatury vstoupil Alencar jako novinář. Přispíval do studentských časopisů a později se stal redaktorem „Correio Mercantil“. Brzy se však místa vzdal, poněvadž mu redakce listu, financovaného latifundisty, zcensurovala článek o hře na burze. Nemohl přece strpět, aby byla takto porušována svoboda tisku, která je výrazem „svobody myšlení a svědomí, bez níž nemůže člověk existovat; znamená právo na stížnost a obranu, které se nesmí nikomu upírat...“

Fejetony, které uveřejnil za svého krátkého novinářského působení, jsou neocenitelným pramenem k poznání společenského života za vlády Pedra II. a politických i kulturních událostí, jež se v té době zběhly v Brazílii a zejména v jejím hlavním městě. Informují o obyvatelích, ulicích, obchodech, zvycích a slavnostech tehdejšího Rio de Janeira. Politických událostí, které mohl Alencar komentovat, bylo tenkrát velmi mnoho: bouřlivá jednání parlamentu, střídání ministerstev, předčasné prohlášení Pedra II. plnoletým, aby mohl zasednout na císařský trůn apod. Zajímalo ho i dění v Evropě, zejména krymská válka a vývoj ve Francii.

Evropa byla tehdy předmětem neutuchajícího obdivu, a zvláště francouzské mravy (i nemravy) byly v Brazílii s rozkoší napodobovány. Alencar nebyl však pouze kronikářem politického života, nýbrž i sociálních problémů v brazilské metropoli. Protestoval proti vysokým životním nákladům a poukazoval na proletarizaci části brazilského obyvatelstva. Sledoval vznik prvních akciových společností, všiml si změn, které přineslo zavedení šicího stroje, a věnoval soustavnou pozornost divadlu, především ohlasu italské opery (tehdy zvláště Verdiho). Divadlo zaujímá významné místo v jeho fejetonech proto, že se tam soustřeďoval společenský život „elity“, která si nedala ujít jedině představení divadelních společností — brazilských i cizích, zejména portugalských a francouzských. Méně byl Alencar nadšen jinými společenskými radovánkami, jako byly plesy, slavnosti a recepce. Uzavřená povaha, libující si v samotě, mu bránila, aby se těchto podniků účastnil tak pilně, jak mu funkce přikazovala. V některých Alencarových fejetonech se rýsuje zárodek jeho budoucích divadelních her a románů.

Alencar položil základy k brazilské fejetonistické tvorbě. Sám však fejetony psal jen krátce. Jeho epickému založení zřejmě nevyhovovalo stálé střídání námětů.

Pouhou epizodu znamenalo v Alencarově tvorbě také divadlo. Vznik jeho dramatické produkce — čtyři komedie, čtyři dramata a operní libreto — spadá časově do rozmezí, ohraničeného románem „Guaranijec“ a „legendou“ „Irasema“. Velkolepý úspěch prvního z těchto děl usnadnil Alencarovi přístup na jeviště, takže ve svém nejplodnějším roce (1857) za necelé tři měsíce

vedl na scénu tři nové hry. Avšak již ve čtyřiceti letech — plně vyčerpán politickou činností — zanechal práce pro divadlo navždy.

Jeho hry od prvopočátku směřovaly k moralistním cílům. Alencar se z toho sám vyznává v jedné stati: „Poprvé mi myšlenku psát pro jeviště unukla zcela malá a ostatně prostinká epizodka na brazilské scéně. Byl jsem v divadle Ginásio, když se tam hrála drobná fraška, která nevynikala mravností ani vybraným jazykem, obecnostvo však tleskalo a dámy se smály, neboť smích je nakažlivý; v jistých chvílích se mu člověk neubrání, i když se duch a stud proti jeho příčině bouří. Toto pozorování mě rozhořčilo, a to se jistě stane každému, vidí-li ruměncem na tváři dámy při obhroublém šprýmu a hrubém výroku. Řekl jsem si v duchu: ‚Copak se nedá vyvolat úsměv bez ruměnce?‘“ Z této úvahy se díky tomu, že jsem měl několik dní volno, zrodilo „Rio de Janeiro“.

Jde o revuální komedii „Rio de Janeiro — Rub a líc“ (Rio de Janeiro — Verso e Reverso, 1857), žánrový obrázek z tehdejšího hlavního města. Ukazuje, jak se láskou mění názory člověka; sãopaulskému studentovi, který přijede do Rio de Janeiro, se město nelíbí, a teprve když se zamiluje, vidí celé své okolí v příznivějším světle.

Významnější je „Rodinný skřítek“ (O Demônio Familiar, také 1857), první brazilské sociální drama, v němž vystupuje postava černocha. Zachycuje sice prostředí a mravy vyšších společenských vrstev, ale nejvýrazněji vykresluje postavu titulní. Tou je černošský sluha, jakýsi brazilský Figaro, jenž ustavičně kalí rodnou pohodu svými zlomyslnými kousky, např. ode-

vzdává dopisy jiným lidem než adresátům, vymýšlí si milostné pletky a vyvolává tím nesváry. Nakonec je propuštěn a stává se svobodným člověkem. Příznačné pro Alencarovo nazírání je, že líčí toto osvobození jako nejtěžší trest, jenž onoho „tropického harlekýna“ mohl stihnout.

Jiné téma, spjaté s otroctvím, avšak nesené širším ideovým dechem, ztvárnil Alencar v dramatu „Matka“ (Mãe, 1859). Vytvořil v něm typ obětavé, altruistické matky, která se otráví, aby nevyšlo najevo, že student, o kterého se starala, byl její syn; kdyby se veřejnost dopídila, že matkou budoucího lékaře je černošská otrokyně, byla by ohrožena jeho kariéra.

Velký rozruch vyvolala hra „Křídla anděla“ (As Asas de um Anjo, 1858), která byla po třetím představení policií zakázána jako „nemorální“. Alencar, jehož dramatická tvorba byla zřetelně ovlivněna Alexandrem Dumasem, vylíčil v ní rehabilitaci padlé dívky, jejíž očištěnou se stala velká a upřímná láska.

Sociální námět má hra „Úvěr“ (O Crédito, 1857) o nečistých machinacích nesvědomitých ziskuchtivců, kteří se chtějí zmocnit věna dcery zámožného obchodníka. Jako většina her a románů José de Alencara končí však i „Úvěr“ šťastně: nebezpečí je zažehnáno příchodem poctivého mladíka, který hrabivce odhalí. Nejceněnější v této hře je kritika postavení ženy, jež v brazilské společnosti neměla příležitost k pracovnímu uplatnění.

Poslední hra, kterou Alencar napsal, „Jezuita“ (O Jesuíta), měla být uvedena k národnímu svátku roku 1861, ale když proslulý herec João Caetano v poslední chvíli odřekl titulní roli, byla premiéra odložena

— o plných čtrnáct let, a potom úplně propadla; ve městě, které mělo 300.000 obyvatel, zhlédlo ji asi sto lidí. Nezdar znamenal pro Alencara kruté zklamání. Nemohl pochopit, proč obecenstvo dává přednost cizím kusům a ignoruje „národní drama, inspirované vlasteneckým citěním“.

Kdyby byl Alencar k divadlu trvale přilnul, byl by postupem doby vyzrál v dramatika ještě výraznějších kvalit. Avšak i tak pevnou dramatickou fakturou, barvitostí jednotlivých scén a vystižením ovzduší přispěl k obrodě národního divadla v době, kdy brazilským scénám vévodili zahraniční autoři.

Největší část Alencarovy bohaté a pestré literární tvorby představují romány. Jejich náměty jsou zdánlivě různorodé, avšak ve skutečnosti tvoří promyšlený celek. Jeho plán vyložil Alencar r. 1872 v předmluvě k „Zlatým snům“. Napsal tam, že zamýšlí zobrazit společenský vývoj Brazílie v jeho nejdůležitějších historických etapách — před příchodem Evropanů, pod vládou Portugalců a v současnosti. I když poměrně krátký život nedal náročnému úmyslu dozrát plně v skutek, je odkaz tohoto snad nejpłodnějšího brazilského spisovatele neobyčejně bohatý.

Nejzávažnější jsou Alencarovy romány s indiánskou tematikou. Programem této složky jeho tvorby a zároveň i cennou uměleckou a ideovou konfesí je jeho britká, temperamentní kritika epopeje „Společensví Tamoiů“, jejímž tvůrcem byl oficiální básník brazilského císařství D. J. Gonçalves de Magalhães. Báseň byla vydána nákladem císaře, jenž později, skryt pod pseudonymem, zasáhl do pútky na straně svého chráněnce. Polemika, vedená r. 1856, vysvětluje císařovu antipatii

k Alencarovi, vyhroťují se později, když spisovatel zastával úřad ministra.

Alencar kritizoval vyumělkovanost básně, její rozvláčnost a rétoričnost. Báseň je podle Alencara mrazivě chladná, chybí jí spontánnost a vřoucnost. Nevyrůstá z kořenů domácí poezie. Autor nemá poněti o brazilské přírodě. Nedokáže vdechnout heroickou ušlechtilost indiánským postavám a neumí vytvořit ženský typ.

Alencar se v kritice vyznává i ze svých představ o budoucnosti brazilské slovesnosti. Jejím rozvoji poslouží prý více pěstování románu než eposu. Tvůrci nového románu musí přestat otrocky napodobovat cizí, zvláště portugalské vzory, obrátit pozornost k původním obyvatelům Brazílie a vystihnout jejich způsoby, zvyky i mentalitu, což se Magalhãesově básni o povstání Indiánů proti Portugalcům nepodařilo. Spisovatelé by se měli přičinit, aby se Brazilci, trpící komplexem mladého národa bez historie, mohli pyšnit, že i jejich země má svou minulost, svůj středověk.

Je nasnadě otázka, proč ze tří etnických složek, které splynuly v brazilský národ, byla k vytvoření a vzkříšení národní minulosti zvolena jeho součástí indiánská. Evropský, přesněji portugalský komponent nepřicházel v úvahu, neboť proti němu mířilo veškeré vlastenecké snažení. Na symbol brazilské minulosti nemohl být povýšen ani černocho. Nebyl brazilského rodu — na americký kontinent byl násilně dopraven z jiného světa. V Brazílii byl otročen, mrzačen, rđoušen. Představoval pracovní sílu, stojící na nejnižším stupni společenského žebříčku. Byla s ním spjata představa manuální práce, která člověka společensky diskvalifikovala. Alencar, stejně jako jiní spisovatelé, pocházel

z vládnoucích vrstev, které byly za postavení černochů odpovědny. Nebylo myslitelné, aby idealizoval černocha a dostal se do konfliktu s třídou, ke které příslušel. Indián měl proti černochovi sice určité nevýhody, ale zato hodně předností. Nevýhodou bylo, že se indiánské obyvatelstvo nijak významněji nepodílelo na utváření brazilského národa. Jeho jazyk téměř zanikl a ani indiánská kultura nehrála prvořadou úlohu v národních tradicích. Mimoto zaujatí dějepisci, kronikáři a cestovatelé pošpinili domorodce nánosem kalu a hany. Špatnou pověst Indiánů bylo tedy nutno napravit druhou krajností — jejich idealizací. Proti černochovi měl však Indián mnoho výsad. Především ho bylo možno pasovat na symbol svobodného člověka a nositele nejlepších morálních vlastností. Tkvěl svými kořeny v brazilské zemi. Byl pánem své půdy. Udatně se bránil nájezdu bílých dobyvatelů a nedal se kolonizátory zotročit. Raději volil útěk a mužně umíral, než by se smířil s ujařmením. Niterně miloval svobodu a nebyl symbolem fyzické práce. Snadno se proto mohl stát mýtem, stejně jako jím byl v dílech evropských preromantiků.

Pomluvy, které o Indiánech šířily historické traktáty, bylo nutno vyvážit, jak jsme již řekli, idealizací těchto praobyvatel Brazílie. Toho si byl Alencar vědom, a proto indiánským bohatýrům připisoval řadu ctností. Jeho Indiáni vynikají chrabrostí. Zápolí na straně slabých proti nespravedlnosti. Jsou rozhodní, jakživi nezaváhají. Chovají se něžně k ženám. Jsou bedlivě dbalí své cti. Přetváře a licoměrnosti se naučili teprve od bělochů. Nejsou vzdělaní a kulturně vyspělí, ale jsou nadáni bystřejšími smysly než jejich podmanitelé. Vš

mocí se prostě Alencar snažil nadřadit Američana Evropanu, Brazilce Portugalci. Americký kontinent je podle Alencarova pojetí rozhodně lepší než evropský, a proto jeho původní obyvatelé nemohou být postavami vybledlými a mátožnými, jako byli například u Gonçalves de Magalhães.

Alencarova tvorba s indiánskými náměty se rozlévá do celé řady svazků. V jejich intencích vytvořil i svá tři stěžejní díla: „Guaranijec“ (O Guarani, 1857), „Irasema“ (1865) a „Ubirajara“ (1874).

Román „Guaranijec“ jej proslavil. Když tento cituplný a zároveň i bohatýrský příběh Indiána Periho a jeho milé Ceci vycházel od února do dubna 1857 anonymně na pokračování v „Diário do Rio de Janeiro“, poutal pozornost všech Riodejaneiranů a měl živý ohlas i v São Paulu. „Kdykoliv přijížděla pošta, tehdy ještě s velkým zpožděním,“ dosvědčuje spisovatel Taunay, „shromažďovaly se davy studentů v koleji, kde se vyskytl šťastný předplatitel ‚Diário de Rio de Janeiro‘ — a uchváceny i občas jakoby elektrizovány naslouchaly tomu, kdo byl obdařen silnějším hlasem.“ Dílo přinášelo „emociálně cosi nového, neznámého městu oddávajícímu se výlučně obchodním a burzovním zájmům“. Brazilské čtenářstvo se s rozkoší nořilo do Alencarova jitrivého, magického stylu, kontrastujícího s jednostrunnou prózou tehdejší doby. Zamilovalo si glorifikovanou postavu Periho, drsného syna pralesů, nedotčeného civilizací, indiánského rytíře bez bázně a hany. Zalíbily se mu nadpřirozené prvky knihy s nečekanými příhodami a zvraty, připomínající pravé rytířské romány. Tajilo dech, když Peri a Ceci unikali jisté smrti, a s úlevou si oddechlo, když dívčin život,

visící na vlásku, ochránil střelhibitý zásah jejího snědého kavalíra.

Úspěch románu, zhudebněného A. Carlosem Gomezem ve stejnojmenné opeře (nejznámějším brazilském operním díle, uvedeném poprvé v milánské Scale r. 1870) pobídl Alencara k intenzivní tvůrčí činnosti, jejímž příštím nejhodnotnějším výbojem byla legenda elegické něhy „Irasema“, skvost brazilského lyrického románu. Tato básnická apoteóza brazilského lidu, galvanizující jeho vlastenecké zanícení, znamená vrcholný bod brazilské tvorby s indiánskými náměty a jeden ze základních kamenů národní slovesnosti.

Čtenářský ohlas díla byl kromobyčejný. Dodnes je čtou i prostí lidé, nevyklí četbě beletrie, a některé zvláště jímavé scény jsou zvětšeny v lidové poezii. Tuto odezvu tušil již brazilský spisovatel Machado de Assis, jenž se v jednom fejetonu r. 1866 podělil s čtenáři o radost z této knihy: „Kdo si ji přečte jednou, mnohokrát se k ní vrátí, aby vyslechl příběh panny s medovými rty, ztvárněný živým a procitěným jazykem. Tato kniha bude žít, jsou v ní síly, které odolávají času a skýtají plnou záruku budoucnosti.“ A obzíravě glosuje dále: „Všechno nám tam připadá primitivní: naivnost citů, malebnost jazyka, všechno, i výpravná stránka knihy, která nevypadá na dílo moderního básníka, nýbrž spíše na příběh indiánského barda, vyprávěný u dveří chatrče při posledních paprscích slunce, které počíná obestírat smutek.“ Vycházeje z údajů zjištěných v starobylých kronikách, utkal Alencar zajímavý dějový rámec, osobitě pojaté epizody a především křišťálově krásnou, básnivou postavu Irasemy, jež jako živý nervu prostupuje celou knihou — „bytosť odpozoro-

vanou přírodě, idealizovanou uměním a za drsností svých mravů odhalující duši schopnou lásky a citů“.

Posledním Alencarovým dílem s indiánským námětem, dovršujícím a uzavírajícím v Brazílii tuto svéráznou tvorbu, je „Ubirazara“, „sestra Irasemy“, jak ji označuje sám autor, a jedno z nejpoetičtějších děl brazilského písemnictví.

V indiánských románech se projevují některé příznačné rysy Alencarova umění, platné pro valnou část jeho beletristické tvorby.

Alencar má především dar poutavého vypravěče. Rafinovaně dokáže vytvářet zápletky, s podivuhodnou obrazotvorností dovede vyvolat před čtenářův zrak lyrický obraz brazilské krajiny i lidí, kteří v ní žijí. Jako křehký básník prózy nemá Alencar v brazilské literatuře obdoby.

Alencar vytvořil ve svém díle řadu typů. Šťastně konturoval hlavně ženské postavy. Těch vymodeloval bohatou galerii. Nepřipouštěl si však starost o zjišťování pohnutek lidských činů nebo příčin lidských vášní. Nebyl schopen hluboké povahokresby, nevyniká jako plastik charakterů. Nedovede se pomyslet do psychických stavů svých postav. Od prvních stránek knihy rozlišuje postavy jednoznačně kladné a záporné, dobré a špatné. Zato vyniká jako krajinář. Kdežto u básníků koloniální éry se přírodní motivy objevovaly jen v podružné funkci a ojedinele, v Alencarových dílech hraje příroda a moře, které bylo od mládeži spisovatelovou vášní, prvořadou úlohu. Tak tomu bylo ostatně u všech brazilských romantiků. Příroda jim byla prostředkem k vyjádření pyšného obdivu nad nepřeborným bohatstvím rodné země. Malebná, hýřivě barvitá příroda tvořila

u Alencara majestátní scénérii velkolepých skutků Indiánů nebo jiných hrdinů. Zápletka byla mnohdy jen záminkou k malbě přírodní nádhery, působící exotickou přitažlivostí. Alencarovy postavy nabývají větší životnosti, pohybují-li se v pralesích, u divokých vodopádů, ve stínů tichých stromů. Dorůstají pak legendární, mytické velikosti přírodních sil, které je obstupují. Alencarovým líčením přírody bohaté faunou probleskuje bohatství zvuků i barev, oslnivá hra světél a stínů. Příroda mu byla „staletou a nesmírnou knihou“, z které čerpal nejpůsobivější stránky svých děl.

Autor „Irasemy“ nevyknlá však jenom líčením přírody. S drobnohlednou pozorností rozestírá před námi kupříkladu zařízení bytů, oblek i obuv postav. Vystižením fyzické stránky osoby připisuje svrchovanou důležitost. Podrobnosti oblečení i prostředí, kde se postavy pohybují, pomáhají definovat jejich osobnost a doplnit jejich podobiznu.

Zevrubné popisy dodávají Alencarovým románům neocenitelné dokumentární hodnoty. Čelný brazilský národopisec Luis da Câmara Cascudo uvedl před časem, že Alencar „náleží k nejspolehlivějším folkloristickým informátorům. Zaznamenal v románech, jak se běžně žije v Brazílii od severu až na jih, zachytil mýty, legendy, písně, boje, náboženské a politické slavnosti, tradice, místní zvyky“. Alencar, inspirující se často i lidovým vyprávěním, registroval i různé pracovní úkony, rodinné a společenské zvyklosti, lidové veselice a hodokvasy, typická jídla a svérázné způsoby odtvání. Jeho díla podávají proto široký a podrobný obraz brazilské společnosti v různých jejích fázích.

Literární historik Silvio Romero podotkl před mnoha

desetiletími, že Alencar prozkoumal brazilský život do posledních záhybů a úkrytů. Chtěl tak připomenout, že nepsal jen romány z brazilské minulosti (díla historické ražby, ale s hojností prvků mytických a legendárních), nýbrž i romány regionální. I když není prvním regionalistou v Brazílii, jeho předchůdci se s ním nemohou měřit. Přísluší mu zásluha, že svým příkladem podnítil rozmach regionalistické literatury. Alencar těží z různých krajů, z jihu Brazílie, z její střední oblasti i ze severovýchodu. Z jihobrazilského prostředí čerpá „Gaučo“ (O Gaúcho, 1870) a z druhého konce Brazílie poslední román vydaný za Alencarova života, „Obyvatel divočiny“ (O Sertanejo, 1875). Líčení jednotlivých krajů, jak je traktuje v těchto románech, třeba však brát opatrně, zvláště pokud jde o jih Brazílie, který Alencar sdostatek neznal. Dokumentární hodnotu těchto románů snižuje skutečnost, že „jsou spíše produktem žhavé a podivuhodné fantazie než přesného pozorování přírody nebo důkladné znalosti scénérie, kde se mají pohybovat a jednat jeho sympatičtí hrdinové a roztomilé ženské typy“ (Taunay).

Zvláštní pozornosti zasluhuje Alencarův jazyk. Je bohatý, barvitý a zároveň i prostý. Alencar odvažuje výrazové prostředky na jemných vážkách. Každé slovo je mu „prostým a jemným květem srdce“. Vpřádá do svých děl četná indiánská slova, mnoho výrazů výlučně brazilských a nevyhýbá se ani anglicismům a galicis-mům. Jeho melodická věta připomíná zpěvnou kantilenu. Poněvadž věděl, že mu stylistická dovednost nespadne darem do klína, od mládí se pilně obíral studiem stylu. Byl si vědom, že jazyk jako „nástroj ducha“ — jak o tom mluví v doslovu k románu „Bohyně“ — ne-

může ustrnout, „pokud se tento duch vyvíjí“. „Bylo by opravdu podivné, kdyby lid, přijímající nové ideje a zvyky, měnící své obyčeje a sklony, turdoštině setrval na vyjadřovacích způsobech svých předků“. Proto soudil, že by portugalštině mluvené a psané v Brazílii mělo být přiznáno právo samostatného dialektu. Uvědomoval si totiž, že je nemyslitelná kulturní a literární nezávislost, nebudou-li Brazilci smět psát odchýlně od normy platné v Portugalsku. Šlo mu tedy o jazykovou nezávislost politicky nezávislé a literárně se osamostatňující Brazílie — nikoli však o vytvoření nějakého „brazilského jazyka“, jak naznačovali jeho odpůrci. Chtěl toliko, aby byly kodifikovány změny, kterými portugalština prošla v novém prostředí. Přičilo se mu hnidopištví jeho kritiků, kteří puristicky lpěli na liteře mluvnického pravidla, žádali bezduché kopírování klasiků a věčně horlili proti porušování akademického úzu. Alencarova vzpoura proti spoutávání a ochuzování jazyka měla velký význam pro další vývoj spisovného jazyka v Brazílii. V dvacátých letech našeho věku plodně navázala na jeho jazykové názory literární moderna.

Dílo José de Alencara zjitřilo vlnobití brazilského kulturního života. Stalo se terčem prudkých invektiv. Podnět k nim zavdaly kritické poznámky Pinheira Chagase (1867). Později se k hlaholným výpadům propůjčili další portugalští i brazilští spisovatelé. Spílat Alencarovi se stalo módou. I pologramotní politici psali na něho pitvorné epigramy, které byly podle ironického výroku José Veríssima „stejně čisté jako volby, z nichž (tito politici) uzešli“. Z Portugalců v této kampani neblaze vynikl José Feliciano de Castilho, spisovatel vcelku průměrný, ale vybavený dostatečnými prostředky,

poněvadž jeho útoky financoval ze státní pokladny sám Pedro II. Uveřejňoval je ve svém časopise, kde popřel místo i Brazilci Franklinu Tavorovi. Ten tam otiskl osm dopisů o (či spíše: proti) „Gaučovi“ a po Alencarově rozhořčené reakci v dalších dvanácti listech potíral „Irasemu“. Prvnímu románu vytýkal nepřirozenost situací a idealizaci typů; v duchu nastupujícího střízlivého realismu žádal od spisovatele lepší znalost prostředí, o kterém píše. Jiní kritici obviňovali brazilského prozátéra z neoriginálnosti, snažíce se dokázat, že je epigonem Chateaubrianda a Coopera. Pokoušeli se mu upřít umělecké zásluhy — hlavně proto, aby tím zdiskreditovali Alencara politika. Nařkli jej dokonce, že píše jenom pro peníze. Tyto útoky a pošklebky se ovšem Alencara silně dotkly.

Alencarovo dílo však tyto útoky přečkalo. Dnes patří Alencar k nejčtenějším brazilským spisovatelům. Jeho knihy vycházejí v stále nových vydáních a statistiky knihoven ukazují, že čtenářský zájem o ně nepohasl. Skoro každá rodina v Brazílii má doma některý Alencarův román — třeba jen v laciném, sešitovém vydání, koupěném na ulici od kamelota nebo čističe bot. Spíše než vzdělanecké kruhy čtou Alencarovy romány prostí lidé, kteří často znají celé stránky (zvláště „Irasemy“) nazpaměť. Jména Alencarových románových hrdinů jsou každoročně křtěny tisíce brazilských dětí.

Alencar je dnes populární, třebaže se sám nesnažil vmluvit v přízeň čtenářského publika. Získat za každou cenu oblibu a vnějškový úspěch nebylo jeho devízou. To ovšem neznamená, že by mu byl poměr čtenářů k jeho dílu lhostejný. Ve své ctižádostivosti dychtil po uznání, a proto se nejednou ohrazoval proti lhostej-

nosti, pohrdání i zlovolnosti kritiků, jejichž křivdy často oplácel vyčítavými a jizlivými slovy. Vinou „konspirativního mlčení“ kritiky, jak o něm mluví Machado de Assis, prožíval ustavičný kvas nespokojenosti a trpké strážně. „Myslíš, že budu žít pro potomky?“ vyvěl z hlubin zmučené bytosti úzkostný dotaz, jímž se churavý spisovatel na sklonku života obrátil na přítele Taunaye.

Byly to zbytečné obavy. Nenaplnila se prorocství kritiků, že Alencarovy spisy nemají „dost síly, aby odolaly působení času“. Jeho dílo nezhyňulo ani nezvětralo. Vrcholné literární projevy tohoto ryze národního spisovatele, Brazilce do morku kostí, se v jeho vlasti těší dnes větší oblibě než tvorba kteréhokoliv jiného slovesného umělce.

Zdeněk Hampejs

IRASEMA

Legenda ze Seard

Divoké zelené moře mé rodné země, kde se ozývá papoušek žandaia v bohatém listoví palmy karnaúby, zelené moře, které se třpytíš jako roztavený smaragd v paprscích vycházejícího slunce, oblévající bělostná pobřeží stíněná kokosovníky,

utiš se, zelené moře, a něžně zkolébej prudké vlny, ať dobrodružná bárka klidně klouže po hladině tvých vod.

Kam spěje smělý vor, rychle opouštějící searenské břehy a nastavující velkou plachtu svěžímu větru z pevniny?

Kam míří jako bílý ledňáček hledající rodnou skálu v pustinách oceánu?

Tři tvorové oddechují na křehkém plavidle, plujícím plnou rychlostí po širém moři.

Mladý bojovník, jehož bílou pleť nezbarvuje domorodá krev, dítě a pastýřský pes, kteří spatřili světlo světa v kolébce pralesů a bratrsky si hrají, oba zrozenci téže divočiny.

Přerývaný nápor větru přináší od pobřeží chvějivou ozvěnu, doznívající v nárazech vln:

„Irasema!“

Mladý bojovník opřen o stěžeň hledí upřeně na mizící stín země; občas padne jeho zaslzený pohled na sedátko, kde odpočívají dvě nevinná stvoření, druhové jeho neblahého osudu.

V té chvíli mu vytryskne z duše trpký úsměv.

Co zanechal v zemi vyhnanství?

Příběh, který mi vyprávěli na krásných luzích mé domoviny, za tichých nocí, když měsíc plující po nebi stříbřil krajinu a vánek ševalil v palmových hájích.

Vítr sílí.

Vlnobití se zrychluje. Bárka poskakuje na vlnách a mizí za obzorem. Otvírá se nesmírnost moře a bouřná mračna se zmitají jako kondor mávající tmavými křídly nad propastí.

Kéž tě Bůh vede do bezpečí po rozbouřených vlnách, odvážná a hrdá bárko, a dovede tě do přátelské zátoky! Ať ti vanou mírné větry a pohoda klidného moře ať ti září jako jaspis!

Vzdušná bárko, vydaná napospas větru, vrať bílým písčinám touhu, která tě provází, avšak neodcizuj se zemi, kam tato touha zalétá.

II

Daleko, velmi daleko za pohořím, které se ještě modrá na obzoru, narodila se Irasema.

Irasema, panna medových rtů, s vlasy černějšími než křídla graúny, splývajícími přes pás štíhlý jako palma.

Medová plástev včelky žati nebyla tak sladká jako její úsměv; ani vanilka nešířila v háji takovou vůni jako její vonný dech.

Rychleji než divoký emu běhala snědá panna divočinou a pralesy kraje Ipú, kde tábořil její bojovný kmen velkého národa Tabazarú. Půvabná bosá nožka

se skoro nedotýkala půdy, spíše jen hladila hebkou zeleň, pokrývající zemi po prvních deštích.

Jednoho dne, když slunce vrcholilo, odpočívala ve světlině pralesa. Koupala se ve stínu stromu oitisika, svěžejšího než noční rosa. Větve divokého akátu střásaly květy na její vlhký vlas. Zpěv ptactva ukrytého v listoví zazníval stále jemněji.

Irasema vyšla z lázně; ještě na ní jiskří perličky vody jako na sladkém plodu mangaba, který dozrál za deštivého rána. Odpočívá a zdobí peřím ptáka gará šípy svého luku a prozpěvuje prostou píseň s lesním drozdem sabiá, sedícím na blízké větvi.

Roztomilý papoušek ará, její druh a přítel, si hraje vedle ní. Někdy vyskočí na větev stromu a volá od-tamtud dívku jménem; jindy se jí přehrabuje v košičku z barevné slámy, v němž Irasema nosí voňavky, bílé nitě z rostliny krautá, jehlice z trnů palmy žusara, jimiž tká krajky, a barviva, kterými přibarvuje bavlnu.

Podezřelý hluk přerušil sladkou pohodu odpočinku. Dívka pozvedá oči, které ani slunce neoslňuje; její pohled zneklidní.

Před ní, zaujat jejím zjevem, stojí podivný bojovník; snad to ani není bojovník, ale zlý lesní duch. Na tvářích má bělost písčin, které vroubí moře, v očích smutnou modř hlubokých vod. Neznámé zbraně a neznámé tkaniny mu kryjí tělo.

Rychlý jako mžiknutí oka byl Irasemin pohyb. Šíp vylétl z napjatého luku. Krev vytryskla na tváři neznámého.

V prvním vzrušení sáhla jeho pohotová ruka po jílcí meče; hned nato se však mladý bojovník usmál.

Byl vychován v náboženství své matky, kde žena je symbolem něžnosti a lásky. Trpěl víc v duši než poraněním.

Nevím, jaký cit to vyjadřoval jeho zrak a tvář. Avšak dívka odhodila luk i toulec a běžela k bojovníkovi, dojata bolestí, kterou mu způsobila. Ruka, která rychle zranila, ještě rychleji soucitně zastavila tekoucí krev. Pak Irasema zlomila vražedný šíp; dřevce dala neznámému a sobě ponechala zaostřený hrot.

Nato bojovník řekl:

„Lámeš se mnou šíp míru?“

„Kdo tě naučil řeči mých bratří, bílý bojovníku? Odkud jsi přišel do našich pralesů, které nikdy neviděly podobného bojovníka, jako jsi ty?“

„Přicházím z velké dálky, dcero lesů. Přicházím z krajů, které kdysi patřily tvým bratrům a dnes náleží mým.“

„Vítán budiž cizinec na území Tabažarů, pánů vesnic, a v chýši Arakéma, Irasemina otce.“

III

Cizinec následoval dívku napříč lesem.

Když slunce zapadalo za hřebeny hor a hrdlička začala cukrovat z hloubi lesní houštiny, spatřili v údolí velikou vesnici a opodál kouzelníkovu chýši, jakoby zavěšenou na skále ve stínu vysokých ovocných stromů žuázairů.

Stařec seděl u dveří na rohoži z karnaúby, kouřil a přemýšlel o posvátných obřadech boha Tupana.

Jemný dech vánku čechral jeho dlouhé a řídké bílé vlasy jako chomáčky bavlny. Jak tak nehybně seděl, zdálo se, že z jeho zapadlých očí a hlubokých vrásek uniká život.

Kouzelník stěží rozeznal dvě blížící se postavy; myslel, že vidí stín osamělého stromu, prodlužující se ven z údolí.

Když přichozí vstoupili do hustého šera háje, tu jeho tygří pohled, navyklý temnotě, poznal Irasemu a za ní spatřil mladého bojovníka cizího národa a ze vzdálených krajů.

Tabažarské kmeny za pohořím Ibiapaba mluvily o novém národě bojovníku, bílých jako mořská pěna a přicházejících ze vzdáleného pobřeží k břehům řeky Mearim. Starce napadlo, že by tento bojovník, vstupující do jeho rodné končiny, mohl být jedním z nich.

Klidně vyčkával.

Dívka ukáže na cizince a řekne:

„On přišel, otče.“

„Přišel dobře. Sám Tupan přivádí hosta do chýše Arakémovy.“

Potom kouzelník podal cizinci dýmku a oba vstoupili do chaty.

Jinoch se posadil do hlavní sítě, zavěšené uprostřed obydlí.

Irasema zažehla oheň pohostinnosti a přinesla vše, co měla v zásobě pro ukojení hladu a žízně; zbytek zvěřiny, maniokovou kaši, lesní plody, plástve medu a víno z plodu kažů a z ananasu.

Pak přinesla z blízkého pramene v nádobě čerstvou vodu, aby si cizinec umyl obličej a ruce.

Když se bojovník občerstvil, starý paže* uhasil dýmku a řekl:

„Přišel jsi?“

„Přišel jsem,“ odpověděl neznámý.

„Buď vítán. Cizinec je pánem v Arakémově chýši. Tabažarové mají tisíce bojovníků, aby ho chránili, a bezpočet žen, aby mu sloužily. Řekni, a všichni tě uposlechnou.“

„Děkuji ti, paže, za přístřeší, které jsi mi poskytl. Časně při východu slunce opustím tvou chýši a tvůj kraj, do kterého jsem zabloudil; neopustím je však, dokud ti neřeknu, kdo je bojovník, kterého jsi učinil svým přítelem.“

„Sám Tupan kouzelníka poctil; přivedl tě, a zase tě odvede. Arakém pro tebe nic nečinil; neptá se, odkud přicházíš a kdy odejdeš. Chceš-li spát, nechť k tobě sestoupí radostné sny; chceš-li hovořit, tvůj hostitel naslouchá.“

Cizinec pravil:

„Jsem z kmene bílých bojovníků, kteří postavili vesnici na březích řeky Žaguaribe, blízko moře, kde žijí Pitiguarové, nepřátelé tvého národa. Mé jméno je Martim, což v tvé řeči znamená syn bojovníka; má krev je krví velkého národa, který první spatřil kraje tvé vlasti. Moji poražení druhové se už po moři vrátili k břehům řeky Paraíby, odkud přišli; a jejich vůdce, opuštěný svými lidmi, bloudí rozsáhlými pustinami Apodi. Jen já sám jsem zůstal, protože jsem byl mezi Pitiguary z Akaraku, v chýši udatného Potiho, bratra Žakaúny, který se mnou zasadil strom přátelství. Před třemi východy slunce jsme se vydali na hon a já

* Indiánský název pro kouzelníka.

jsem se ztratil svým průvodcům a došel až na území Tabažarů.“

„Nějaký zlý lesní duch v temnu houštiny oslepil bílého bojovníka,“ odpověděl stařec.

Kdesi v dáli na konci údolí se ozval smutný hlas krahujce kauá. Sněsila se noc.

IV

Kouzelník rozezvučel chřestítka maraká a vyšel z chýše; cizinec však nezůstal sám.

Irasema se vrátila se ženami, přivolanými k obsluze Arakémova hosta, a s bojovníky, kteří přišli, aby ho poslouchali.

„Bílý bojovníku,“ řekla dívka, „rozkoš zahálí za noci tvou síť; a slunce přinese světlo tvým očím, radost tvé duši.“

Irasemě při těch slovech zvlhla víčka a rty se jí třáslly.

„Ty mě opouštíš?“ otázal se Martim.

„Nejkrásnější ženy velké vesnice s tebou zůstávají.“

„Kvůli nim nemusela Arakémova dcera vést hosta do kouzelníkovy chýše.“

„Cizinče, Irasema nemůže být tvou otrokyní, neboť střeží tajemství stromu žuremy a záhadu snu. Její ruka připravuje kouzelníkovi nápoj Tupanův.“

Křesťanský bojovník vyšel z chýše a zmizel v temnotě.

Vzadu v údolí se rozkládala velká vesnice, ozářená pochodněmi radosti. Maraká chřestila; za přerušovaného pomalého zpěvu divochů vířil kolem divoký rej

tance. Pažé proniknut náboženským blouzněním řídil posvátný tanec a sděloval věřícím tajemství boha Tupa-pana.

Nejvyšší náčelník Tabažarů, Irapuam, sestoupil s vrcholku pohoří Ibiapaba, aby vedl kmeny divočiny proti nepříteli — Pitiguarům. Bojovníci údolí oslavují náčelníkův příchod a příští bitvu.

Mladý křesťan viděl zdáli zář oslavy; kráčel dál a rozhlížel se po tmavomodrém bezmračném nebi. Mrtvá hvězda*, zářící v té době nad klenbou lesa, vedla jeho pevný krok k svěžím břehům Volavčí řeky.

Když přešel údolí a chtěl zmizet v houštině, vynořila se Irasema. Dívka sledovala cizince jako mírný vánek, tiše zachvívajícím haluzemi.

„Proč opouští cizinec pohostinnou chýši bez dárku na odchodnou?“ řekla. „Kdo ublížil bílému bojovníku v zemi Tabažarů?“

Křesťan cítil, jak spravedlivá je to výčitka, a uvědomil si svůj nevděk.

„Nikdo neublížil tvému hostu, dcero Arakémova. Bylo to přání uvidět své přátele, které ho odvádí z kraje Tabažarů. Neodnáší si dar na odchodnou; odnáší si však v duši vzpomínku na Irasemu.“

„Kdyby měl cizinec v duši vzpomínku na Irasemu, nenechala by ho odejít. Vítr neodnáší písek z roviny, jestliže je písek nasáklý deštovou vodou.“

Dívka povzdechla:

„Bílý bojovníku, počkej, až se vrátí Kaubi z honu. Irasemin bratr má tak jemný sluch, že rozezná i chřes-

* Indiáni tak nazývali polární hvězdu pro její nehybnost a v noci se podle ní řídili.

týše ve zvucích pralesa, a zrak sovy oitibó, která vidí lépe ve tmě. Dovede tě k břehům Volavčí řeky.“

„Za jak dlouho se Irasemin bratr vrátí do Arakémovy chýše?“

„Vycházející slunce se vrátí s bojovníkem Kaubim na území Ipú.“

„Tvůj host počká, dcero Arakémova; jestliže však vracějící se slunce nepřivede Irasemina bratra, odvede bílého bojovníka do vesnice Pitiguarů.“

Martim se vrátil do kouzelníkovy chýše.

Bělostná síť, kterou Irasema provoněla benzoovou pryskyřicí, připravila mu klidný a sladký spánek. Křesťan usínal, naslouchaje mezi šepoty lesa něžnému tesknému zpěvu indiánské dívky.

v

Divoký kohout vystrkuje rudý hřebínek z hnízda. Jeho zvučné zakokrhání oznamuje blízkost dne.

Země je ještě zahalena stínem. Avšak ve velké vesnici už domorodci svinují spací síť a jdou se koupat. Starý kouzelník, který probděl celou noc, mluvě s hvězdami a zaklínaje zlé duchy temnot, vstoupí kradmo do chýše.

Náhle se údolím rozezvučí indiánská flétna boré. Rychlí bojovníci se chápou zbraní a běží na shromaždiště. Když se všichni sešli na rozsáhlém kruhovém prostranství okara, vyrazí náčelník Irapuam válečný pokřik:

„Tupan dal velkému národu Tabažarů celou tuto zemi. Střežíme pohoří, odkud vyvěrají potoky, i úrod-

né krajiny, kde roste manioka a bavlna; a ponechali jsme barbaru Potiguarovi, pojídači krabů, holé mořské písčiny s úhorovými planinami bez vody a bez lesů. Nyní ti vždy přemožení pobřežní rybáři dopustili, aby po moři připlul bílý národ bojovníků ohně, nepřítel boha Tupana. Ti hlupci byli už v Žaguaribe; brzy budou na našem území a s nimi Potiguarové. Zachováme se my, páni vesnic, jako holubice, která se schoulí ve svém hnízdě, když se had plazí větve-
mi?“

Rozhněvaný náčelník zamává válečným kyjem takape a mrští jím doprostřed prostranství. Zamračí se a ohnivě zvolá:

„Irapuam domluvil.“

Nejmladší z bojovníků předstupuje:

„Krahujec krouží ve vzduchu. Když se zvedne kořoptev nambú, sletí krahujec střemhlav z oblohy a vyrvе oběti vnitřnosti. Bojovník Tabažara, syn hor, je jako krahujec.“

Zazní válečný pokřik a rozléhá se ozvěnou.

Mladý bojovník uchopí takape a mává jím. Rychlá a hrůzostrašná zbraň náčelníkova víří vzduchem a přechází z ruky do ruky.

Starý Andira, kouzelníkův bratr, ji nechá padnout a přišlápne ji k zemi hbitou a pevnou nohou.

Tabažarský lid žasne nad nezvyklým činem. Tak zkušený a prudký bojovník hlasuje pro mír! Je to ten starý hrdina, jemuž s léty přibývalo na zuřivosti, je to divoký Andira, který srazil takape, posla příští bitvy?

Všichni naslouchají nejistí a oněmělí:

„Andira, starý Andira vypil ve válkách více krve, než vypili vína z kažů při slavnostech Tupanových

všichni ti bojovníci, jimž nyní blýská světlo v očích. Ve svém životě viděl víckrát bitvy, než kolikrát mu luna ozářila čelo. Kolik potiguarských lebek skalpovala jeho nesmiřitelná ruka, dříve než mu čas vytrhl první vlas? A starý Andira se nikdy nebál, že nepřítel vkročí na území jeho otců; radoval se však, kdykoli nepřítel přišel, neboť cítil, že při válečné vřavě se vrací mladost do jeho stařeckého těla, jako suchý strom ožívá dechem jara. Tabažarský národ je moudrý. Musí odložit válečný kyj, aby slavnostně zazněla trubka membri. Oslav, Irapuame, příchod těch hlupců a nech je všechny přijít na naše území. Tehdy ti Andira slibuje hostinu vítězství.“

Irapuama však zachvátil prudký hněv:

„Zůstaň zalezlý mezi sudy vína, zůstaň zde, starý upíre, poněvadž máš strach z denního světla a piješ pouze krev oběti, která spí. Irapuam nese válku v rukojeti svého kyje. Hrůza, kterou probouzí, se šíří zároveň s drsným tónem válečné trubky boré. Potiguara se třásl, už když zaslechl v pohoří její hlas, silnější než hukot moře.“

VI

Martim se prochází mezi vysokými žuázeiry, které obklopují kouzelníkovu chýši.

Od moře zrovna přilétá sladký osvěžující vánek a roznáší po vyprahlé pustině lahodnou svěžest. Rostliny oddechují; zelené lesní vrcholky se jemně zachvívají.

Jinoch sleduje západ slunce. Stíny sestupující s pohoří a pokrývající údolí pronikají do jeho duše. Vzpo-

miná na svůj rodný kraj a na drahé bytosti, které v něm zanechal. Kdo ví, zda se ještě vrátí a uvidí je? Příroda vůkol něho lká nad dohasínajícím dnem. Bystřinka, třesoucí se v slzách, vzlyká; vánek sténá v haluzích; smutek přírody v něm vzbuzuje duševní tíseň.

Irasema stanula před mladým bojovníkem:

„Ruší Irasemina přítomnost mír v cizincově obličejí?“

Martim spočinul něžným pohledem na dívčině tváři:

„Ne, dcero Arakémova; tvá přítomnost potěšuje jako ranní zora. Vzpomínka na domovinu vznítí touhu ve stísněném srdci.“

„Očekává tě snoubenka?“

Cizinec odvrátil zrak. Irasema sklonila hlavu k rameni, jako karnaúba sklápí něžný vějíř, když déšť zkrápí krajinu.

„Není krásnější ani sladší než Irasema, panna medových rtů,“ zašeptal.

„Květina pralesa je krásná, když má větev, která ji chrání, a kmen, kolem kterého se ovíjí. Irasema nežije v duši žádného bojovníka: nikdy nepocítila svěžest jeho úsměvu.“

Oba zmlkli a sklopili zrak, naslouchajíce tlukotu srdcí ve stísněné hrudi.

Konečně dívka promluvila:

„Radost se brzy vrátí do duše bílého bojovníka, protože Irasema chce, aby dřív než nastane noc, uviděl snoubenku, která ho očekává.“

Martim se usmál nevinnému přání kouzelníkovy dcery.

„Pojď!“ řekla panna.

Přešli les a sestoupili do údolí. Tam, kde končil svah pahorku, bylo husté stromoví; mohutná klenba černozeleňého listoví přikrývala tento přírodní svatostánek, vyhrazený pro tajemství barbarských obřadů.

Byl to žuremový posvátný háj. Kol dokola stály vrásčité kmeny Tupanových stromů; na větvích visely obětní nádoby, zakryté tmavým listím; zemi pokrýval popel vyhaslého ohně, který sloužil při slavnosti poslední luno.

Než dívka, vedoucí bojovníka za ruku, pronikla na toto skryté místo, zaváhala a bystře naslouchala vzdechům vánku. Každý sebemenší šumot v pralesě pro dceru divočiny něco znamenal. Nebylo však nic podezřelého v žhavém dechu lesa.

Irasema naznačila cizinci, aby tiše čekal; nato zmizela v nejtemnější části háje. Slunce sice ještě ozařovalo vrcholky pohoří, avšak tato samota byla už pohroužena v hlubokou noc.

Když se dívka vrátila, přinesla v listovém kornoutu trochu zvláštní zelené tekutiny, kterou předtím nalila z nádoby ukryté v zemi. Nabídla bojovníkovi tuto přírodní číši.

„Napij se!“

Martim pocítil, jako by mu očima přeběhl spánek smrti; brzy však zaplavilo jeho duši světlo; sřla naplnila jeho srdce. Minulé dny se mu jevíly lepší, než jak je prožil; těšil se, že se splní jeho nejkrásnější naděje.

Hle, už se vrací do svého rodiště, objímá starou matku, znovu vidí nejhezčího a nejněžnějšího čistého anděla dětské lásky.

Proč však, sotva se vrátil do svého domova, opouští mladý bojovník znovu otcovskou střechu a touží po divočině?

Už proniká lesy, přichází na území Ipú. V houštích hledá kouzelníkovu dceru. Sleduje lehkou stopu plaché panny a často šeptá větru sladké jméno:

„Irasema! Irasema!...“

Už ji dohonil a ovíjí rámě kolem štíhlého pasu.

Poddávajíc se jemnému stisku, vine se dívka k bojovníkově hrudi, třese a chvěje se jako nesmělá koroptvička, když jí něžný druh načechrává zobáčkem hebké peří.

Bojovníkovy retы znovu šeptají sladké jméno a vzdychají, jako by přivolávaly druhá milující ústa. Irasema cítí, že se její duše vzdává, aby se opojila žhavým polibkem.

Čelo se naklání a ústa rozkvétají úsměvem jako leknín, když jej políbí slunce.

Náhle se dívka zachvěje; rychle se vyprostí z objetí, které ji svíralo, a uchopí luk.

VII

Irasema se pohybovala mezi stromy tiše jako stín; její jiskřící pohled pronikal listím jako bledé paprsky hvězd; naslouchala hlubokému nočnímu tichu a nasávala jemně vanoucí větřík.

Pojednou se zastavila. Jakýsi stín proklouzl větlemi; listí zapraskalo pod lehkým krokem. Nebo to snad bylo hryzáni nějakého hmyzu? Jemný šelest poznenáhlu zesílil a stín zmohutněl.

Byl to bojovník. Jedním skokem stanula dívka před ním, třesouc se leknutím, ale více hněvem.

„Irasema!“ vzkřikl ustupující bojovník.

„Zlý duch jistě zatemnil Irapuamův spánek, že ho zavedl do žuremového háje, kam žádný bojovník nenikne proti Arakémově vůli.“

„Nebyl to zlý duch Aňangá, ale vzpomínka na Irasemu, která ruší ve spánku prvního tabažarského bojovníka. Irapuam sestoupil ze svého orlího hnízda, aby sledoval v nížině říční volavku. Přišel, a Irasema unikla jeho zrakům. Hlasy ve vesnici vyprávěly náčelníkovu sluchu, že do Arakémovy chýše přišel cizinec.“

Dívka strnula. Bojovník ji probodával plamenným pohledem.

„Zde, v Irapuamových prsou, se srdce změnilo v tygra. Zuřivě vyskočil a přišel, větře kořist. Cizinec je v háji, a Irasema ho doprovázela. Chci vypít všecku jeho krev. Bude-li krev bílého bojovníka kolovat v žilách tabažarského náčelníka, snad ho bude Arakémova dcera milovat.“

Černé dívčino oko zajiskřilo ve tmě a z jejích rtů vytryskl pohrdavý úsměv jako kapka palčivé šťávy hadího mlčí:

„Irasema by nikdy nedala své srdce, v němž přebývá jedině duch Tupanův, nejhanebnějšímu z tabažarských bojovníků! Nestoudný je upír, poněvadž prchá před světlem a pije krev spící oběti!...“

„Arakémova dcero, nedráždi jaguára! Irapuamovo jméno zalétá dál než jezerní kachna goaná, když cítí daleko za horami déšť. Ať přijde bílý bojovník a Irasemino srdce bude patřit vítězi.“

„Bílý bojovník je Arakémovým hostem. Mír ho přivedl na území Ipú a mír ho chrání. Kdo urazí cizince, urazí kouzelníka.“

Tabažarský náčelník zuřivě zařval:

„Irapuamův vztek slyší teď jen křik pomsty. Cizinec zemře.“

„Arakémova dcera je silnější než náčelník bojovníků,“ řekla Irasema a uchopila válečnou trubku. „Má zde hlas Tupanův, který svolá jeho lid.“

„Ale volat nebude!“ odpověděl posměšně náčelník.

„Ne, protože Irapuam bude potrestán Iraseminou rukou. Jeho první krok je krokem smrti.“

Vtom dívka uskočila ze svého místa a napjala luk. Náčelník stále svíral rukojeť strašného kyje; poprvé však ucítil, jak tíží jeho mohutnou ruku. Rána, která měla zranit Irasemu, pronikala už jeho vlastním srdcem.

Poznal, že muž tím více podléhá velkým vášním, čím je silnější a udatnější.

„Irasemin stín neukryje vždy cizince před Irapuamovou pomstou. Zbabělý je bojovník, který se nechává chránit ženou.“

Po těch slovech zmizel náčelník mezi stromy. Dívka, stále ve střehu, se vrátila k spícímu křesťanovi a bděla u něho po celý zbytek noci. Poslední dojmy, rozechvívajících její duši, činily ji ještě přístupnější sladkému citu, který v ní probudily cizincovy oči.

Toužila chránit ho před každým nebezpečím, ukrýt ho v sobě jako v neproniknutelném útulku. V souladu s myšlenkami objaly její ruce bojovníkovu hlavu a přitiskly si ji k hrudi.

Když však minula radost, že je zachráněn před

nebezpečím noci, zmocnil se jí ještě větší neklid při vzpomínce na nová nebezpečí, která vyvstanou.

„Irasemina láska je jako písečná vánice; ničí květy stromů,“ povzdechla si dívka.

A pomalu se vzdálila.

VIII

Rozednilo se a úsvit probudil oči bílého bojovníka. Ranní světlo rozptýlilo noční sny a odstranilo z jeho duše vzpomínku na to, o čem snil. Zůstal pouze nejasný pocit, jako zůstává v křoví vůně po květech, které za časného rána stříšl horský vítr.

Nevěděl, kde je.

U východu z posvátného háje potkal Irasemu; opírala se o drsný kmen stromu; oči měla upřené k zemi; krev jí vyprchala z tváří a srdce se jí chvělo na rtech jako kapka rosy na bambusových listech.

Tvář indiánské dívky byla bez barvy a bez úsměvu; akát, který spálilo slunce, nemá pupence, ani květy; noc, kterou zahalují mraky, není modrojasná a je bezhvězdná.

„Lesní květy se už otevřely slunečním paprskům a ptáci už začali zpívat,“ řekl bojovník. „Proč jen Irasema sklání čelo a mlčí?“

Kouzelníkova dcera se zachvěla. Tak se chvěje zelený list palmy, když vítr zatřese jeho křehkou haluzí; ze všech částí listu kanou dešťové slzy a jeho vějíře jemně šelestí.

„Bojovník Kaubi se vrátí do vesnice svých bratří. Cizinec bude moci odejít se sluncem, které se zrodí.“

„Irasema chce, aby cizinec opustil tabažarské území; tehdy se navrátí radost do jejího nitra.“

„Když strom usychá, opouští divoký holub hnízdo, v němž se zrodil. Nikdy se už nevrátí radost do Iraseminy duše; ona zůstane jako holý kmen, bez větvi a beze stínu.“

Martim podepřel třesoucí se dívku; přivinula se měkce k jeho hrudi, jako něžná ratolest vanilky, která ovíví pevnou větev akátu.

Mladík zašeptal:

„Tvůj host zůstane, panno s černýma očima; zůstane, aby uviděl, jak se v tvých tvářích rozvíjí květ radosti, a aby jako kolibřík vychutnal med z tvých rtů.“

Irasema se vyprostila z jinochova objetí a smutně na něho pohleděla:

„Bílý bojovníku, Irasema je dcerou kouzelníkovou a střeží tajemství žuremy. Bojovník, který se zmocní Tupanovy panny kněžky, zemře.“

„A Irasema?“

„Zemřela by po tobě!“

Tato slova byla vzdechem trýzně. Hlava mladého muže klesla na prsa, ale hned se zase zvedla.

„Bojovníci mé krve přinášejí s sebou smrt, dcero Tabazarů. Sami se jí nebojí a nepřítel je jí neušetří. Nikdy by však, kromě bitvy, nenechali otevřenou pohřební nádobu panny ve vesnici svého hostitele.* Pravda promluvila Iraseminými ústy. Cizinec musí opustit tabažarské území.“

* Irasema se nesměla oddat žádnému muži, jinak by byla potrestána potupnou smrtí a tím i věčným zatracením. Její pohřební nádoba by zůstala otevřená a její tělo pohozeno.

„Musí,“ odpověděla dívka jako ozvěna.

Pak povzdechla:

„Med z Iraseminých rtů je jako plástek, kterou vytváří včela na kmeni andiroby: v jeho sladkosti je obsažen jed. Panna modrých očí a vlasů sluneční barvy uchovává v osadě bílých pro svého bojovníka med z lilie.“

Martim se rychle odvrátil; pomalu se však otočil a na jeho rtech se chvěla slova:

„Cizinec odejde, aby se vrátil klid do tvého nitra.“

„Odneseš s sebou světlo Iraseminých očí a květ její duše.“

Daleko v lese zazní podivné volání. Jinoch zbystří zrak.

„To je radostný křik bojovníka Kaubiho,“ řekla dívka. „Irasemin bratr oznamuje, že dospěl na tabažarské území.“

„Arakémova dcero, doveď svého hosta do chýše. Je čas k odchodu.“

Kráčeli při sobě jako dvě jelení mláďata, která při západu slunce přecházejí zarostlou paseku, aby se úchytila do úkrytu, odkud jim vánek přináší povědomý pach.

Když se přibližovali k žuázeirům, spatřili z dálky přicházet bojovníka Kaubiho; jeho mohutná ramena byla nachýlena pod tíží úlovku. Irasema k němu zamířila.

Cizinec vešel do chýše sám.

Ranní spánek se snesl do kouzelníkových očí, jako se za svítání při bezvětří vznášejí mlhy nad skalními prohlubněmi.

Martim se nerozhodně zastavil; zvuk jeho kroků pronikl však k starcovu sluchu a zachvěl jeho vetchým tělem.

„Arakém spí!“ zašeptal bojovník obraceje se.

Stařec se ani nepohnul:

„Pažé spí, protože Tupan už obrátil tvář k zemi a světlo zahnalo zlé duchy temnot. Ale spánek v Arakémových očích je lehký jako jemný výpar rostliny sapé na vrcholcích pohoří. Jestliže cizinec přišel ke kouzelníkovi, nechť mluví; jeho ucho naslouchá.“

„Cizinec přišel, aby ti oznámil, že odchází.“

„Host je pánem v Arakémově chýši; všechny cesty jsou pro něho otevřené. Ať ho Tupan dovede do vesnice jeho bratří.“

Přišel Kaubi s Irasemou.

„Kaubi se vrátil,“ řekl tabažarský bojovník. „Přináší Arakémovi nejlepší část svého úlovku.“

„Bojovník Kaubi je veliký lovec hor i lesů. Oči jeho otce se radují, když ho vidí.“

Stařec pozvedl víčka a hned je zas přivřel:

„Dcero Arakémova, vyber svému hostu dar na odchodnou a připrav mu na cestu uzené maso. Potřebuje-li vůdce, doprovodí ho Kaubi, pán cesty.“

A spánek se vrátil do kouzelníkových očí.

Zatímco Kaubi zavěšoval nad kouřící ohniště části zvěřiny, svinula Irasema svoji bílou bavlněnou síť

s trásněmi z peří a uložila ji do košíčku upleteného ze slámy.

Martim vyčkával u dveří chýše. Dívka k němu přistoupila:

„Bojovníku, když odnášíš spánek z mých očí, odnes si také moji síť. Až v ní bude spát, nechť k tvé duši promlouvají sny o Irasemě.“

„Tvá síť, tabažarská panno, bude mou společnicí v divočině; až zavane chladný noční vítr, síť mi uchová teplo a vůni Iraseminých řader.“

Kaubi odešel do své chýše, do níž ještě od návratu nevstoupil. Irasema připravila na cestu uzené maso. V chýši zůstal jen oddychující pažé a jinoch se svým steskem.

Slunce se už za horami začalo schylovat k západu, když se Irasemin bratr vrátil z velké vesnice.

„Den zesmutní,“ řekl Kaubi. „Přibližují se stíny noci. Je čas odejít.“

Dívka položila zlehka ruku na Arakémovu síť.

„On odchází!“ šeptaly třesoucí se rty.

Pažé se postavil uprostřed chýše, zažehl dýmku a vyměnil s jinochem kouř rozloučení.

„Ať se hostu odchází tak dobře, jako byl vítán v Arakémově chýši.“

Stařec pokročil až ke dveřím, aby vyfoukl do větru hustý tabákový dým; když se kouř ve vzduchu rozptýlil, kouzelník zašeptal:

„Ať se křivohubý démon žurupari skryje a nechá projít kouzelníkova hosta.“

Arakém se vrátil do sítě a znovu usnul. Jinoch vzal zbraně, které při příchodu zavěsil v chýši na kolíky, a připravil se k odchodu.

Napřed krácel Kaubi, v malé vzdálenosti za ním šel cizinec a jako poslední Irasema.

Sestoupili s návrší a vešli do stínu lesa. Drozd divočiny sabiá, čarovný pěvec večera, vyluzoval už tesklivá preludia, ukryt v hustém křovisku ubaia.

Dívka povzdechla:

„Večer je smutkem slunce. Iraseminy dny budou dlouhé večery bez rána, dokud pro ni nenastane Velká noc.“

Jinoch se otočil. Jeho rty byly němé, ale oči mluvily. Po jeho tváři stékala slza, jako vláha prosakující v žhavém létě ze strmých skal.

Kaubi, jdoucí vpředu, se ztrácel v hustém větroví.

Hruď Arakémovy dcery se dmula jako zpěněná sténající vlna přílivu. Ale její duše, potemnělá smutkem, plála ještě bledým odleskem, jenž osvětloval uschlý květ tváří. Právě tak září bludička v tmavé noci na bílých písčných pláních.

„Cizinče, vezmi si poslední Irasemin úsměv... a prchni!“

Bojovníkova ústa spočinula na něžných dívčích rtech. Takto zůstali oba spojeni jako dva plody-dvojčata ovocného stromu arasá, vyrostlé z nitra téhož květu.

Hlas Kaubiho volal cizince. Irasema objala palmový kmen, aby neupadla.

X

Starý pažé medituje ve ztichlé chýši.

Irasema se opírá o drsný kmen, podpírající chatu.

Veliké černé oči, ztrhané pláčem a upřené do lesních průseků dlouhým i rozehvělým pohledem, se zalévají perličkami slz, smáčejších líce.

Papoušek, odpočívající na protější přičce, hledí dlouze smutnými zelenými očima na svoji krásnou paní. Od té doby, co bílý bojovník vkročil na tabažarské území, Irasema na papouška zapomněla.

Dívčiny růžové rty se už neotvíraly, aby z nich sebral ovocný plod nebo zrnko zelené kukuřice; už ho nepolaskala něžná ruka, nepohládila nazlátlé chmýří na jeho hlavičce.

Když opakoval rozkošné jméno své paní, Irasema se už k němu neobracela s úsměvem, její ucho jako by už neslyšelo hlas druhá a přítele, který byl kdysi tak drahý jejímu srdci.

Ubohý papoušek! Lid Tupi ho nazýval žandaia, protože byl stále veselý a naplňoval krajinu svým hlučným zpěvem. Teď, kdy ho paní zanedbávala, byl smutný a němý, a nevypadal už jako hezký papoušek, ale jako ošklivý lelek, který dovede jen narákat.

Slunce dosáhlo stinných horských úbočí; jeho paprsky pozlacovaly pouze nejvyšší vrcholky.

Ztichlá melancholie večera, předcházející nočnímu klidu, jako by tlumila četné zvuky vůkolní krajiny. Zaskřehotal noční pták, oklamán patrně nejhustším lesním stínem.

Stařec pozvedl lysou hlavu:

„To hlas sovy iňumy probudil Arakémovo ucho?“ zeptal se udiveně.

Dívka se zachvěla a vrátila se zvenčí, aby odpověděla na kouzelníkovu otázku:

„To je válečný pokřik bojovníka Kaubiho!“

Když zaznělo druhé zahoukání inumy, vběhla Irasema do lesa jako srna pronásledovaná lovcem. Oddechla si teprve, když doběhla na rozsáhlou planinu, která jako velké jezero vroubila háj.

Její oči spatřily nejprve Martima, jak sedí na rozsochatém kořenu a pozoruje, co se děje kolem. Proti němu stálo v půlkruhu asi sto tabažarských bojovníků s Irapuamem v čele. Udatný Kaubi se postavil proti všem, zrak mu planul hněvem, a v silných rukou třímal mocnou zbraň.

Náčelník žádal vydání cizince, a jeho průvodce odpověděl prostě:

„Zabijte nejdříve Kaubiho.“

Kouzelníkova dcera prolétla planinou jako šíp; hle, už stojí před Martimem, a svým útlým tělem pomáhá čelit útokům bojovníků. Irapuam zařve jako tygr napadený v doupěti.

„Dcero pažého,“ zašeptá Kaubi, „dovedť cizince do chýše; jen Arakém ho může zachránit.“

Irasema se obrátí k bílému bojovníkovi:

„Pojď!“

Martim se nehýbá.

„Jestliže nepůjdeš,“ praví dívka, „zemře Irasema s tebou.“

Martim vstal; ale místo, aby sledoval dívku, kráčel přímo k Irapuamovi. Jeho meč se zableskl ve vzduchu.

„Bojovníci mé krve nikdy neodmítají zápas, náčelníku. Ten, kterého vidíš, jej nevyvolal, protože ho jeho otcové učili, aby neproléval krev na území hostitele.“

Tabažarský náčelník vykřikl radostí; jeho mohutná

ruka zamávala kyjem. Oba zápasníci měli však sotva čas změřit se očima; když se rozmáchli k první ráně, stáli už Kaubi i Irasema mezi nimi.

Marně prosila Arakémova dcera křesťana, marně ho objímala, snažíc se odvrátit ho od zápasu. Kaubi zas nadarmo dráždil Irapuama, aby proti sobě obrátil jeho hněv.

Na jediný Irapuamův povel odvěkli bojovníci oba sourozence a zápas pokračoval.

Pojednou se lesem rozlehl drsný zvuk válečné trubky; synové hor strnuli, poznávajíc vřestění válečného rohu Pitiguarů, pánů přímořských rovin stíněných kokosovníky. Ozvěna přicházela z velké vesnice, na kterou snad už nepřítel útočil.

Bojovníci vyrazili s náčelníkem v čele. S cizincem zůstala pouze Arakémova dcera.

XI

Tabažarští bojovníci doběhli k vesnici, očekávajíc že nepřítel stojí už před její hradbou z kulového plotu.

Když nepřicházel, vydali se jej hledat.

Prohledávali vřkolní lesy a běhali v polích. Po Pitiguarech nenašli ani stopy; ale horští bojovníci přece zaslechli známý ječivý zvuk válečné trubky přímořských krajů; o tom nebylo pochyby.

Irapuam pojal podezření, že by to mohla být lest Arakémovy dcery, aby zachránila cizince, a zamířil přímo do kouzelníkovy chýše. Rozlíčený bojovník běžel, jako když divoký pes sleduje stopu unikající kořisti po okraji lesa.

Arakém spatřil, jak do jeho chýše vstupuje velký náčelník tabažarského národa, a ani se nepohnul. Seděl v síti se zkříženýma nohama a poslouchal Irasemu. Panna mu sdělovala, co se večer událo; když užřela, že je to Irapuam, sáhla po luku a postavila se po bok mladému bílému bojovníkovi.

Martim ji od sebe jemně odstrčil a popošel vpřed.

Nelbilo se mu, že ho tabažarská dívka stále ochraňuje.

„Arakéme, bílého bojovníka čeká pomsta Tabažarů; Irapuam si pro něho přišel.“

„Host je přítelem Tupanovým; kdo urazí cizince, uslyší zahřmění hromu.“

„Cizinec sám urazil Tupana tím, že uloupil jeho pannu, která střeží sny žuremy.“

„Tvá ústa lžou jako sykot hada žiboji,“ zvolala Irasema.

Martim řekl:

„Irapuam je hanebník a není hoden být náčelníkem udatných bojovníků!“

Pažé promluvil pomalu a vážně:

„Jestliže panna odevzdala bílému bojovníkovi květ svého těla, zemře; Tupanův host je však posvátný: nikdo se ho nedotkne, Arakém ho chrání.“

Irapuam zařval; z jeho hrudi vyrazil drsný skřek jako chrapot hada sukuri v hlubině řeky.

„Irapuamův vztek tě nemůže déle poslouchat, starý pažé! Padne tedy na tebe, když se odvažuješ chránit cizince před pomstou Tabažarů.“

Do chýše vstoupil starý Andira, bratr kouzelníkův; v ruce měl strašný kyj a v očích zuřivost ještě strašnější.

„Upír ti vysaje krev, Irapuame, máš-li krev, a ne bláto v žilách, ty, který ohrožuješ starého kouzelníka v jeho chýši.“

Arakém bratra zarazil:

„Klid a mír, Andiro.“

Vysoký, hubený pažé se vzpřímil jako rozzuřený had kaninana, když se chystá napadnout oběť zpředu, opíraje se o ocas. Vrásky se mu prohloubily a stahující se svaštělá kůže odhalila řadu bělostných rovných zubů.

„Odvaž se ještě o krok a Tupanův hněv tě rozdrtí tíhou této suché a hubené ruky!“

„Tupan není v této chvíli s tebou!“ namítl náčelník.

Kouzelník se zachechtal a jeho příšerný smích se rozlehl prostorem jako prskání arirani.*

„Slyš jeho hřmění**, bojovníku, a třes se ve svém nitru jako země ve svých hlubinách.“

Pronášeje tato strašná slova, postoupil Arakém do středu chýše; tam zvedl velký kámen a silně zadupal; země se prudce otevřela. Z hluboké jeskyně vycházelo strašlivé sténání, deroucí se ze skalních útrob.

Irapuam se ani nezachvěl, ani na sobě nedal znát strach; cítil však, jak se mu v očích třese světlo a na rtech hlas.

„Pán hromu je s tebou, pán války bude s Irapuamem,“ řekl náčelník.

Rozhněvaný Irapuam opustil chýši; jeho velká postava se za chvíli vnořila do stínů soumraku.

* Brazilský savec, obojživelník, podobný vydře.

** Celý následující výjev je kouzelníkovou lstí. Arakém zřejmě odkryl vchod do podzemní spirálovité chodby. Z druhé strany do ní vnikl vzduch a způsobil „zázračné“ strašidelné sténání.

Pažé a jeho bratr spolu důvěrně rozprávěli u dveří chýše.

Martim, dosud překvapený tím, co viděl, nespouštěl oči z hluboké dutiny, kterou starý kouzelník nohou otevřel v podlaze chýše. Vycházel odtamtud přidušený zvuk podobný zvuku vln tříštících se o březí.

Křestanský bojovník usilovně přemýšlel; nemohl uvěřit, že by bůh Tabazarů propůjčil svému knězi takovou moc.

Arakém pochopil, co se odehrává v cizincově duši, zapálil si dýmku, sáhl po chřestítku a řekl:

„Je čas usmířit Tupanův hněv a utišit hlas hromu.“

Po těch slovech odešel z chýše.

Irasema se přiblížila k jinochovi; usmívala se a oči jí plály radostí.

„Iraseminu srdci se daří jako rýži v říční vodě. Nikdo neublíží bojovníkovi v Arakémově chýši.“

„Jdi pryč od nepřítelů, tabazarská panno,“ odpověděl cizinec drsným hlasem.

A prudce odvrátil tvář od něžných a žalujících dívčinych zraků.

„Co Irasema učinila, že od ní bílý bojovník odvrací své oči, jako by byla pozemským červem?“

Dívčina slova sladce rozchvěla Martimovo srdce, jako šepot vánku rozchvívá husté listoví palmy. Mladík se na sebe hněval a bylo mu jí líto.

„Neslyšíš, krásná panno?“ zvolal, ukazuje do hloučící dutiny.

„Je to hlas Tupanův!“

„Tvůj bůh promluvil kouzelníkovými ústy:“

„Odevzdá-li Tupanova panna cizinci květ svého těla — zemře!...“

Irasemina sklíčená hlava poklesla:

„Tvé srdce neslyší Tupanův hlas, bojovníku z dalekých krajů, slyší zpěv světlované dívky, která tě volá!“

Podivný zvuk, vycházející z hlubin země, pojednou ustal; v chýši se rozhostilo takové ticho, že bylo slyšet, jak krev koluje v bojovníkových žilách a jak se chvějí dívčiny rty.

XII

Den potemněl; nastala noc.

Pažé se vrátil do své chýše; nadzvedl opět velký kamenný příklop a uzavřel jím otvor jeskyně. Také Kaubi se vrátil z velké vesnice, kam se odebral se svými bojovníky poté, co prohledali les, pátrající po pitiguarském nepříteli.

Uprostřed chýše mezi sítěmi zavěšenými do čtverce rozprostřela Irasema rohož z karnaúby a na ní podávala zbytky zvěřiny a vína ze slavnosti posledního úplňku. Večeře chutnala jenom tabazarskému bojovníku, protože jeho ústa nehořkla tíhou srdce, kterou způsobuje smutek.

Pažé naplnil dýmku Tupanovou rostlinou. Cizinec vdechoval čistý noční vzduch, aby ochladil rozbouřenou krev; panna očišťovala svoji duši častými vzdechy z třesoucích se rtů, jako se med očišťuje od pláště.

Kaubi už odešel do velké vesnice; kouzelník nasával velké kotouče dýmu z tabáku, a tím se připravoval pro tajemství posvátného obřadu.

Do zvuků noci zalehne pojednou chvějivý výkřik stoupající k obloze.

Martim pozvedne hlavu a naslouchá. Zazní další podobný výkřik. Bojovník zašeptá tak, že ho slyší pouze dívka:

„Zaslechla Irasema křik racka?“

„Irasema zaslechla výkřik ptáka, kterého nezná.“

„To je atiami, mořská volavka, a ty jsi dívka z hor. Nikdy jsi nesestoupila k bělostným pobřežím, kde se třístí vlny.“

„Pobřeží patří Pitiguarům, pánům palem.“

Bojovníci velkého národa, sídlící na pobřeží, se sami nazývali Pitiguarové, páni dolin; ale Tabažarové, jejich nepřátelé, jim posměšně přezdívali Potiguarové, pojídači krabů.

Irasema se bála bílého bojovníka urazit; proto ponechala Pitiguarům jméno, které sami přijali.

Cizinec na okamžik opatrně zmlkl, přemýšlel a pak řekl:

„Rackův skřek je válečným křikem statečného Potiho, přítele tvého hosta!“

Panna se zalekla v obavě o své bratry. Pověst o hrdiném Potim, Žakaúnovu bratru, se rozšířila od mořského pobřeží až k vrcholům Ibiapaby. Skoro ze všech chýší se proti němu ozval výkřik pomsty, protože každý úder jeho silného kyje položil jednoho tabažarského bojovníka do pohřební nádoby.

Irasema se domnívala, že Poti přichází v čele svých bojovníků osvobodit přítele. Byl to jistě on, kdo zastroubil na válečnou trubku pobřežního lidu, když Martim zápasil s Irapuamem. Odpověděla něžně a zároveň smutně:

„Cizinec je zachráněn; Irasemini bratři zemřou, protože ona nepromluví.“

„Zbav svou duši smutku, tabažarská panno; cizinec nezanechá při odchodu na tvém území krvavou stopu jako vyhladovělý tygr.“

Irasema vzala bílého bojovníka za ruku a políbila ji.

„Tvůj úsměv, kouzelníkova dcero, zahnal myšlenku na zlo, které mi chtějí způsobit.“

Martim vstal a zamířil ke dveřím.

„Kam jde bílý bojovník?“

„Vstříc Potimu.“

„Arakémův host nesmí odejít z této chýše, protože by ho Irapuamovi bojovníci zabili.“

„Bojovník žádá o ochranu pouze Boha a své zbraně. Nepotřebuje, aby ho chránili starci a ženy.“

„Co zmůže jediný bojovník proti tisíci bojovníků? Statečný a silný je mravenecník tamanduá, když ho napadnou divoké kočky, ale zdolají ho, protože je jich mnoho. Tvé zbraně dosahují jen tak daleko jako stín tvého těla; jejich zbraně létají vysoko a přímo k cíli jako krahujec.“

„Každý bojovník má svůj den.“

„Nechceš, aby zemřela Irasema, a chceš, aby nechala zemřít tebe!“

Martim zaváhal.

„Irasema půjde vstříc pitiguarskému náčelníku a přinese svému hostu vzkaz bojovníka přítele.“

Pažé se konečně probral ze svého rozjímání. Maraká mu zachrastilo v pravici; kuličky ostře zněly při jeho strnulém a pomalém kroku.

Zavolal dceru stranou:

„Kdyby Irapuamovi bojovníci napadli chýši, zvedni kámen a ukryj cizince v nitru země.“

„Host nesmí zůstat sám; počkej, až se Irasema vrátí. Iňuma se dosud neozvala.“

Stařec se znovu usadil v síti. Panna odešla, zavírajíc za sebou dveře chýše.

XIII

Arakémova dcera kráčí vpřed v temnotě; zastavuje se a naslouchá.

Třikrát zaslechne křik racka. Jde k místu, odkud se ozval; přichází k hrázi rybníka, její pohled pátrá ve tmě, ale nevidí to, co hledá.

Jemným, jako šelest kolibříka slabounkým hlasem zašeptá:

„Bojovníku Poti, tvůj bílý bratr tě volá Iraseminy ústy.“

Pouze ozvěna jí odpoví.

„Přichází k tobě dcera tvých nepřátel, protože cizinec tě miluje a ona miluje cizince.“

Hladina jezera se zčeřila a v ní se zjevila postava. Plave ke břehu a vynoří se.

„Jistě tě poslal Martim, protože znáš jméno Potiho, jeho bratra ve válce.“

„Mluv, pitiguarský náčelníku, bílý bojovník čeká.“

„Vrať se k němu a řekni, že ho Poti přišel zachránit.“

„On to ví a poslal mě k tobě.“

„Potiho slova vyjdou z úst jen pro ucho jeho bratra.“

„Počkej tedy, až Arakém odejde a chýše zůstane opuštěna; dovedu tě k cizinci.“

„Nikdy nepřekročil pitiguarský bojovník práh nepřítelovy chýše jinak než jako vítěz, dcero Tabazarů. Přiveď mořského bojovníka sem.“

„Irapuamova pomsta slídí kolem Arakémovy chýše. Přivedl cizincův bratr dost pitiguarských bojovníků, aby ho bránili a zachránili?“

Poti uvažuje:

„Vypravuj, panno hor, co se přihodilo na tvém území potom, když do vašeho kraje přišel mořský bojovník.“

Irasema líčila, jak Irapuam vzplanul hněvem proti cizinci, až Tupanův hlas, vyvolaný kouzelníkem, utišil jeho zuřivost.

„Irapuamova zášť je jako netopýr; utíká před světlem a létá v temnotách.“

Ruka Potiho zakryla náhle dívčina ústa; jeho řeč připomínala vánek:

„Zadrž slovo i dech, panno lesů, nepřítelovo ucho naslouchá ve stínu.“

Listí jemně zapraskalo, jako by po něm přeběhla koroptvička nambú. Nějaký zvuk, vycházející z okraje lesa, proběhl údolím.

Statečný Poti proklouzl travinou jako hbitý krab, od něhož přejal jméno i čilost, a zmizel v hlubokém jezeře. Voda ani nezašplouchala a zavřela nad ním svou lesknoucí se hladinu.

Irasema se vrátila do chýše; v polovině cesty rozeznaly její oči stíny mnoha bojovníků, plazících se po zemi jako velké žáby untaña.

Když Arakém uviděl, že se Irasema vrací, odešel.

Tabažarská dívka vyprávěla Martimovi, co slyšela od Potiho; křesťanský bojovník prudce vstal a chtěl běžet bránit svého pitiguarského bratra. Irasema ovínila jeho šíjí krásnými pažemi.

„Náčelník tě nepotřebuje; je synem vod a vody ho chrání. Cizinec uslyší později přítelova slova.“

„Irasemo, je čas, aby tvůj host opustil kouzelníkovu chýši a tabažarské území. Nemá strach z Irapuamových bojovníků, má strach z očí Tupanovy panny.“

„Mé oči před tebou prchnou.“

„Raději ať před nimi uprchnou cizinec, jako sova oitibó před jitřní hvězdou.“

Martim se měl k odchodu.

„Jdi, nevděčný bojovníku; jdi a zabij nejdřív svého bratra a pak sebe. Irasema tě bude následovat až na radostné nivy, kam odcházejí stíny těch, co zemřeli.“

„Zabít svého bratra říkáš, krutá panno?“

„Tvá stopa povede nepřítele tam, kde se skrývá bojovník z doliny.“

Martim se zastavil uprostřed chýše, oněměl a nehýbal se. Irasema se obávala na něho pohlížet, a proto upírala oči na jeho stín, jež vrhal plamen na chatrnou stěnu chýše.

Chlupatý pes ležící u ohniště dával znamení, že se blíží přátelé. Dveře, spletené ze stonků karnaúby, byly zvenčí otevřeny. Vešel Kaubi.

„Vino z kažů pomátlo mysl bojovníků; přicházejí napadnout cizince.“

Panna prudce vstala.

„Zdvihni kámen, který uzavírá jícen Tupanův, aby ukryl cizince.“

Tabažarský bojovník pozvedl těžkou desku a převrátil ji.

„Synu Arakémův, polož se ve dveřích chýše a ať už nikdy nevstaneš se země, jestliže jediný bojovník přejde přes tvé tělo.“

Kaubi uposlechl a dívka zavřela dveře.

Po krátké chvíli zazní v blízkosti ryk bojovníků; mísí se rozhněvané hlasy Irapuama a Kaubiho.

„Už přicházejí; Tupan však zachrání svého hosta.“

Vtom jako by bůh hromu uslyšel slova své panny kněžky, z jícnu, zpočátku němého, se ozvalo duté zahřmění.

„Slyš! To je hlas Tupanův.“

Irasema sevře bojovníkovu ruku a vede ho k okraji jeskyně. Oba mizejí v útrobach země.

XIV

Tabažarští bojovníci, vydráždění množstvím vypitého pěnivého vína z kažů, se rozohnili Irapuamovým hlasem, který je tolikrát vedl k vítězství, kolikrát je vedl do boje.

Vino zažene tělesnou žízeň, ale zažehne jinou větší žízeň v ukrutné duši. Řvou a přísahají pomstu odvážnému cizinci, který klade odpor jejich zbraním, a uráží tím boha jejich otců i náčelníka války — předního tabažarského hrdinu.

Poskakují zuřivě a prodírají se tmou; červené světlo dřeva ubiratanu, zářící do daleka, je vede k Arakémově chýši. Chvillemi vstávají se země ti, kdo přišli první hlídat nepřítele.

„Pažé je v lese!“ šeptají.

„A cizinec?“ táže se Irapuam.

„V chýši s Irasemou.“

Velký náčelník se vrhá strašným skokem vpřed; už dorazil ke dveřím chýše a s ním i jeho stateční bojovníci.

Kaubi leží ve dveřích; jeho zbraně chrání chýši do dálky jednoho skoku divoké kočky marakažá.

„Zbabělí jsou bojovníci, kteří útočí v houfu jako divocí vepři. Jaguár, pán lesa, a krahujec, pán oblaků, napadá nepřítele vždy sám.“

„Ať zhyne huba neomalená, která pozdvihuje hlas proti nejudatnějšímu z tabažarských bojovníků!“

Po těchto slovech zvedne Irapuamova ruka mocný kyj, ale zarazí se ve vzduchu; v hlubinách země to znovu dunivě zaskučí jako tenkrát, když Arakém vyvolal děsivý Tupanův hlas.

Bojovníci spustí strašlivý křik, obklopí svého náčelníka a vlekou ho z osudného místa, pryč od Tupanova hněvu popuzeného proti nim.

Kaubi se opět položí na prahu chýše; jeho oči podřimují, ale jemný sluch bdí i ve spánku.

Tupanův hlas zmlkl.

Irasema a křesťan, ztraceni v útrobách země, sestupují do hluboké jeskyně. Náhle zaslechnou hlas, dunivě se odrážející od skalní chodby:

„Slyší mořský bojovník hlas svého bratra?“

„To je Poti, přítel tvého hosta,“ praví křesťan dívka.

Irasema se poleká:

„On mluví Tupanovými ústy.“

Konečně Martim Pitiguarovi odpovídá:

„Slova Potiho vnikají do duše jeho bratra.“

„Žádné jiné ucho nenaslouchá?“

„Jen ucho panny, která dvakrát v čase jednoho slunce zachránila život tvého bratra!“

„Žena je slabá, Tabažara zrádce a Žakaúnův bratr je opatrný.“

Irasema povzdechla a položila hlavu na jinochova prsa.

„Irasemin pane, zacpi její uši, aby neslyšela.“

Martim jemně odstrčil její něžné čelo.

„Nechť náčelník Pitiguarů mluví, naslouchají mu jen přátelské a věrné uši.“

„Ty nařizuješ. Poti mluví. Dříve než vystoupí slunce nad pohoří, musí mořský bojovník odejít k břehům, kde hnízdí volavky; mrtvá hvězda ho povede k bělostnému pobřeží. Nikdo z Tabažarů ho nebude pronásledovat, protože válečná trubka Pitiguarů zahřmí od hor.“

„Kolik pitiguarských bojovníků provází svého udatného náčelníka?“

„Žádný; Poti přišel sám. Když zlí lesní duchové odloučili mořského bojovníka od jeho bratra, šel Poti po stopě. Srdce mu nedovolilo, aby se vrátil a zavolał bojovníky ze své vesnice; poslal však věrného psa k velkému Žakaúnovi.“

„Pitiguarský náčelník je sám; nesmí zahřmít válečná trubka, která by proti němu svolala všechny tabažarské bojovníky.“

„Musí to být, aby byl zachráněn bílý bratr. Poti se Irapuamovi vysměje, jako se vysmíval, když jich proti tobě útočilo sto.“

Kouzelníkova dcera, tiše naslouchající, se naklonila ke křesťanovu uchu:

„Irasema chce zachránit tebe i tvého bratra; má svůj úmysl. Pitiguarský náčelník je statečný a odvážný; Irapuam je chytrý a zrádný jako pták akauán. Padneš dřív, než dorazíš do lesa, a tvůj bratr z jiných končin padne s tebou.“

„Co učiní tabažarská panna, aby zachránila cizince a jeho bratra?“ otázal se Martim.

„Zrodí se luna květů. To je čas slavnosti, kdy tabažarští bojovníci tráví noc v posvátném háji a přijímají od kouzelníka radostné sny. Až všichni usnou, opustí bílý bojovník území Ipú a Iraseminy oči, ne však její duši.“

Martim přivinul dívku k hrudi; hned ji však odstrčil. Dotek jejího těla, sladkého jako lesní lilie a hebkého jako kolibříkovo hnízdo, rozbolestnil jeho srdce, protože mu připomněl strašlivá kouzelníková slova.

Křesťan oznámil Potimu Irasemin úmysl; pitiguarský náčelník, opatrný jako mravenečník tamanduá, se zamyslel a odpověděl:

„Moudrost promluvila ústy tabažarské panny. Poti vyčká zrození luny.“

XV

Vzešel nový den a opět pohasl.

V Arakémově chýši už září oheň, společník noci. Na modrém nebi se zvolna pohybují mlčenlivé hvězdy, dcery luny, a očekávají návrat vzdálené matky.

Martim se příjemně ukolébává; a jako se bělostná síť kývá sem a tam, tak kolísá i jeho mysl od jedné touhy k druhé. Tam v dáli ho očekává s čistou náklon-

ností světlolvasá dívka; zde se na něj usmívá se žhoucí láskou snědá panna.

Irasema se zlehka opře o držadlo sítě; její černé a jiskrné oči, něžné oči drozda sabiá, hledají Martima a pronikají mu do duše. Jinoch se usmívá, dívka se chvěje; naklání smyslné tělo, jako krásný ptáček saí, přitahovaný hadem, a nakonec klesne na bojovníkovu hruď.

Už ji cizinec tiskne v náručí; a jeho dychtivá ústa hledají její ústa, která už čekají, aby oslavila v této bráně duše zasnoubení lásky.

V tmavém koutě bolestně zasténal starý paže, ponořený v hluboké rozjímání a odpoutaný od věcí tohoto světa. Předvídá snad srdce to, co oči nevidí? Nebo se v Arakémově duši rozezvučela neblahá předtucha pro národ jeho potomků?

To nikdo neví.

Křesťan jemně odstrčil indiánskou dívku. Neza nechá stopy neštěstí v pohostinné chýši. Zavírá oči, aby neviděl, a v představách naplňuje svoji duši jménem i uctíváním svého Boha:

„Pane Ježíši... Pane Ježíši!...“

Do nitra bílého bojovníka se vrací klid, ale pokaždé, když jeho zrak utkví na tabažarské panně, cítí, jak mu v žilách proudí žhavý plamen. Právě tak i neopatrné děcko, prohrabující řeřavé uhlí mocného ohně, z něhož vyskakují planoucí jiskry, si popálí tváře.

Martim přivírá zrak, avšak v podvědomí mu vystává obraz dívky, snad ještě krásnější. Marně přivolává spánek na unavená víčka: jemu navzdory se otvírají.

Nebe sesílá do jeho usouzené mysli vnuknutí.

„Sličná panno divočiny, toto je poslední noc, v níž tvůj host spí v Arakémově chýši, a už nikdy do ní nevstoupí pro tvé i své dobro. Postarej se, aby jeho spánek byl radostný a šťastný.“

„Poruč, a Irasema tě uposlechne. Co může udělat pro tvoji radost?“

Jinoch promluvil tlumeně, aby ho starý paže neslyšel:

„Tupanova panna sřeží sny žuremy, které jsou sladké a příjemné!“

Smutný úsměv sevřel Iraseminy rty:

„Cizinec bude navždy žít ve spojení s bílou dívkou; nikdy už nespátí jeho oči Arakémovu dceru, a přeje si už, aby spánek zavřel jeho víčka a sen ho zanesl do země jeho bratří!“

„Spánek je odpočinkem bojovníka,“ řekl Martim, „a sen je radostí duše. Cizinec nechce s sebou odnést smutek z pohostinné země ani jej zanechat v Irasemině srdci!“

Dívka se ani nepohnula.

„Jdi a vrať se s Tupanovým vínem.“

Když se Irasema vrátila, paže už v chýši nebyl; panna vyňala ze záhadří nádobku, kterou měla ukrytou pod bílou bavlněnou košilkou, protkávanou peřím. Martim jí ji vytrhl a dychtivě sál kapky zeleného a hořkého nápoje.

Teď mohl žít s Irasemou a sbírat s jejich rtů polibky, které tam vybujely mezi úsměvy jako plody v koruně květu. Mohl ji milovat a vysát z lásky med i vůni a nezanechat přitom v dívčiných prsou jed.

Požítkem byl život, protože jej teď cítil silněji

a prudčeji; zlem byly sen a představa, že dívka mu náleží jen v myšlenkách.

Irasema stísněně vzdychla a poodešla.

Náruč i rty spícího bojovníka se rozevřely; zaznělo sladce dívčino jméno.

Holubička žuriti, bloudící lesem, zaslechne něžné zavrání svého druhu; zamává křídly a letí k němu do teplého hnízdečka. Zrovna tak se stulila dcera divočiny do bojovníkovy náruče.

Když nadešlo jitro, zastihlo Irasemu ještě schoulenou jako motýla, spícího uvnitř nádherného kaktusu. Stud vznítil v její krásné tváři živou červeň; a jako se v ranních červánkách zatřpytí první sluneční paprsek, tak se rozzářil v jejích rozpálených lících první úsměv manželky, jitřenka prožité lásky.

Žandaia odlétla při rozednění, a do chýše se už nevrátila.

Když Martim viděl, jak se dívka přivinula k jeho srdci, nepřestával snít; přivíral oči a opět je otvíral.

Válečný pokřik bojovníků, znějící údolím, vytrhl ho ze sladkého klamu; cítil, že už nesní, že žije. Jeho krutá ruka utlumila na dívčiných rtech polibek, který se tam chvěl.

„Iraseminy polibky jsou sladké ve snu; bílý bojovník si jimi naplnil duši. Ale ve skutečnosti jsou rty Tupanovy panny hořké a bodají jako trny žuremy.“

Arakémova dcera ukryla své štěstí v srdci. Byla bojácná a neklidná jako pták, který cítí na obzoru bouři. Rychle se vzdálila.

Říční vody omyly cudné tělo novomanželčino. ²

Tupan už neměl svou kněžku pannu v zemi Tabazarů.

Na obzor se vyhoupl bělostný kotouč luny.

Panna nebes bledne zářivým slunečním světlem, jako tvář manželčina ztrácí barvu bojovníkovou láskou.

„Žasí!... Naše máti...“ volali tabažarští bojovníci.

A napínajíce luky, posílali k nebi s deštěm šípů píseň k oslavě nové luny:

„Na nebi vyšla matka bojovníků; už obrací tvář, aby viděla své děti. Přináší vodu, která plní řeky i dužinu plodu každé.“

Už přišla luna, manželka slunce; už se usmívá na pozemské panny, své dcery. Její sladká zář vznítí lásku v srdci bojovníků a oplodní luno mladé matky.“

Den se chýlí k večeru.

Ženy a děti nečinně odpočívají na prostranné návsi; jinoši, kteří dosud nezískali válečné jméno nějakým skvělým činem, běží do údolí.

Bojovníci následují Irapuama do posvátného háje, kde je očekává pažé i jeho dcera k obřadům tajemství žuremy. Irasema už zapálila ohně radosti, Arakém sedí nehybně a v extázi v oblacích kouře.

Každý bojovník, který se přiblíží, klade k jeho nohám obětní dar Tupanovi. Jeden přináší bohatý úlovek, druhý kaši z manioky, třetí zas chutné ryby traíry. Starý pažé, jemuž jsou dary určeny, přijímá je pohrdavě.

Když se všichni usadí kolem velkého ohně, nařídí Tupanův vyslanec jedním pokynem, aby byli zticha, a naplněn bohem, který v něm přebývá, provolá třikrát strašlivé jméno:

„Tupan!... Tupan!... Tupan!...“

Ozvěna to ve skalách opakuje do dálky.

Irasema přichází s nádobou plnou zelené tekutiny.

Arakém stanoví každému bojovníkovi sny a rozděljuje víno z žuremy, které odnáší každého udatného Tabažaru do nebes.

Jeden Tabažara, velký lovec, sní o tom, že jeleni a paky* běží vstříc jeho šípům a že je šípy probodávají; nakonec unaven lovem vykope v zemi bukan a upeče na rožni takové množství zvěřiny, že by ji do roka nesnědlo ani tisíc bojovníků.

Jiný, ohnivý v lásce, sní, že nejkrásnější tabažarské panny opouštějí domovy svých rodičů a následují ho jako zajatkyňe jeho vášně. Sít žádného náčelníka nikdy nekolébalo rozkošnější laskání, než jaké on prožívá ve svém vytržení.

Hrdina sní o hrůzyplných bitvách a potyčkách, z nichž vychází jako vítěz plný slávy a úcty.

Stařec se zrodí znovu v četném potomstvu a jako suchý kmen, z něhož vyrážejí nové a silné výhonky, se znovu pokrývá květy.

Všichni pocítují tak živě a trvale štěstí, že za jedinou noc prožívají několik lun. Ústa šeptají, pohyby mluví; a pažé, který všecko vidí a slyší, ukládá tajemství do nitra své duše.

Jakmile Irasema podala náčelníkům Tupanův nápoj, odešla z háje. Obřad nedovoloval, aby byla přítomna spánku bojovníků a slyšela je mluvit ze sna.

Šla přímo do chýše, kde ji očekával Martim.

„Vezmi si své zbraně, bílý bojovníku, je čas odejít.“

„Zaveď mě tam, kde je můj bratr Poti.“

* Paka čili tlamák bahenní je hlodavec z čeledi morčat.

Dívka zamířila do údolí; křestan šel za ní. Došli ke skalnímu svahu, který se na pokraji přírodní nádrže ztrácel v husté zeleni.

„Zavolej svého bratra!“

Martim vyrazil skřek jako racek. Kámen uzavírající vchod do jeskyně se zvrátil a ve stínu se zjevila postava bojovníka Potiho.

Oba bratři přitiskli čelo k čelu a hrud' k hrudi, aby ukázali, že mají jen jednu hlavu a jedno srdce.

„Poti je spokojen, že vidí svého bratra, kterého zlý lesní duch uloupil jeho očím.“

„Šťastný je bojovník, který má po boku přítele, jako je udatný Poti; všichni ostatní bojovníci mu závidí.“

Irasema povzdechla při pomyšlení, že Pitiguarova náklonnost postačí k cizincovu štěstí.

„Tabažarští bojovníci spí. Arakémova dcera cizince povede.“

Dívka šla napřed; oba bojovníci za ní. Když ušli vzdálenost, jakou uletí volavka při jednom vzletnutí, pitiguarský náčelník zneklidněl a zašeptal Martimovi do ucha:

„Naříd kouzelníkově dceři, aby se vrátila do chýše svého otce. Zdržuje pochod bojovníků.“

Martim se zarazil; ale moudrý a přátelský hlas pronikl mu do srdce. Přistoupil k Irasemě a promluvil co nejněžnějším hlasem, aby zmírnil dívčinu tesknotu:

„Čím hlouběji vnikne kořen rostliny do země, tím těžší je ho vytrhnout. Každý Irasemin krok na cestě odchodu je kořenem, který poutá srdce jejího hosta.“

„Irasema tě chce doprovázet až tam, kde končí tabažarské území, aby se mohla vrátit s klidem v srdci.“

Martim neodpověděl. Pokračovali v chůzi a s nimi

kráčela noc; hvězdy počínaly blednout a svěžest svítání rozveselila les. Na nebi se objevily ranní obláčky, bělostné jako bavlna.

Poti se rozhlédl po lese a zastavil se. Martim porozuměl a řekl Irasemě:

„Tvůj host už nekráčí po tabažarském území. Na-dešla chvíle, aby ses od něho odloučila.“

XVII

Irasema položila ruku na prsa bílého bojovníka:

„Dcera Tabažarů opustila už území svých otců; nyní může mluvit.“

„Jaké tajemství chováš ve své hrudi, spanilá panno divočiny?“

„Irasema se už nemůže od cizince odloučit.“

„Musí to být, Arakémova dcero. Vrať se do chýše svého starého otce, který tě očekává.“

„Arakém nemá už dceru.“

Martim namítl drsně a přísně:

„Jediný bojovník mého národa nezanechal nikdy hostitelovu chýši jako vdovu po její radosti. Arakém obejmě svoji dceru, aby nemusel nevděčnému cizinci zlořečit.“

Dívka sklonila hlavu; zahalila se dlouhými černými copy, které se jí rozhodily po šíji, a zkrřížila krásné paže přes klín, aby ukryla svůj stud. Růžový kaktus, který se už rozvinul v krásnou květinu, skrývá tak v poupěti voňavý květ.

„Irasema půjde s tebou, bílý bojovníku, protože už je tvou manželkou.“

Martim strnul.

„Zlí noční duchové pomátli Iraseminu mysl.“

„Bílý bojovník snil, když Tupan opustil svou pannu.
Kouzelníkova dcera zradila tajemství žuremy.“

Jinoch si zakryl tvář.

„Božel...“ zvolaly jeho třesoucí se rty.

Oba zůstali němí a ani se nepohnuli.

Konečně řekl Poti:

„Tabažarští bojovníci se probouzejí.“

Dívčino srdce, právě tak jako cizincovo, nedbalo hlasu opatrnosti. Slunce vyšlo nad obzor a jeho velkolepá zář sestoupila z hor na lesy. Poti stál tiše a mlčky jako podřatý kmen a čekal, až se jeho bratr bude mít k odchodu.

První promluvila Irasema:

„Pojď, dokud nevzkročíš na pobřežní pláži Pitiguarů, hrozí tvému životu nebezpečí.“

Martim tiše sledoval dívku, proplétající se mezi stromy jako divoký králik kutia. Smutek mu svíral srdce; avšak vlna vůně, kterou běžící krásná Tabažara zanechávala ve vánku, rozněcovala lásku v bojovníkově nitru. Jeho krok byl pomalý, prsa těžce oddechovala.

Poti přemýšlel. V jeho jinošské hlavě sídlil duch zdatného muže. Pitiguarský náčelník si říkal, že láska je jako opojný nápoj kauim; jeho střídme pití bojovníka posiluje, přílišné požívání ubíjí hrdinovu odvalu. Věděl, jak rychlé jsou nohy Tabažarů, a čekal na okamžik, kdy zemře při obraně přítele.

Když den posmutněl večerními stíny, zastavil se Martim uprostřed pralesa. Poti zažehl oheň pohostinnosti. Dívka rozvinula bělostnou bavlněnou síť

s třásněmi z tukanova peří a zavěsila ji do větvi stromu.

„Irasemin manželi, tvá síť tě očekává.“

Arakémova dcera se posadila opodál na kořen stromu jako osamělá laň, kterou její nevděčný druh vyhnal z úkrytu. Pitiguarský bojovník zmizel v hustém listoví.

Martim smutně mlčel, podoben kmeni, s něhož vítr serval krásnou liánu, která ho ovíjela. Vanoucí větřík přinesl zašeptání:

„Irasema!“

Byl to hlas druhá; zbloudilá laňka našla sladký útulek.

Les dýchal jemnou opojnou vůni a vydával lahodné zvuky; vzděchy srdce se mísily s šepotem pustiny. Byla to slavnost lásky i zpěv zasnub.

Ranní světlo už vniklo do lesní houštiny. Vážný a zvučný hlas Potiho zazněl do šumění pralesa:

„Tabažarský lid pochoduje lesem!“

Irasema se vytrhla z paží, které ji objímaly, a od rtů, které ji držely v zajetí; vyskočila ze sítě jako rychlá křepelka zabelé, uchopila manželovy zbraně a vedla Martima pralesem.

Opatrný Poti občas naslouchal útrobám země; jeho hlava se těžce obracela z jedné strany na druhou, jako mrak, který se válí nad skalním vrcholem při prudkých závanecch blížící se bouře.

„Co slyší ucho bojovníka Potiho?“

„Rychlý krok tabažarského lidu. Běží jako tapír prodírající se lesem.“

„Pitiguarský bojovník je emu, který létá nad zemí; budeme ho následovat jako jeho křídla,“ řekla Irasema.

Náčelník znovu potřásl hlavou:

„Zatímco mořský bojovník spal, nepřítel běžel. Ti, co vyšli první, postupují a už se blíží s napjatými luky.“

Stud sevřel Martimovo srdce:

„Prchni, náčelníku Poti, a zachraň Irasemu. Ať zemře jen špatný bojovník, který neuposlechl hlasu svého bratra a prosby své manželky.“

Martim chtěl jít zpět.

„To nepromluvila duše mořského bojovníka. Poti a jeho bratr mají jen jeden život.“

Irasema nepromluvila, jen se usmála.

XVIII

Les se otrásá těžkým dupotem tabažarského lidu. První se objevuje mezi stromy velký Irapuam. Jeho zrudlý zrak uzřel bílého bojovníka v oblaku krve; z jeho vyklenuté hrudi se dere divoký tygří řev.

Tabažarský náčelník a jeho lid se chystají vrhnout na uprchlíky jako vzbouřené vlny, které se tříští o pobřeží v Mokoripe.

Vtom zašteká divoký pes.

Martimův přítel vyráží radostný výkřik:

„Potiho pes ti přivádí na pomoc bojovnice jeho kmene.“

Lesem drsně zavřeští válečný roh Pitiguarů. Velký Žakaúna, pán mořských pláží, přišel od Volavčí řeky se svými nejlepšími bojovnicemi.

Pitiguarové přijímají první nepřítelův nápor na nabroušených špicích svých šípů, které vystřelují z luku ve svazcích, jako vystrkuje dikobraz koandu své

ostny. Hned potom zazní válečný pokřik, vzdálenost se zkracuje a rozpoutá se boj tváří v tvář.

Žakaúna napadl Irapuama. Následuje strašlivý zápas, který by stačil pro deset udatných, a přece dosud nevyčerpal sílu velkých náčelníků. Když se jejich dva kyje setkají, celá bitva se zachvěje až do útroh jako jediný bojovník.

Irasemin bratr zamířil k cizinci, který vytrhl Arakémovu dceru z pohostinné chýše. Vede ho touha po pomstě; pohled na sestru vydražďuje v jeho prsou hněv. Kaubi zuřivě napadá nepřítele.

Irasema, přimknutá k boku svého manžela, vidí zdáli Kaubiho a praví:

„Irasemin pane, vyslyš úpěnlivou prosbu své otrokyně, neprolévej krev Arakémova syna. Má-li bojovník Kaubi zemřít, ať zemře mou rukou, ne tvou.“

Martim se zděšeně zahledí do dívčiny tváře:

„Irasema zabije svého bratra?“

„Irasema chce, aby Kaubiho krev potřísnila spíše její ruku než tvoji, protože Iraseminy oči hledí na tebe, a ne na sebe.“

Bojovníci se utkají. Kaubi bojuje zuřivě, křesťan se jen brání; avšak šíp v napjatém manželčině luku chrání bojovníkův život proti nepřítelovým úderům.

Poti už zdolal starého Andiru a mnoho bojovníků srazil v zápase jeho statný kyj. Martim mu přenechává Arakémova syna a běží na Irapuama.

„Žakaúna je velký náčelník; jeho válečný náhrdelník se třikrát vine* kolem šíje. Tabažara patří bílému bojovníku.“

* Každý Indián si dělal ze zubů přemožených nepřátel náhrdelník, který nosil jako odznak statečnosti.

„Pomsta je bojovníkovou ctí, a Žakaúna si váží přítele Potiho.“

Velký pitiguarský náčelník se svým hrozným kyjem odstoupil. Rozvinul se boj mezi Irapuamem a Martimem. Křestanův meč udeřil o divochův kyj a rozbil se na kusy. Tabažarský náčelník se přiblížil k bezbranné protivníkově hrudi.

Irasema zasyčela jako chřestýš a vrhla se proti zuřivému tabažarskému bojovníkovi. Tvrdá zbraň se zachvěla v mohutné náčelníkově pravici a odumřelá paže mu klesla.

Zazněl pokřik vítězství. Pitiguarští bojovníci, vedení Žakaúnou a Potim, vyčistili les. Prchající Tabažarové ochránili svého náčelníka před nenávisťí Arakémovy dcery, která by ho byla mohla zničit, jako ničí žandaia vzrostlý kokosovník, když mu rozklívá kůru.

Iraseminy oči, rozhlížející se lesem, viděly, jak je zem pokryta mrtvolami jejích bratří; a v dálce spatřily tlupu tabažarských bojovníků, prchajících v černém oblaku prachu. Krev, která do růžova zbarvila půdu, byla táž ohnivá krev, jež jí planula ve tvářích studem.

Její krásná líc se zarosila slzami.

Martim se vzdálil, aby se Irasema nemusela stydět za svůj smutek.

XIX

Poti se vrátil z pronásledování nepřítele. Jeho oči se naplnily radostí, když spatřil, že bílý bojovník je zdrav.

Provázet ho věrný pes, olizující si ještě z vousů kapky sedlé tabažarské krve, jíž se byl nasytil; pán ho

hladil, spokojen s jeho odvahou a oddaností. Vždyt to on zachránil Martima tím, že sem s takovou námahou přivedl Žakaúnovy bojovníky.

„Zlí lesní duchové mohou zas odloučit bílého bojovníka od jeho pitiguarského bratra. Ode dneška tě bude provázet pes, aby ti Poti mohl třeba i zdaleka přispěchat na pomoc.“

„Pes je však tvůj druh a věrný přítel.“

„Bude větším druhem a přítelem Potiho, bude-li sloužit spíše jeho bratru než jemu. Říkej mu Žapi*; a on bude tou hbitou nohou, jíž z dálky poběžíme jeden k druhému.“

Žakaúna dal znamení k odchodu.

Pitiguarští bojovníci kráčeli k oživeným břehům řeky, z níž pijí volavky; stála tam velká vesnice pánů dolin.

Slunce zapadlo a znovu se vyhouplo nad obzor. Bojovníci došli k místu, kde se pohoří snižuje ke stepi; minuli už tu část hory, kterou Tupanův lid nazýval Ibiapina**, protože byla zbavena stromoví a byla holá jako vodní hlodavec kapivara.

Poti zavedl křestana tam, kde rostla vysoká košatá palma žatobá, stojící v popředí všech stromů na nejvyšším výčnělku pohoří; když na ni dopadla sluneční záře, zdálo se, že její nesmírná koruna zametá oblohu.

„Na tomto místě se narodil tvůj bratr,“ řekl Pitiguara.

Martim přitiskl hrud' k přátelskému kmeni:

„Žatobá, která jsi viděla zrození mého bratra, cizinec tě objímá.“

* Žapi znamená doslova „naše noha“.

** Ibiapina doslova „holá země“.

At tě roztráští blesk, strome bojovníka Potiho, jestliže ho jeho bratr opustí.“

Pak náčelník pravil:

„Žakaúna nebyl ještě bojovníkem, když největší náčelník Žatobá vodil Pitiguary k vítězství. Hned jak přišly velké vody, odešel do hor. Když došel sem, nařídil postavit vesnici, aby byl nepříteli nablízku a mohl jej víckrát porazit. Táž luna, která ho viděla přicházet, osvětlovala síť, v níž mu Saí, jeho manželka, dala dalšího bojovníka jeho krve. Měsíční světlo se rozlévalo po listech žatoby a úsměv po rtech statného muže, který dostal její jméno i sílu.“

Irasema se přiblížila.

Jestliže se hrdliče lovící v písku vzdálí její druh, poletuje neklidně z větve na větev a cukruje, aby se jí vzdálený přítel ozval. Stejně tak bloudila dcera lesů po svazích, prozpěvujíc prostou a líbeznou píseň.

Martim ji přivítal pohledem, v němž se zračila celá jeho duše; a odváděje manželku na straně srdce a přítele na straně síly, vrátil se do pitiguarské osady.

XX

Luny přibývalo.

Slunce již třikrát vyšlo a zapadlo od doby, kdy Martim a Irasema přebývali na území Pitiguarů, pánu pobřeží Kamusimu a Akaraku. Cizinci měli svoji síť v prostorné Žakaúnově chýši. Potěšení hostit bílého bojovníka si ponechal statečný náčelník pro sebe.

Poti opustil domov a doprovázel Martima, svého bratra z války, do chýše svého vlastního bratra, proto-

78

že chtěl využít každé chvíle pro přátelské city, jimiž srdce mořského bojovníka překypovalo.

Stíny už mizely z tváře země; Martim však pozoroval, že ode dne bitvy dosud nevymizel stín z tváře manželčiny.

„Smutek sídlí v Irasemině duši!“

„Radost přichází manželce jen od tebe; jakmile ji opustí tvoje oči, naplní se její oči slzami.“

„Proč pláče dcera Tabažarů?“

„Toto je vesnice Pitiguarů, nepřátel mého lidu. Irasemin zrak už spatřil lebku svých bratří, naraženou na kůlu palisádové ohrady; její ucho už zaslechlo zpěv smrti zajatých Tabažarů; ruka se už dotkla zbraní zbarvených krví jejích otců.“

Manželka položila obě ruce na bojovníkova ramena a sklonila se k jeho hrudi:

„Irasema vytrpí vše pro svého bojovníka a pána. Plod ata je sladký a lahodný, ale když jej pomačkají, zkysne. Tvá manželka chce, aby její láska naplnila tvé srdce sladkostí medu.“

„Navrátí se tedy klid do duše tabažarské dcery; Irasema opustí vesnici nepřátel svého lidu.“

Křestan se odebral do Žakaúnovy chýše. Velký náčelník se zaradoval, když spatřil svého hosta; radost však brzy zmizela z jeho hrdinné tváře. Martim řekl:

„Bílý bojovník odchází z tvé chýše, velký náčelníku.“

„Něco ti chybí v Žakaúnově vesnici?“

„Nic nechybí tvému hostu; byl zde šťasten, ale hlas srdce ho volá jinam.“

„Odejdi tedy a vezmi si, co potřebuješ na cestu. At tě Tupan posilní a přivede znovu do této chýše, aby Žakaúna mohl oslavit tvůj příchod.“

79

Přišel Poti; když se dověděl, že se mořský bojovník chystá odejít, řekl:

„Tvůj bratr půjde s tebou.“

„Potiho bojovníci potřebují svého náčelníka.“

„Nechčeš-li, aby šli s Potim, povede je k vítězství Žakaúna.“

„Potiho chýše bude opuštěná a smutná.“

„Opuštěné a smutné bude srdce tvého vzdáleného bratra.“

Mořský bojovník opouští břehy Volavčí řeky a odchází do krajů, kde zapadá slunce. Manželka i přítel ho následují.

Jdou podél úrodného pohoří, kde hojnost plodů podporovala vytváření velkého množství much, podle nichž dostalo jméno Meruoka.

Překračují území, které omývá Volavčí řeka, a v dálce na obzoru vidí vysoké horstvo. Den dohasíná. Od moře letí černý mrak; jsou to supi urubu, kteří se na pobřeží živí masitými odpadky a s večerem se navracejí do svých hnízd.

Poutníci přenocovali v Uruburetamě*. Když slunce vyšlo podruhé, dospěli k břehům řeky, která vyvěrá v horském předělu a stéká do roviny, kroutíc se jako had. Ustavičné zákruty klamou na každém kroku poutníka, který sleduje její klikatý tok; proto byla nazvána Mundaú, Klikatá řeka.

Když Martim při dalším východu slunce kráčet podél štavnatých břehů, spatřil zelené moře a bílé písčiny, kde šumějící vlny někdy vzlykavě naříkají a jindy zuřivě řvou, rozstříkující se do chomáčů pěny.

Oči bílého bojovníka se zahleděly do nesmírných

* Pohoří „Supí hnízdo“.

dálek; jeho hrud' prudce vydechovala. Moře líbalo též bílé písčiny řeky Potengi, jeho rodnou kolébku, kde spatřil světlo Ameriky. Vrhł se do vln a představoval si, že své tělo koupe ve vodách domova, tak jako koupal svou duši v touze po něm.

Irasema cítila, jak jí pláče srdce; netrvalo však dlouho a Martimův úsměv je utišil.

Mezitím ulovil Poti z vrcholku skaliska chutnou rybu kamoropim, která si hrála v malém zálivu Klikaté řeky, a připravil z ní k obědu pečení.

XXI

Slunce už sestupovalo z nebeských výšin.

Cestující došli k ústí řeky, v níž se velice rozmnožují chutné ryby traíry; její břehy jsou obydleny kmenem rybářů velkého národa Pitiguarů.

Přijali cizince se štědrrou pohostinností, která byla zákonem jejich náboženství, a Potiho s úctou, jaká náležela tak velkému bojovníkovi a bratru Žakaúny, největšího náčelníka silného pitiguarského lidu.

Aby náčelník kmene mohl putující při odchodu doprovodit a oni si přítom odpočinuli, vzal Potiho, Martima i Irasemu na vor žangadu, napnul plachtu po větru a vezl je velmi daleko podél pobřeží. Rybáři doprovázeli náčelníka na svých žangadách; vzduch se otřásal jejich tesklivým zpěvem i bzukotem velkých včel urasá, který se podobá skučení větru.

Opodál vjezdu do přístavu Pirokvara, spíše směrem k pohoří, sídlil kmen lovců. Bydleli na březích řeky Soipé, porostlé hustými lesy, kde byla hojnost

jelenů, tučných pak i ptáků žaků. Proto obyvatelé dali těmto končinám jméno Území lovu.

Náčelník lovců, Žaguarasú, měl chýši na břehu jezera, vytvořeného řekou poblíž moře. Příchozí tam našli útulek i stejné přivítání, jakého se jim dostalo od rybářů.

Když poutníci odešli ze Soipé, přebrodivili řeku Taibu, po jejíchž březích se potulovaly skupiny divokých vepřů; poněkud dále se rozkládal kraj Kaupé, kde se vyrábělo výborné víno z plodu kažů.

Když znovu vyšlo slunce, uviděli poutníci hezkou říčku, která se vlévala do moře, vytvářejíc v poddajné skále prohlubeň.

V dáli se na obzoru rýsoval vysoký písečný pahorek, bělostný jako mořská pěna. Jeho nejvyšší výběžek připomínal lysou hlavu kondora, očekávajícího bouři, která přichází z oceánu.

„Zná Poti ten velký písečný pahorek?“ otázal se křesťan.

„Poti zná celou zemi, jež patří Pitiguarům, od břehů Velké řeky, tvořící mořské rameno, až k břehům řeky, kde žije jaguár. Byl už na vrcholku Mokoripe a viděl odtamtud, jak po moři běží velké čluny bílých bojovníků, tvých nepřátel, kteří jsou v Mearimu.“

„Proč říkáš velkému písečnému návrší Mokoripe?“*

„Rybář z pobřeží, plující po voru tam, kde létá racek, je smutný, když se vzdálí od země a od své chýše, v níž spí synové jeho krve. Když se otočí a jeho oči spatří písečnou výšinu, potěšení se navrací do jeho

* Znamená doslova „dělat radost“.

srdce. Proto říká, že písečný pahorek dává radost.“

„Rybář to říká dobře; protože tvůj bratr byl také spokojen, když uviděl písečnou horu.“

Martim vystoupil s Potim na vrchol Mokoripe. Irasema, hledíc za manželem, bloudila jako vodní pták žasanan kolem krásné kotlinky, kterou tam země vytvořila pro mořský záliv. Přitom trhala sladké plody kažů, které zahánějí žízeň bojovníků, a sbírala drobné lasturky, aby jimi ozdobila svou šjí.

Poutníci pobýli v Mokoripe po dobu tří sluncí. Potom šel Martim dále. Jeho manželka i přítel se vrátili k ústí řeky, na jejíchž zavlažovaných březích rostl kořenovník. Moře tam vytvořilo tůň, plnou křišťálově čisté vody, a vyhloubilo ji v kameni jako nádobu.

Procházeje krajinou, začal křesťanský bojovník přemítat. Až dosud bloudil bez cíle a dával se vést náhodou; neměl jiného úmyslu než vzdálit se od pitiguarských vesnic, aby zaplašil smutek z Irasemina srdce. Křesťan znal z vlastní zkušenosti, že putování utiňuje stesk a touhu, protože zatímco tělo kráčí, duše odpočívá. Nyní se posadil na pláž a přemýšlel.

Přišel Poti:

„Bílý bojovník přemýšlí; bratrovo nitro je otevřeno přijmout jeho myšlenky.“

„Tvůj bratr myslí, že toto místo je pro vesnici bojovníků jeho národa vhodnější než břehy řeky Žaguaribe. Velké čluny, připlouvající z dalekých zemí, ukryly by se ve zdejších vodách před větrem i mořem; odtud by se vydaly do Mearimu zničit bílé barbary Tapuie, spojence Tabažarů, nepřátel tvého národa.“

Pitiguarský náčelník se zamyslel a odpověděl:

„Přiveď své bojovníky. Poti založí svoji vesnici vedle velké osady svého bratra.“

Blížila se Irasema. Křesťan posunkem vyzval pitiguarského náčelníka, aby zmlkl.

„Manželův hlas umlká a jeho oči se klopi, když přichází Irasema. Chceš, aby se vzdálila?“

„Tvůj manžel chce, abys přistoupila ještě blíže, aby jeho hlas i oči pronikly co nehlouběji do tvé duše.“

Sličná divoška se zachvěla v radostném úsměvu, jako se zachvívá květina zbavující se svého plodu, a přivinula se k jeho rameni.

„Irasema ti naslouchá.“

„Tato krajina je veselá a bude ještě veselejší, když v ní bude bydlet Irasema. Co říká tvé srdce?“

„Manželčino srdce je vždy veselé, když je u svého bojovníka a pána.“

Křesťan kráčel podél řeky a vybral si místo pro zbudování chýše. Poti nasekal podpěrné sloupky z kmenů karnaúby; Arakémova dcera svázala vějíře palmových listů, aby jimi pokryla strop a stěny; Martim vykopal základy a z rákosových latěk vyrobil dveře.

Když nastala noc, upevnili oba manželé spací síť ve své nové chýši a přítel v přístěnku otevřeném k východní straně.

XXII

Poti pozdravil přítele a pravil takto:

„Dřív než Žakaúnův a Potiho otec, udatný bojovník Žatobá, vládl nad všemi pitiguarskými bojovníky, byl velký kyj národa v pravici Batuiretého, největšího

náčelníka, Žatobova otce. Batuireté přišel po mořském pobřeží až k Jaguáři řece, vyhnal Tabazary do vnitra země a určil každému kmeni jeho místo; potom prošel divočinou až k pohoří, které po něm dostalo jméno.

Když bylo jeho hvězd tolik, že pohřební nádoba kamusim nepostačovala pojmout kaštiny označující jejich počet, tělo se ohnulo k zemi, paže ztvrdla jako větev ubiratanu, která se neohne; světlo očí potemnělo.

Tedy zavolal bojovníka Žatobá a řekl: „Synu, převezmi kyj pitiguarského národa. Tupan nechce, aby jej už Batuireté nesl do války, proto odebral sílu jeho tělu, pohyb jeho paží a světlo jeho očím. Tupan však byl k němu dobrý, neboť mu dal syna, bojovníka Žatobá.“

Žatobá uchopil pitiguarský kyj. Batuireté vzal hůl svého stáří a šel. Přešel rozsáhlé pustiny až k úrodným krajům, kde tečou vody, přicházející od strany noci. Když se starý bojovník vlekl po březích a v jeho zraku byl stín, takže už neviděl plody na stromech nebo ptáky ve vzduchu, říkal si ve svém smutku: „Ach, kde jsou mé zašlé časy!“

Lidé, kteří ho slyšeli, plakali nad sešlostí velkého náčelníka, a procházejíce těmito končinami, opakovali pak vždy jeho slova; odtud povstalo jméno řeky i území Kvišeramobim.

Batuireté přišel cestou volavek až k pohoří, které vidí v dálce a kde dřív bydlel. Tam vysoko na vrcholku si starý bojovník udělal hnízdo jako krahujec, aby naplnil zbytek svých dnů v rozmluvách s Tupanem. Jeho syn už spí pod zemí, a on při minulém luně dosud dumal u dveří své chýše, čekaje na noc, která přináší Velký spánek. Všichni pitiguarští náčelníci, když pro-

budí hlas války, přicházejí prosit starce, aby je naučil vítězit, protože nikdy žádný bojovník neuměl válčit jako on. A tak ho kmeny už nenazývají jménem, nýbrž říkají mu jen Velký znalec války, Maranguab.

Náčelník Poti půjde do hor, aby spatřil svého velkého děda; ale než zhasne den, bude zpět v chýši svého bratra. Máš ty jiný úmysl?"

„Bílý bojovník tě doprovodí, aby objal velkého pitiguarského náčelníka, děda svého bratra, a řekl starci, že se znovu zrodil v synu svého syna.“

Martim zavolal Irasemu a oba odešli s Pitiguarou do pohorí Maranguab, které se zvedalo na obzoru. Šli podle toku řeky až k místu, kde se do ní vlévá potok Pirapora.

Chýše starého bojovníka stála u krásných peřejí, kde v rozstříkující se pění vyskakují ryby. Voda je tam svěží a měkká jako mořský váněk, provívající listím kokosovníků v hodinách klidu.

Batuireté seděl na plochem kameni vodopádu a žhavé slunce dopadalo na jeho lysou hlavu, plnou rýh jako plod ženipapo. Tak spí čáp žaburu na pokraji jezera.

„Poti přišel do chýše velkého Maranguaba, Žatobova otce, a přivedl svého bílého bratra, aby uviděl největšího bojovníka národů.“

Stařec pootevřel těžká víčka a jeho kalný pohled přešel z vnuka na cizince. Potom jeho hrud těžce vydechla a rty zašeptaly:

„Tupan chtěl, aby tyto oči, dříve než zhasnou, uviděly bílého krahujce vedle sluky narseži.*

* Batuireté přirovnává bílého bojovníka k bílému krahujci a svého vnuka ke sluce a předpovídá tím zánik svého kmene.

Stařec sklonil hlavu na prsa a už nepromluvil, ani se už nepohnul.

Poti a Martim se domnívali, že usnul, a uctivě se vzdálili, aby nerušili odpočinek toho, který ve svém dlouhém životě vykonal tolik věcí. Irasema, která se vykoukala v blízkém vodopádu, jim šla naproti, přinášeje na listu rostliny taioby plástve nejčistšího medu.

Přátelé pobíhali po kvetoucích stráních až do chvíle, kdy se po údolí rozestřely stíny hor. Pak se vrátili k místu, kde zanechali Maranguaba.

Stařec tam stále ještě seděl jako prve, hlavu měl skloněnou na prsa a čelo opřené o kolena. Po těle mu lezli mravenci a kolem poletovali papoušci tuins a sedali mu na lysinu.

Poti položil ruku na starcovu lebku a zjistil, že je mrtev; bojovník zemřel stářím. A tak pitiguarský náčelník zanotoval zpěv smrti a šel do chýše pro pohřební nádobu, která byla až po okraj naplněna kaštany z kažů. Martim napočítal pětkrát pět rukou.*

Mezitím natrhala Irasema v lese plodů stromu andiroby, aby jimi pomazala starcovo tělo, které milosrdná ruka vnukova uzavřela do kamusimu. Pohřební nádoba byla zavěšena u stropu chýše.

Poti pak zasadil u dveří kopřivy, aby ochránil opuštěné obydlí před zvěří, smutně se rozloučil s těmi místy a vracel se se svými druhy na pobřeží.

Pohoří, kde dříve stávala chýše, dostalo jméno Maranguape, protože tam odpočívá znalec války.

* Tj. $5 \times 5 \times 5$ prstů = 125.

Čtyřikrát už úplněk osvětlil nebe od té doby, co Irasema opustila území Ipú, a třikrát od chvíle, kdy přebývala v chýši svého manžela na mořském pobřeží.

V její duši přebývala radost. Dcera divočiny byla šťastná jako vlaštovka, která opouští své rodné hnízdo a putuje, aby si zhotovila nové v zemi, kde začíná období květů. Také Irasema našla na mořských plážích hnízdečko lásky, nový domov pro své srdce.

Jako kolibřík, poletující mezi květy akátu, tak i ona pobíhala po překrásné okolní krajině. Ranní světlo ji zastihovalo, jak se usmívá a zavěšuje do manželova ramene, jako liána ovíjející silný kmen a věncící jej každé jitra novými květy.

Martim odcházival s Potim na lov. Dívka se s ním loučila, ale pak ještě zhavěji pociťovala touhu znovu ho spatřit.

Nablízku uprostřed zelené krajiny bylo rozkošné jezírko. K němu mířila divoška svým lehkým krokem. Bylo to v době ranní koupele; vrhávala se do vody a plavala s bílými volavkami a s červenými žasany. Pitiguarští bojovníci, kteří se objevovali v těch končinách, nazývali jezero Porangaba, neboli Jezero krásy, protože se v něm koupala Irasema, nejkrásnější dcera Tupanova národa.

A od těch dob přicházely matky zdaleka, aby ponořily své dcery do vod jezera Porangaby, které mělo čarovnou moc obdařovat panny sličností a tím, že je bojovníci milovali.

Po koupeli běhávala Irasema až na svahy pohoří Maranguab, kde pramení Kachní říčka, Žereraú. Ve

svěžím stínu tam rostlo nejchutnější ovoce z celého kraje; dívka si ho hodně natrhala, a houpajíc se ve větvích ovocného stromu marakuzá, čekala, až se Martim vrátí z lovu.

Jindy ji nezlákala Žereraú, ale na opačné straně Sapiranga, Jezero červených očí, v jehož vodách se zaněcovaly oči, jak tvrdili kouzelníci. V blízkosti byl hustý muritiový háj, vytvářející uprostřed planiny velký ostrov nádherných palm. Irasema si oblíbila háj Muritiapuá, v němž vanul příjemný větřík; rozlupovala tam červený kokos, aby vyrobila osvěžující nápoj, oslazený včelím medem, a plnila jím nádobu, z níž bojovníci za nejprudšího parna hasili žízeň.

Jednou ráno vedl Poti Martima na lov. Směřovali k pohoří, které se zvedá od sesterského pohoří Maranguabu. Jeho výběžek se kroutí do podoby zakřiveného zobáku papouška arary, a proto je bojovníci nazývali Arataña, Ptačí zobák. Vystupovali po stráni Guaiúby, kudy se vody valí do údolí, a došli až k úžlabině obývané pakami.

Slunce osvětlovalo už jen zobák arary, když lovci sestupovali z Pakatuby do roviny. Zdáli uviděli Irasemu, která je očekávala na břehu svého Jezera krásy. Kráčela k nim vznosným krokem volavky procházející se podél vody; přes bílou bavlněnou košilku měla pás z květů manioky, která vyjadřovala plodnost. Náhrdelník z týchž květů ovíjel jí šíji a zdobil pevná chvějící se ňadra.

Uchopila manželovu ruku a položila si ji na život: „Tvá krev už žije v lůně Irasemy. Ona bude matkou tvého syna!“

„Syna říkáš?“ zvolal křesťan jásavě.

Poklekl a objímaje ji políbil úrodné manželčino lůno.

Když vstal, řekl Poti:

„Mužovým štěstím je manželka a přítel; první dává radost, druhý sílu. Bojovník bez manželky je jako strom bez listí a květů: nikdy nevydá plod. Bojovník bez přítele je jako osamělý strom bičováný uprostřed pole větrem: jeho plod nikdy nedozraje. Štěstím muže je potomstvo, které se z něho narodí a bude jeho pýchou. Každý bojovník, který vzejde z jeho krve, je nová větev, nesoucí jeho jméno k oblakům jako korunu cedru. Tupan miluje bojovníka, který má manželku, přítele a hodně dětí; takový bojovník si nepřije už nic víc než slavnou smrt.“

Martim přivinul Potiho ke své hrudi:

„Tvými ústy promluvil srdce manžela i přítele. Bílý bojovník je šťasten, náčelníku Pitiguarů, pánů mořského pobřeží; v zemi palem, kde voní vanilka, se mu zrodilo štěstí a zplodila je krev tvého národa, který má v tváři barvu slunce. Bílý bojovník nechce už jinou vlast než vlast svého syna a svého srdce.“

Při rozednění Poti odešel, aby nasbíral semena rostliny kražurů, jež obsahují pěknou červenou barvu, a slupku akátu anžiky, z níž se tlačí nejlesklejší černá barva. Cestou zasáhl jeho jistý šíp divokou kachnu, vznášející se ve vzduchu. Bojovník jí vytrhl z křídel dlouhá brka, a vystoupiv na Mokoripe, zatrioubil na válečnou trubku. Náráz větru přicházející od moře odnášel daleko, velmi daleko její drsný zvuk. Odpověděl mu válečný roh rybářů z Trairi i trubka lovců ze Soipé.

Martim se vykoupal v řece a pak se procházel na

pobřeží, aby si ve větru a slunci osušil tělo. Irasema chodila vedle něho a sbírala žlutou jantarovou pryskyřici, vyvrženou mořem. Každou noc navoněla manželka své tělo i bílou sít, aby v ní bojovníkova láska nacházela rozkoš.

Poti se vrátil.

XXIV

Bylo zvykem kmene Tupanových dětí, že bojovník měl na těle barvy svého národa. Zpočátku kreslili na kůži černé čáry, podle barvy nosála koatiho, od něhož pochází i jméno tohoto válečného malování. Později barvy střídali a mnoho bojovníků mělo ve zvyku malovat i znaky svých činů.

Poněvadž cizinec přijal manželčinu i přítelovu vlast, musel se podrobit tomuto obřadu, aby se stal rudým bojovníkem, Tupanovým synem. Proto si Poti už napřed opatřil všecko, co k malování potřeboval.

Irasema připravila barvy. Náčelník namočil brka a pomaloval tělo červenými i černými čarami, které zdobily velký pitiguarský národ. Pak nakreslil na čelo šíp a řekl:

„Jako šíp prorazí tvrdý kmen, tak proniká bojovníkův pohled do duše lidu.“

Na paži načrtl krahujce:

„Jako krahujec padá z oblaků, tak dopadá bojovníkova paže na nepřítele.“

Na levou nohu nakreslil kokosovníkový kořen:

„Jako malý kořen drží v zemi vysoký kokosovník, tak pevná noha bojovníkova podpírá jeho mohutné tělo.“

Na pravou nohu namaloval křídlo:

„Jako křídlo mažoi protíná vzduch, tak rychlá noha bojovníkova je nevyrovnatelná v běhu.“

Irasema vzala brko a nakreslila včelku na stromový list. Usmála se a její hlas zazvučel:

„V hrudi nejjudatnějšího bojovníka je taková sladkost, jaká je v tmavé dutině stromu žakarandá, kde včelka vyrábí med.“

Martim rozevřel náruč a nastavil rty, aby objal manželčino tělo a polibkem pronikl do její duše.

„Můj bratr je velký bojovník pitiguarského národa; potřebuje nové jméno v řeči svého kmene.“

„Tvůj bratr má jméno na svém těle; vyznačila je tam tvá ruka.“

„Koatiabo!“ zvolala Irasema.

„Ty jsi řekla. Jsem Pomalovaný bojovník; bojovník patřící manželce i příteli.“

Poti dal svému bratru luk a kyj, vznešené zbraně bojovníka. Irasema mu utkala členku i přehoz z peří, ozdoby slavných náčelníků.

Arakémova dcera přinesla z chýše slavnostní pokrm a ženipapové i maniokové víno.

Bojovníci popíjeli a vesele tančili.

Točili se kolem ohňů radosti, a jejich písně zněly.

Poti zpíval:

„Přátelství Koatiaba a Potiho je jako had se dvěma hlavami na jednom těle.“

Irasema se připojila:

„Irasema je spojena se svým manželem jako ústřice, která neopustí skalisko dřív, než je mrtva.“

Bojovníci pokračovali:

„Bojovník Koatiabo je mezi bratrem a manželkou

jako strom žatobá v lese: jeho větve objímají větve ubiratanu a jeho stín chrání skromnou trávu.“

Ohně radosti hořely až do rána a spolu s nimi trvala i slavnost bojovníků.

XXV

Radost sídlila v chýši, dokud nedozrálý kukuřičné klasy.

Křesťan krácel jednou za svítání podél mořského břehu. Jeho duše byla unavena.

Kolibřík se nasytí medem a vůní; potom usne ve svém bílém hnízdečku z bavlněného chmýří, než se příští rok vrátí doba květů. Stejně tak bojovníkova duše se nasytí štěstím a pak potřebuje spánek a odpočinek.

Lov a výpravy do hor ve společnosti přátelově, láska něžné manželky, která ho čekala při návratu, a sladký oddech v přístřešku chýše nebudily v něm už dřívější pocity. Jeho srdce spalo.

Když si Irasema hrála na pobřeží, bojovníkovy oči se od ní odvracely a bloudily po nezměrných mořských dálavách.

Spatřily několik bělostných křídel, poletujících po modrých pláních. Křesťan poznal, že je to velký člun s mnoha plachtami, jaké zhotovují jeho krajané; touha po domově mu sevřela hrud.

Slunce stálo už vysoko a bojovník na pobřeží stále sledoval mizející bílá křídla. Marně ho manželka volala do chýše, marně jeho očím nabízela své půvaby a nejlepší plody kraje. Bojovník se nepohnul, dokud plachty nezmizely za obzorem.

Poti se vrátil z pohoří, kde byl poprvé sám. Když odcházel, byla v tváři jeho bratra spokojenost, a teď v ní nalézal smutek. Martim mu vyšel vstříc:

„Velký člun bílých barbarů plul po moři. Oči tvého bratra jej viděly, jak letí k břehům Mearimu, kde sídlí spojenci Tupinambů, nepřátel tvého i mého národa.“

„Poti je pánem tisíce luků; je-li to tvým přáním, doprovodí tě se svými bojovníky k břehům Mearimu přemoci bílého barbara Tapuitingu* i jeho přítele, zrádného Tupinambu**.“

„Až bude čas, tvůj bratr ti řekne.“

Bojovníci vstoupili do chýše, kde dlela Irasema. Něžná píseň umlkla toho dne na manželčiných rtech. Tkala trásně k mateřské síti, která je širší a prostornější než síť svatební, a zhluboka přitom vzdychala.

Když Poti spatřil, co dělá, pravil:

„Když sabiá zpívá, je čas lásky; když zmlkne, staví hnízdo pro své potomstvo; nastává čas práce.“

„Můj bratr mluví jako žába, oznamující déšť. Ale sabiá, která si staví hnízdo, neví, bude-li v něm spát.“

Irasema zalkala. Její pohled hledal manžela. Martim přemýšlel; Irasemina slova přelétla kolem něho bez odezvy a neslyšně jako vánek kolem hladké skalní stěny.

Slunce stále svítilo na mořské pobřeží a písčiny odrážely jeho žhavé paprsky; avšak ani světlo přicházející z nebe, ani světlo odrážející se od země neza-

* Barbar, nepřítel; Indiáni tak nazývali Francouze.

** Bojovný indiánský kmen, který se po hrdinném, ale marném úsilí vyhnal Portugalce ze státu Bahia vystěhoval do státu Maraňon, kde se spojil s Francouzi.

plašilo stíny z křesťanovy duše. Jeho čelo bylo stále zachmuřenější.

Od břehů Volavčí řeky přišel pitiguarský bojovník, jež Žakaúna poslal k svému bratru Potimu. Šel po stopách poutníků až k řece Trairy, odkud ho rybáři dovedli k jejich chýši.

Poti byl v přístěnku sám; povstal a naklonil hlavu, aby s úctou a vážností vyslechl slova, která mu poslovými ústy vzkazoval jeho bratr.

„Bílý nepřítel, který byl v Mearimu, prošel pralesem až k úpatí Ibiapaby, kde se spojil s Irapuamem, aby napadl pitiguarský národ. Sestoupí společně z hor k břehům řeky, z níž pijí volavky a kde jsi postavil vesnici svých bojovníků. Žakaúna tě volá, abys bránil území našich otců; tvůj lid potřebuje svého největšího bojovníka.“

„Vrať se k břehům Akaraku a tvá noha ať si neodpočine, dokud nevstoupí na půdu Žakaúnovy chýše. Až tam dorazíš, řekni velkému náčelníkovi: 'Tvůj bratr došel do vesnice svých bojovníků.' A nebudeš lhát.“

Posel odešel.

Poti se ozbrojil a zamířil k dolině, veden Koatiabovou stopou. Potkal ho daleko, jak bloudí bez cíle rákosím, které vroubí břehy Akirazu.

„Bílý nepřítel je v pohoří Ibiapaba, aby pomohl Tabažarům bojovat proti Žakaúnovi. Tvůj bratr běží bránit vlast svých synů a vesnici, v níž odpočívá kamusim jeho otce. Rychle zvítězí, aby se k tobě mohl vrátit.“

„Tvůj bratr půjde s tebou. Nic neodloučí dva spřátelené bojovníky, když zahřmí válečná trubka.“

„Jsi velký jako moře a dobrý jako nebe.“

Objali se a odcházeli obráceni ke straně, kde se rodí slunce.

XXVI

Bojovníci šli a šli, až došli k břehům jezera, jaká na planinách bývají.

Martim se náhle zastavil a obrátil se k moři; z jeho srdce prýštil smutek a zračil se mu ve tváři.

„Bratře,“ řekl náčelník, „zapustil jsi kořeny v zemi lásky! Zůstaň; Poti se brzy vrátí.“

„Tvůj bratr tě doprovodí; řekl to a jeho slovo je jako šíp tvého luku: když zasviští, také zasáhne.“

„Chceš, aby Irasema šla s tebou k břehům Volavčí řeky?“

„Budeme válčit s jejími bratry. V pitiguarské vesnici by ji čekal jen smutek a bolest. Tabažarská dcera musí zůstat zde.“

„Na co tedy čekáš?“

„Tvůj bratr se rmoutí, protože dcera Tabažarů možná ve svém hoři opustí chýši a nepočká na jeho návrat. Chtěl by, než odejde, uklidnit manželčinu duši.“

Poti se zamyslíl:

„Ženské slzy změkčují bojovníkovo srdce, jako ranní rosa změkčuje zemi.“

„Můj bratr je zkušený. Manžel musí odejít, aniž viděl Irasemu.“

A křesťan vykročil; Poti ho vyzval, aby počkal: z toulce, jež Irasema zavěsila na manželova ramena, vyňal jeden z šípů, které ozdobila červenými a černými pery.

Pitiguarský náčelník napjal luk; rychlý šíp protal raka goiamum, lezoucího na břehu jezera; zarazil se až po ozdobu z peří, která mu zabránila vniknout dál.

Bojovník zastrčil šíp i s probodnutou obětí do země a obrátil se ke Koatiabovi:

„Můžeš odejít. Irasema půjde ve tvých stopách; až dojde sem, uvidí tvůj šíp a bude poslušna tvé vůli.“

Martim se usmál; ulomil větévku marakuzá, květu vzpomínky, ovinul jí dřevce šípu a vydal se konečně na cestu, sledován Potim.

Oba bojovníci zmizeli zakrátko mezi stromy. Sluneční žár už na břehu jezera vysušil jejich stopy. Zneklidněná Irasema přišla nížinou po manželově stopě až k planině. Krajina byla už zahalena příjemným stínem, když došla k jezeru.

Její oči spatřily manželův šíp zaražený do země, probodeného raka, ulomenou větévku a zalily se slzami.

„Nařizuje, aby Irasema šla nazpátek jako rak a uchovávala si na něho vzpomínku, jako marakuzá uchovává svůj květ, dokud nezahyne.“

Tabažarská dcera pomalu ustupovala, aniž se otočila a aniž odtrhla oči od manželova šípu; potom se vrátila do chýše. Usedla na prahu a s hlavou opřenou o kolena čekala, až spánek zmírní bolest v její hrudi.

Jakmile se rozednilo, spěchala k jezeru. Šíp tam byl jako navečer; manžel se nevrátil.

Od té doby v čase koupele už nechodila k Jezeru krásy, kde kdysi tak ráda plavala, ale k jezeru, které vidělo, jak ji její manžel opustil. Sedávala vedle šípu až do setmění; pak se ubírala do chýše.

Jak rychle ráno odcházela, tak pomalu se večer vracela. Bojovníci, kteří ji vídali veselou ve vodách Poranbagy, potkávali ji nyní smutnou a samotnou, jako volavku vdovu na břehu řeky, a nazvali to místo Mesežana, což znamená Opuštěná.

Jednou, když sličná Arakémova dcera naříkala u břehu Jezera opuštění, vykřikl pronikavý hlas z vrcholku karnaúby:

„Irasema! Irasema!...“

Pozvedla oči a spatřila mezi palmovými listy svou hezkou žandaiu, jak mává křídly a načechrává si peří z radosti, že ji vidí.

Vzpomínka na domov, pohaslá láskou, vyvstala opět v její mysli. Viděla nádherné kraje Ipú, svahy rodných hor, Arakémovu chýši a pocítila touhu i stesk; v té chvíli však ještě nelitovala, že to vše opustila.

Zavolala na papouška švitořivým hlasem. Žandaia rozevřela křídla, oblétna kolem ní a usedla jí na rameno. Natahující mazlivě krk, uhlazovala jí černým zobáčkem vlasy a jemně klovala do rozkošných úst, rudých jako plod pitanga.

Irasema si uvědomila, jak byla k žandaii nevděčná, že na ni ve dnech štěstí zapomněla; žandaia ji teď přišla utěšit v utrpení.

Tedy se večer nevrátila do chýše samotná. Ve dne upletly její hbité prsty roztomilý slaměný košík, jež vyložila hebounkým chmýřím z plodů stromu mon-guby, aby svoji družku i přítelkyni dobře ubytovala.

Druhého dne za svítání ji probudil žandaiin hlas. Krásný pták již paní neopustil, buď proto, že se po

dlouhé odloučenosti nemohl na ni vynadřovat, nebo proto, že uhodl, jak potřebuje někoho, kdo by s ní sdílel její smutnou osamělost.

XXVII

Jednou k večeru uviděla Irasema v dálce dva bojovníky, přibližující se po mořském břehu. Její srdce zabušilo prudčeji.

Za okamžik nato zapomněla v manželově náručí na dny stesku i opuštěnosti, strávené v osamělé chýši.

Martim a jeho bratr dospěli do Žakaúnovy vesnice, právě když zněla válečná trubka; vedli do boje na tisíc Potiho lučištníků. Také tentokrát byli Tabažarové poraženi udatnými Pitiguary, třebaže jim pomáhali jejich spojenci, bílí Tapuiové z Mearimu.

Ještě nikdy nebylo na území, které zavlažují řeky Akaraku a Kamusim, tak těžce vybojováno vítězství a v tak úporném boji; síly byly vyrovnané a žádný z obou kmenů by nebyl býval přemožen, kdyby se bůh války, hrozný Areski, nebyl rozhodl dát tato pobřeží národu bílého bojovníka, spojenci Pitiguarů.

Hned po vyhrané bitvě se křesťan vracel na mořský břeh, kde stála jeho chýše a kde na něho čekala milující manželka. Znovu ve své duši pocítil touhu po lásce; třásl se při pomýšlení, že Irasema odešla a opustila místo, kde kdysi sídlilo tolik štěstí.

Sličná dcera divočiny znovu ožila manželovým návratem, jako se příchodem jara suchá lučina znovu zazelená a zbarví květy, a její krása se zaskvěla v milých a něžných úsměvech.

Martimovy oči byly znovu okouzleny jejím půvabem a v jeho duši se opět usídlila radost.

Miloval dceru divočiny tak jako v prvních dnech, kdy se zdávalo, že čas nikdy nezastaví tlukot jeho srdce. Avšak několik málo dnů postačilo, aby povadly květy v duši vypuzené z vlasti.

Zrodí-li se imbu, strom hor, v nížině, protože vítr nebo ptáci tam zanesli jeho semeno, nezakoření, přestože má dobrou půdu a svěží stín; snad se jednoho dne i obalí listím a květy. Stačí však závan mořského větru, a vše povadne. Listí pokryje zem a květy odnese vánek.

Srdci bílého bojovníka v divočině se dařilo jako stromu imbu v nížině. Přátelství a láska ho nějaký čas provázely a posilovaly, ale nyní, daleko od svého domova a svých bratří, se cítil osamělý. Přítel a manželka již nepostačovali jeho životu, plnému velkých přání a vznešených cílů.

Trávil dříve tak krátké, nyní tak dlouhé dny na pobřeží, naslouchaje skučení větru a šplouchání vln. S očima zahleděnými do nesmírného obzoru marně se snažil objevit v průhledné modři bílou plachtu ztracenou v moři.

Opodál chýše se na pokraji oceánu zvedal vysoký písečný pahorek. Rybáři jej nazývali Žakarekanga, protože se podobal krokodýlí hlavě. Z nitra bílých písčín, zahříváných žhavým sluncem, prýštila svěží a čistá voda; tak kanou z duše v rozbolavělé hrudi sladké slzy útěchy a úlevy.

Martim vylézal na pahorek a přemýšlel tam o svém osudu. Několikrát si říkal, že by se měl vrátit domů k svým přátelům; věděl však, že by Irasema šla s ním,

a toto pomyšlení mu drásalo srdce. Každým krokem, jímž by tabažarskou dceru odváděl dál od jejího rodného území, by ji oloupil o kus života, nyní, kdy už neměla v jeho srdci hnízdečko, do kterého by se uchýlila.

Poti chápe, že si Martim přeje být sám, a šetrně se vzdaluje. Ví, co rmoutí duši jeho bratra; všecko záleží na čase, protože pouze časem srdce bojovníka ztvrdne jako kůra stromu žakarandá.

Také Irasema se vyhýbá manželovým očím, protože už zpozorovala, že milované oči se při pohledu na ni kalí a odvracejí se od ní, místo aby byly jako kdysi okouzleny její krásou. Její oči však neustále a zpozvzdáli doprovázejí bojovníka a pána, který je spoutal a uvěznil.

Ubohá žena!... Pocítila už v srdci ránu a roní hojné slzy jako balzámový strom kopaíba, poraněný v dřeni.

XXVIII

Jednou zaslechl Martim ve svém nitru Irasemin vzlyk; jeho oči se rozhlížely kolem a nespátřily ji.

Arakémova dcera seděla opodál na trávě pod zeleným ovocným keřem ubaia. Pláč smáčel její krásnou tvář a slzy jí jedna za druhou padaly do klína, kde se už hýbalo a rostlo dítě lásky. Tak opadávají listy bujného stromu, dříve než dozraje plod.

„Proč tryskají slzy z Irasemina srdce?“

„Kažueiro naříká, když je jeho kmen suchý a smutný. Irasemu opustilo štěstí potom, co ses od ní odloučil.“

„Což nejsem u tebe?“

„Tvé tělo je zde; ale duše zalétá do země tvých otců a hledá bílou pannu, která tě očekává.“

Martim se rozlítostnil. Veliké černé oči, které na něho indiánská dívka upřela, ho zranily v nejhlubším nitru.

„Bílý bojovník je tvým manželem; náleží ti.“

Sličná Tabažara se usmála, přestože byla smutná:

„Jak dlouho už je tomu, co ses v duši vzdálil od Irasemy? Dříve tě tvé kroky vedly k osvěžujícím horám a k veselým planinám; tvá noha ráda kráčela po zemi štěstí a v manželčiných stopách. Nyní vyhledáváš jen žhavé pláže, protože moře, které tam šumí, přichází z krajů, kde ses narodil, a písčnou výšinu, protože z jejího vrcholku je vidět čluny, které plují kolem.“

„To touha pobít Tupinamby vede bojovníkův krok k moři,“ odpověděl křesťan.

Irasema pokračovala:

„Tvé rty už nemají pro manželku bývalou vláhu a vyprahly; tak cukrová třtina ztrácí sladkost, když prudce žhne slunce, a povadlé listí už nešelestí, když věje vánek. Promlouváš nyní jen k pobřežnímu větru, aby zanesl tvůj hlas do chýše tvých otců.“

„Hlas bílého bojovníka volá jeho bratry, aby ochránili Iraseminu chýši a zemi jejího syna, kdyby přišel nepřítel.“

Manželka zavrtěla hlavou:

„Když přecházíš po planině, tvé oči se odvracejí od plodu ženipapa a hledají květ trnovníku; plod je chutný, má však barvu Tabažarů; květ je bílý jako tvář bílé panny. Zpívají-li ptáci, tvé ucho už

rádo nenaslouchá líbeznému zpěvu graúny, ale tvá duše poslouchá křik ptáka žapima, protože jeho křídla jsou zlatá jako vlasy té, kterou miluješ!“

„Smutek zatemňuje Irasemin pohled a ztrpčuje její rty. Ale radost se navrátí do manželčiny duše, jako se stromu vracejí zelené haluze.“

„Až tvůj syn opustí Irasemino lůno, Irasema zemře jako rýže, která vydala svůj plod. Pak už bílý bojovník nebude mít nikoho, kdo by ho zdržoval v cizí zemi.“

„Tvůj hlas pálí, Arakémova dcero, jako závan přicházející z pustin Ikó v době velkých veder. Chceš opustit svého manžela?“

„Nevidí tvoje oči tamten nádherný strom žakarandá, dosahující až k oblakům? U jeho paty je ještě suchý kořen rozvětvené myrty, která se každý rok na jaře pokrývá zelení a červenými bobulemi, aby objala bratrský kmen. Kdyby byla nezemřela, žakarandá by neměl slunce, a nevyrostl by tak vysoko. Irasema je tmavý list*, který stíní tvou duši; musí odpadnout, aby radost zazářila v tvém nitru.“

Křesťan objal sličnou indiánskou dívku v pase a přivinul ji k hrudi. Jeho rty vtiskly na její ústa políbek, který však byl trpký i vlažný.

XXIX

Poti se vrací z koupání.

Jde po Koatiabově stopě a vystupuje na vrcholek Žakarekangy. Tam na temeni návrší nalézá bojovníka

* Indiánský název myrty; Irasema tím vyjadřuje smutek, který působí manželovi.

s očima zahleděnýma do dálky a s pažemi vztaženými k širému moři.

Pitiguara se rozhlédne a spatří velký člun, který brázdí zelené moře, poháněn větrem:

„Je to velký člun bratří mého bratra, který jede pro něho?“

Křestan povzdechl:

„Jsou to bílí bojovníci, nepřátelé mého národa, a hledají pobřeží udatného pitiguarského národa, aby se pomstili odvetnou válkou; byli s Tabažary poraženi na březích Kamusimu; nyní se přibližují po moři se svými přáteli — Tupinamy.“

„Můj bratr je velký náčelník. Co myslí, že má učinit jeho bratr Poti?“

„Zavolej lovce ze Soipé a rybáře z Trairy. Půjdeme jim naproti.“

Poti rozezvučel válečnou trubku a oba bojovníci se odebrali do Mokeripe. Poněkud dále spatřili bojovníky z Žaguarasu a Kamoropimu, jak přibíhají na válečný pokřik. Žakaúnův bratr je uvědomil o nepřítelově příchodu.

Velký člun běžel po vlnách podél země, rozkládající se ke břehům Parnašby. Začínalo už přibývat měsíce, když opustil vody Mearimu; opačně vanoucí větry jej zahnal na širé moře, daleko od místa, kam mířil.

Pitiguarští bojovníci se skrývají mezi stromy kažueiry, aby nepoděsili nepřítel, a jdou podél pobřeží, sledující velký člun. Ve dne se bílé plachty nadouvají, za noci probleskují mořskou temnotou ohně jako světlušky ztracené v lese.

Tak šli po mnoho dnů. Přešli kolem Kamusimu a konečně stanuli na krásných březích Papouščí zátoky.

Poti posílá jednoho bojovníka k velkému Žakaúnovi a připravuje se k bitvě. Martim vystoupil na písčný pahorek a zjišťuje, že se velká loď uchýlila do mořské zátoky, a oznamuje to svému bratrovi.

Slunce už vyšlo; bílí bojovníci s vlasy sluneční barvy a Tupinambové, jejich přátelé, se rychle blíží po vlnách na lehkých, úzkých a dlouhých člunech a vyloďují se na břeh. Hned vytvářejí velký šik v podobě luku a postupují jako hejno ryb, když proráží proudící řekou.

Uprostřed jsou bojovníci ohně, nesoucí blesky*; na křídlech bojovníci z Mearimu, třímající kyje.

Nikdy však žádný národ nenapínal luk s takovou jistotou, že zasáhne, jako velký národ pitiguarský, a Poti je největší z náčelníků, kteří kdy drželi v ruce válečnou trubku. Po jeho boku kráčí bratr, stejně velký náčelník jako on a znalec všech lstí bílého plemene s vlasy sluneční barvy.

Za noci postaví Pitiguarové na pobřeží silnou trnitou hradbu z opalovaných kúlů a proti ní navrší písčnou zeď, v níž se blesk ochladí i uhasí. Zde očekávají nepřítel. Martim nařizuje, aby druzí bojovníci vylezli do vrcholků nejvyšších kokosovníků; tam, chráněni širokými palmovými listy, očekávají počátek boje.

Potihu šíp vyletěl první, a náčelník bojovníků s vlasy sluneční barvy první přemožen padl jako hrdina v cizí zemi. Z pravic bílých bojovníků burácejí hromy, avšak blesky, které vysílají, zabořují se do písku nebo zanikají ve vzduchu.

Šípy Pitiguarů hned padají z nebe, hned létají ze

* Pušky.

země a všechny se zabodávají do prsou nepřátel. Bojovníci jeden po druhém klesají proklání mnoha šípy jako obět, o kterou se ve vodách jezera rvou žravé ryby pirani.

Nepřátelé se znovu nalodují na malá plavidla a vracejí se k velkému člunu, aby přivezli velké a těžké hromy,* které jediný člověk ani dva lidé nestačí odvléci.

Jak se navracejí, náčelník rybářů, pohybující se v mořské vodě jako rychlá ryba kamoropim, jejíž jméno převzal, vrhne se do vln a ponoří se. Ještě se nerozplynula pěna, a nepřátelské plavidlo se už potápí, jako by je pohltila velryba.

Přiblíží se noc a přináší oddech.

Za úsvitu prchá na obzoru velký člun ke břehům Mearimu.

Přichází Žakaúna, ne však už, aby bojoval, ale aby oslavil vítězství.

Ve chvíli, kdy válečný zpěv Pitiguarů slavil porážku bojovníků s vlasy sluneční barvy, spatřil na území Jezera krásy světlo světa první syn, kterého v této zemi svobody zplodila krev bílého plemene.

XXX

Když Irasema cítila, že se její mateřské lůno otevírá, vyhledala místo na břehu řeky, kde rostl kokosovník.

Sevřela kmen palmy. Bolest jí drásala útroby; brzy nato však dětský pláč zaplavil její duši radostí.

Mladá matka, pyšná na takové štěstí, vzala křehkého

* Děla.

synka do náručí a ponořila se s ním do čisté řeky. Pak ho přiložila k něžnému prsu; její oči ho obestřely smutkem i láskou.

„Ty jsi Moasir, narozený z mého utrpení.“

Papoušek, sedící na vršku kokosovníku, opakoval: Moasir. A od té doby zpěvavý druh připojoval ke jménu matčinu jméno synkovo.

Nevinátko spalo; Irasema naříkala:

„Včelka vyrábí med na voňavém kmeni sazařového stromu; po celý čas květů létá od větve k větvi a sbírá šťávu, aby naplnila plástve; sama však neokusí sladkost medu, protože kuna irara pohltí za jednu noc celý obsah úlu. Také tvoje máti, synku mé úzkosti, nebude pít z tvých rtíků med tvého úsměvu.“

Mladá matka přehodila přes ramena široký popruh z heboučké bavlny, který si zhotovila, aby mohla nosit děcko stále při sobě, a sledovala v písku stopu svého manžela, který odešel před třemi východy slunce. Kráčela zlehounka, aby neprobudila dítě, které usnulo jako ptáček pod mateřskými křídly.

Když došla k velkému písečnému pahorku, zpozorovala, že Martimova i Potiho stopa vede podél pobřeží, a uhodla, že odešli do války. Její srdce zanaříkalo, ale vyschlé oči vyhledaly synáčkovu tvář.

Obrátila se k Mokoripe.

„Jsi pahorek radosti, ale pro Irasemu máš jen smutek.“

Po návratu domů uložila mladá matka spící dítě do otcovy sítě, osiřelé a osamělé uprostřed chýše; sama ulehla na zemi na rohož, kde spávala od té doby, co se manželova náruč už neotvírala, aby ji objala.

Ranní světlo pronikalo do chýše a zároveň s ním Irasema uviděla, jak dovnitř vstupuje stín bojovníka.

Ve dveřích stál Kaubi.

Martimova manželka se prudce zdvihla a vyskočila, aby chránila děcko. Její bratr pohlédl smutným zrakem na sít a pak na ni a ještě smutnějším hlasem řekl:

„Nebyla to pomsta, co vyhnalo Kaubiho z tabažarského území; už vše odpustil. Byla to touha uvidět Irasemu, která s sebou odnesla všechnu jeho radost.“

„Buď tedy vítán, bojovníku Kaubi, v chýši svého bratra,“ odpověděla Irasema, objímajíc ho.

„Zrozenec tvého lůna spí v této síti; Kaubiho oči by ho rády uviděly.“

Irasema rozhrnula trásně z peří a ukázala hezkou tvářičku dítěte. Kaubi ji dlouho s úsměvem pozoroval a pak řekl:

„Vysál tvoji duši.“

A políbil v očích mladé matky podobu děcka, jež hož se neodvážil dotknout v obavě, aby mu neublížil.

Třesoucí se hlas dcery zašeptal:

„Žije ještě Arakém na této zemi?“

„Žel, žije ještě; potom, co jsi ho opustila, sklonila se jeho hlava k hrudi a už se nepozvedla.“

„Řekneš mu, že Irasema už zemřela, aby našel útěchu.“

Kaubiho sestra připravila bojovníkovi občerstvení a přiřepnula v přístřešku sít pohostinnosti, aby si odpočinul po útrapách celodenního pochodu. Když se najedl, povstal a pravil:

„Pověz, kde je tvůj manžel a můj bratr, aby ho bojovník Kaubi přátelsky objal.“

Vzdychající rty ubohé manželky se pohybovaly jako okvětní plátky kaktusu, když je rozechvívá větřík, a zůstaly němé. Z očí jí však vytryskly slzy a padaly na zem jako zrnka hroznu.

Kaubiho tvář se zachmuřila:

„Tvůj bratr myslel, že smutek zůstal na území, které jsi opustila, protože jsi s sebou odnesla všechny úsměvy těch, kdo tě milovali.“

Irasema si osušila oči.

„Irasemin manžel odešel s bojovníkem Potim na pobřeží Akaraku. Dříve než slunce třikrát osvítil zemi, vrátí se a s ním i radost do manželčiny duše.“

„Bojovník Kaubi na něho počká, aby se dověděl, co udělal s úsměvem, který sídlíval na tvých rtech.“

Tabažarův hlas zdrsněl; jeho neklidný krok měřil bezmyšlenkovitě chýši.

Irasema sladce prozpěvovala, pohybujíc sítí, aby utišila synka.

Na pobřeží zapraskal písek pod silnou a pevnou nohou tabažarského bojovníka, přicházejícího po vydatném rybolovu od moře.

Mladá matka zkřížila trásně na síti, aby mouchy neznepokojovaly ukonejšené děcko, a šla naproti bratrovi.

„Kaubi se vrátí do tabažarských hor!“ řekla něžně.

Bojovník se zamračil:

„Vyháníš svého bratra z chýše, aby neviděl smutek, který ji naplňuje.“

„Arakém měl ve svém mládí mnoho synů; některé

odvedla válka a zemřeli jako hrdinové; druzí si vyvolili manželky a zplodili četné potomstvo; děti svého stáří měl Arakém pouze dvě. Irasema je hrdlička, kterou vytáhl lovec z hnízda. Starému kouzelníkovi zbývá jen bojovník Kaubi, aby podpíral jeho sehnuté tělo a vedl jeho třesoucí se krok.“

„Kaubi odejde, teprv až stín opustí Iraseminu tvář.“

„Irasema žije ve svém smutku jako hvězda, která září jen v noci. Pouze manželovy oči mohou zahnat stín z její tváře. Odejdi, aby se nezakalily pohledem na tebe.“

„Tvůj bratr odchází, aby ti učinil po vůli; bude se však vracet pokaždé, až pokvete kažueiro, aby potěšil své srdce pohledem na synka tvého lůna.“

Vstoupil do chýše. Irasema vzala dítě ze sítě a oba, matka i syn, se chvěli v náručí tabažarského bojovníka. Potom vyšel Kaubi ze dveří a ztratil se mezi stromy.

Irasema, potácivě se vlekouc, provázela ho zpozzdáli, až ho ztratila z dohledu na okraji lesa. Zde se zastavila; když ji křik papouška, smísený s dětským pláčem, zavolal do chýše, chladný písek, na němž seděla, ukryl tajemství slz tím, že je vsákl.

Mladá matka podala synkovi prs; dětská ústa však nezmlkla. Prs se nenaplnil, protože neměla dostatek mléka.

Krev nešťastné dívky se rozpouštěla v ustavičných slzách, které nemohla zadržet; málo jí proudilo do prsou, kde se vytváří první nápoj života.

Irasema rozpustila bílou sušenou manioku a připravila z ní na ohni řídkou kašičku, aby synáčka nasýtla. Když slunce už zlatilo horské hřebeny, odešla do pralesa, nesouc na zádech dítě, které mezitím usnulo.

V lesní houštině má lože kuna, která je právě na lovu; drobná mláďata vrní a převalují se jedno přes druhé. Sličná Tabažara se zlehounka blíží.

Připraví synkovi kolébku z hebkého listí marakužá a sedá si vedle ní.

Bere si na klín kuní mláďata jedno po druhém a podává jim své drobné prsy, jejichž hroty, rudé jako plod pitanga, potřela včelím medem. Hladová mláďata vycucávají prsy skoupé na mléko.

Irasema zakouší bolest, jakou nikdy nepocítila; zdá se jí, že ji zbavují života; prsy však nabývají na objemu; naplňují se a mléko, ještě zarudlé krví, z níž se utvořilo, vystříkne.

Šťastná matka odhazuje kuňatka a radostně ukájí hlad synkův. Ten je nyní dvakrát děckem její bolesti, jsa z ní narozen a také živem.

Arakémova dcera posléze ucítila, že v jejích žilách přestává proudit krev; ale ret zhořklý smutkem přesto odmítal potravu, která měla obnovit její sílu.

Nářek a vzdechy zahnalý úsměv i chuť z jejích rozkošných úst.

XXXII

Slunce zapadá.

Z lesa vyběhne Žapi a běží ke dveřím chýše.

Irasema, sedící s děckem v náručí, koupe se ve slunečních paprscích a přitom cítí, jak jí v těle mrazí. Sotva spatří zvíře, věrného manželova posla, zmocňuje se jí nová naděje; chce povstat, aby šla vstříc svému bojovníku a pánu, ale zesláblé údy odpírají vyplnit její vůli.

Po chvíli klesla polomrtvá, opírajíc se o sloup

chýše. Žapi jí olizoval studenou ruku a rozpustile poskakoval, aby rozesmál dítě, a radostně štěkal. Chvillemi odbíhal až na kraj lesa a štěkotem volal svého pána; hned se zase vracel k chýši a zdravil matku a dítě.

V tu dobu kráčet Martim po žluté půdě Tauape; neodlučný bratr Poti šel po jeho boku.

Bylo tomu už osm úplňků, co opustil pláže Žakarekangy. Když byli Guarasiabové* v Papoušším zálivu přemoženi, chtěl se křesťanský bojovník odebrat k břehům Mearimu, kde sídlili tito barbarští spojenci Tupinambů.

Poti a jeho bojovníci ho doprovázeli. Když přebrodivili řeku zvanou Tekoucí rameno mořské, která přitéká z pohorí Tauatinga a zavlažuje doliny, v nichž se loví ryby piau, uviděli konečně pobřeží Mearimu a starou vesnici barbarských Tapuiů.

Národ vlasů sluneční barvy se stále více přátelil s Tupinamy; rostl počet bílých bojovníků. Na ostrově založili hned velkou kamennou pevnost, odkud by vysílali blesky.

Když Martim spatřil vše, co si přál vidět, vracel se na území Jezera krásy, a nyní tím územím kráčí. Už slyší šumění moře na plážích Mokoripe; už mu ovívá tváře svěží vánek z velkých vln oceánu.

Čím více se jeho krok přibližuje k chýši, tím je pomalejší a těžší. Martim má strach z příchodu a cítí, že jeho duše bude trpět, až ji proniknou smutné a rozbolestněné manželčiny oči.

Už je tomu dávno, co zmlklo slovo na jeho vyprahlém rtu; přítel ctí toto ticho, jemuž dobře rozumí.

* Indiánský název bojovníků s vlasy sluneční barvy.

Je to ztišení řeky protékající hlubokými a stinnými místy.

Když se oba bojovníci přiblížili k břehům řeky, zaslechli štěkot psa, který je volal, a křik naříkajícího papouška. Byli už blízko chýše, zakryté pouze pruhem lesa. Křesťan se zastavil a přitiskl ruku k hrudi, aby utišil srdce, které skákalo jako ryba poraké.

„Žapiho štěkot je radostný,“ řekl náčelník.

„Protože se vrátil domů; ale žandaiin hlas je smutný. Najde vracející se bojovník mír v srdci osamělé manželky, nebo zabil stesk plod lásky v jejích útrobách?“

Martim váhavě popošel. Pojednou uviděly jeho oči mezi větvemi stromů u dveří chýše Irasemu, jak sedí s dítětem na klíně, a hraje si s psou. Srdce mu prudce poskočilo a z duše se mu vylínulo na rty:

„Irasemo!...“

Smutná manželka a matka pootevřela oči, když zaslechla milovaný hlas. Jen s velkým úsilím zvedla synka v rukou a ukázala ho otci, který na něj pohlížel u vytržení a s láskou.

„Přijmi syna své krve. Je na čase; má nevděčná prsa nemají už pro něho výživu!“

Položivši dítě do otcovy náruče, poklesla nešťastná matka jako žetika*, které vytrhli hlízu. Tu teprve manžel uviděl, jak bolest zničila její pěkné tělo; ještě však v ní bylo tolik krásy, jako je vůně ve spadlém květu keře manaká.

Irasema již nevstala ze sítě, kam ji uložily starostlivé Martimovy ruce. Laskavý manžel, v němž se s otcovskou radostí znovu zrodila láska, ji obklopil něhou,

* Sladký brambor.

kteřá naplnila její duši radostí, ale nemohla ji už vrátit životu; stonek květu jejího života se zlomil.

„Pohřbi tělo své manželky u paty kokosovníku, který jsi miloval. Až bude mořský váněk rozechvívat jeho haluze, Irasemě se bude zdát, že to tvůj hlas promlouvá v jejích kadeřích.“

Sladký ret umlkl navždy; poslední záblesk opustil zakalené oči.

Poti byl bratru oporou v jeho velké bolesti. Martim cítil, jakou cenu má opravdový přítel v neštěstí: je jako návrší, chránící před vichřicí silný a statný kmen ubiratanu, když mu mravenec kupim provrtává dřeň.

Pohřební nádoba, která přijala Irasemino tělo, napuštěné vonnými pryskyřicemi, byla zakopána u paty kokosovníku na břehu řeky. Martim ulomil větévku myrty, listu smutku, a položil ji na manželčin hrob. Žandaia, sedící ve vrcholku palmy, opakovala tesklivě: „Irasema!“

Od těch časů pitiguarští bojovníci, kteří chodívali blízko opuštěné chýše a slyšali nařikající hlas ptáka přítele, odcházeli od kokosovníku, kde volávala žandaia, plni smutku v duši. A tak se stalo, že jednoho dne byla řeka, u které rostl kokosovník, a území, po němž se řeka vine, nazvány Seará*.

* Název jednoho z 21 spojených států brazilských; podle tradice značí v indiánské řeči tupi „volání papouška žandaia“.

Čtyřikrát rozkvetl kažueiro od chvíle, co Martim odešel z pobřeží Seará, odvážeje s sebou na křehkém plavidle synka i věrného psa. Žandaia nechtěla opustit zemi, kde odpočívala její přítelkyně a paní.

První Searan se ještě v kolébce stěhoval z rodné země. Bylo to předurčení jednoho plemene?

Poti založil vesnici svých bojovníků na břehu řeky a očekával bratra, který mu slíbil, že se vrátí; každého jitra vystupoval na písčný pahorek a hleděl na moře, zda neuzří, jak se v dálce bělá přátelská plachta.

Konečně se Martim znovu vrátil do kraje, ve kterém býval kdysi tak šťasten a jenž nyní probouzí jen hořký stesk. Když jeho noha ucítila žár bělostných písčín, srdce mu zaplavil spalující oheň: byl to oheň vzpomínek, žhnoucí jako jiskry v popelu.

Tento plamen uhasil, až když vstoupil na půdu, kde odpočívala jeho manželka; neboť v té chvíli jeho srdce jihlo jako kmen palmy žetaf ve žhavém vedru a zrosilo svůj žal hojnými slzami.

Mnoho bojovníků jeho národa provázelo bílého náčelníka, aby společně s ním založili křesťanskou osadu. Přišel také v černém hávu kněz jejich náboženství, aby zasadil kříž v zemi divochů.

Poti první poklekl u nohou posvátného dřeva; nesnel, aby ho cokoli dělilo od jeho bílého bratra. Oba měli mít jednoho Boha, jako měli jedno srdce.

Při křtu obdržel jméno světce, jemuž den byl zasvěcen, a jméno krále, kterému šel sloužit, a kromě těchto dvou ještě své vlastní, v jazyku nových bratří.

Jeho sláva rostla a ještě dnes je pýchou země, v níž poprvé spatřil světlo světa.

Osada, kterou Martim založil u řeky na searenských plážích, vzkvétala. Slovo pravého Boha vzkličilo v pohanské zemi a v údolích, kde kdysi chřestila maraká, zvučely posvátné zvonky.

Žakaúna se usadil v kraji Porangaby, aby byl blízko svého bílého přítele; Poti-Kamaron* založil vesnici svých bojovníků na březích jezera Mesežany.

Po čase, když přišel Albuquerque, velký náčelník bílých bojovníků, odebrali se Martim a Kamaron ke břehům Mearimu, aby ztrestali ukrutné Tupinamby a vyhnali bílé Tapuie.

Irasemin manžel byl vždy velmi dojat, když znovu uviděl pláže, kde býval tak šťasten, a zelené listy palem, v jejichž stínu spala sličná Tabažara.

Častokrát usedal na těch kouzelných písčínách, aby si zapřemýšlel a zkonejšil v srdci trpkou touhu.

Žandaia se ještě ozývala ve vrcholku kokosovníku; neopakovala však už líbezná jméno Irasemino.

Všecko na světě pomíjí.

* Portugalské slovo, znamená „krab“, tentýž význam má jméno Poti v indiánské řeči tupi.

UBIRAŽARA

Legenda lidu Tupi

I
Lovec

Po břehu Velké řeky kráčí mladý lovec Žaguaré. Na rameni mu neužitečně visí zapomenutý luk. Šípy klidně odpočívají v toulci.

Jeleni vyskakují z hustého křoví ubaia a pasou se na trávě, posmívajíce se lovcí.

Žaguaré si nevšímá plachých obyvatel stepi, jeho oči slídí po nepříteli, který by byl schopen postavit se jeho mohutné paži.

Les se třese řevem jaguára; lovec však pohrdá i jaguárem, už ho znudilo stále nad ním vítězit.

Jmenuje se Žaguaré, to jest nejukrutnější jaguár pralesa; všichni ostatní zděšeně prchají, jakmile ho zvětří.

Ale on nehledá tohoto nepřitele, hledá jiného, hroznějšího, aby ho přemohl v boji na život a na smrt a získal tak válečné jméno.

Žaguaré dosáhl věku, v němž jinoch zaměňuje proslulost lovce za slávu bojovníka.

Chce-li být svým národem prohlášen za bojovníka, musí si mladý lovec získat tento čestný název velkým hrdinským činem.

Proto opustil svou vesnici i Žandiru, sličnou pannu, která pro něho uchovává slib manželství.

Slunce však už třikrát vedlo rychlý lovcův krok krajinou a třikrát už zašlo za pohoří Aratuba jako teď, aniž mu ukázalo nepřitele, který by byl hoden jeho udatnosti.

Stíny sestupují z hor do údolí a smutek s Žaguarého čela klesá na jeho tvář.

Mladý lovec svírá v pěsti oštěp s oboustranným hrotem, zhotovený z červeného dřeva kraúba, tvrdšího než železo.

Žádný bojovník netřímá dosud strašlivou zbraň, kterou poprvé vyrobila jeho ruka.

Uprostřed planiny se mladý lovec zastavuje. Obrácejí k obloze svůj hněvivý a zachmuřený pohled, znovu vyráží válečný pokřik.

Výkřik se nese rozsáhlou lesní houštinou a skomírá daleko ve skalních slujích.

Odpoovídá mu zachrčeni hada sukuri z koryta řeky a řev tygra ukrytého v doupěti; jiný válečný křik se na lovcovu výzvu neozval.

Žaguaré vymrštil oštěp, který zasvištěl ve vzduchu a v dálce se zabodl do silného kmene stromu emburana.

Košatá koruna zašelestila jako listy kokosovníku ve větru a kmen zasténal až ke kořenům.

Lovec usedl k odpočinku do stínu stromu, do něhož se zabodl jeho oštěp.

*

Z lesa vyskakuje srnka a rychle přebíhá planinou.

Ještě rychleji ji pronásleduje půvabná lovkyně s šípem připraveným v ohebném luku.

Žaguaré povstal.

Jeho žhoucí zrak plane dychtivostí setkat se s nepřitelem, který na sebe dal tak dlouho čekat.

Když spatřil ženu, pohasla radost v jinochově zachmuřené tváři.

Podle zlatově zbarveného pásu, utkaného z peří tukana, Žaguaré poznal, že je to dcera statečného národa Tokantinů, který je pánem Velké řeky, po jejichž březích kráčel.

Červená stužka obepínající pod kolenem cizincinu stihlou nožku svědčila o tom, že sličná panna nepatří dosud žádnému bojovníkovi.

Srnka klesla u nohou Žaguarého, prostřelená dobře mířeným šípem mladé lovkyně, která ji pronásledovala.

Dívka poznala členku kmene, který dorazil za poslední luny na území řeky Taari a o němž podávali zprávu kouzelníci.

„Araguájský bojovníku — vidím totiž podle červeného peří na tvé čelence, že patříš k tomu udatnému národu — kráčíš-li po tokantinském území jako host, buď vítán; přicházíš-li však jako nepřítel, prchni, aby tvá matka neoplakávala smrt svého syna a měla někoho, kdo by jí byl ve stáří oporou.“

„Tokantinská panno, Žaguaré vyrazil právě válečný pokřik. Kráčí po území tvých otců jako pán. Jsi jeho zajatkyň. Není sice slávou pro lovce, přemůže-li plachou srnu, ty však přivoláš nepřitele, na kterého čeká.“

„I když ti jelen dá svoji rychlost, mladý bojovníku, uvidíš stejně jen stopu mé nohy, než ji zahladí vítr.“

Krásná lovkyně se rozběhla rozsáhlou stepí. Žaguaré, který už mnohokrát předběhl tapíra, se vrhl za ní.

Tokantinská dívka však běžela jako pštros nandu v poušti a lovec poznal, že by ji nikdy nechytit.

Uchopil luk a napnul jej. Šíp, poslušen jeho úmyslu, přibodl šerpu, poletující ve větru, ke kmeni palmy asaí.

„Tokantinská dcera má v nohou křídla kolibříka; ale šíp Žaguarého létá jako krahujec. Nelekej se, panno lesů, tvá krása přemohla prudkost mé paže a uhasila hněv v ukrutném lovcově srdci. Šťastný bojovník, jemuž budeš náležet.“

„Já jsem Arasí, Hvězda denní, dcera Itakého, otce velkého národa Tokantinů. Sto nejlepších bojovníků mu slouží v jeho chýši, aby byli hodni cti, že si jednoho z nich vyvolí za syna. Nejsilnější a nejstatečnější mě dostane za manželku. Pojď se mnou, araguájský bojovníku, překonej ostatní v úsilí a ve vytrvalosti, a přetrhneš Arasínu stužku při nejbližším úplňku lásky.“

„Ne, dcero slunce; Žaguaré neopustil vesnici svých otců, kde pro něho Žandira uchovává slib manželství, aby se stal otrokem jiné panny. Přišel bojovat a získat si válečné jméno, které by naplnilo jeho národ pýchou. Vrať se do tokantinské vesnice a řekni těm sto bojovníkům, kteří jsou v zajetí lásky k tobě, že Žaguaré, nejneohroženější z araguájských lovců, je vyzývá k boji.“

„Arasí jde, poněvadž si to přeješ. Budeš-li přemožen, bude na tebe vzpomínat, protože její oči nikdy neviděly krásnějšího lovce. Zvítězíš-li, bude pro pannu slunce radostí, bude-li náležet nejjudatnějšímu z bojovníků.“

Po těch slovech zmizela dívka v lese.

Oči Žaguarého sledovaly pružný krok krásné lovkyně jako liška guašimim stopující koroptev za belé.

Když zmizela, opřel se mladý lovec o kmen emburany a vyčkával.

*

Na druhé straně planiny se objevuje bojovník.

Na hlavě má ozdobu z peří tukana a na rukojeti válečného kyje třásně z jeho peří.

Je to tokantinský bojovník. Z dálky uviděl Žaguarého a poznal červený chochol Araguájů.

Oba národy nejsou sice ve válce, avšak bojovník unavený dlouhou nečinností může nabídnout bojovníku druhého kmene poctivý zápas, aniž to porušilo mír.

Když si Tokantin připravoval luk, Žagauré měl už svůj luk napnut a vystřelil do vzduchu šíp jako vyzvání k boji.

Bojovník odpověděl též vypuštěním šípu, aby potvrdil, že zápas přijímá.

Oba zápasníci postupovali pak vážným krokem jeden proti druhému a stanuli proti sobě.

„Já jsem Žaguaré, syn Kamakana, náčelníka udatného araguájského národa, a přicházím zdaleka, abych vyhledal zemi svých otců. Má sláva se šíří po všech vesnicích a ty bys měl znát nejlepšího lovce lesů. Žaguaré však opovrhne pověstí lovce; chce jméno válečné, které by vyprávělo národům o síle jeho paže a před nímž by se třásli i nejstatečnější bojovníci. Jestliže tě tvůj národ prohlásil za silného mezi silnými, připrav se zemřít; ne-li, pokračuj ve své cestě,

bídný bojovníku, aby krev slabého neposkvrnila Žaguarého panenský kyj.“

„Velký duch vedl tvůj krok k setkání s Požukanem, zabíječem lidí, válečným náčelníkem strašného tokantinského národa, který naplňuje ostatní národy hrůzou. Už jsou tomu tři lundy, co zděšeně prchli tapuiští barbari a co Požukan nebojoval; a jeho kyj hladoví po nepříteli. Ty nejsi hoden ran válečného náčelníka, ale Požukan se ustrne nad tvým mládím a bude s tebou bojovat. Budeš slavný, že jsi byl usmrcen nejudatnějším tokantinským bojovníkem. Opěvatelelých mých činů vzpomenou tvého jména; a všichni jinoši tvého národa ti budou tvůj osud závidět.“

„Žaguaré děkuje Tupanovi, že tě učinil velkým bojovníkem a nejukrutnějším náčelníkem velkého tokantinského národa, Požukane, zabíječi lidí. Tvá smrt bude prvním velkým hrdinským činem araguájského lovce a dá mu válečné jméno, které bude budit strach u tvých a hrůzu u ostatních národů.“

Oba zápasníci ustupovali krok za krokem, až byli na dostřel luku.

Pak vyrazili válečný pokřik, a mávajíce kyji, vrhli se proti sobě.

*

Kyje se setkávaly ve vzduchu a oba bojovníci kroužili jako dravý proud ve víru Itaoky.

Desetkrát na sebe palice narazily a desetkrát se vrátily, aby udeřily znovu.

Zvěř, která se pohybovala v lese, zděšeně prchala, jako by se byla na nebi rozburácela bouře.

Oba kyje se znovu setkala a roztříštily se ve vzduchu.

„Tvrdé dřevo ubiratanu je silné, ale je ještě jiný ubiratan, který mu odolá. Není však taková paže, jako je paže Požukanova. Viděls už, mladý lovče, jelena v sevření hada žibóji? Tak zemřeš.“

„Kdybys byl chřestýšem, který dovede jen uštknout, Žaguaré by ti nohou rozdrtil hlavu a pokračoval by ve své cestě. Ale ty jsi ukrutná žibója, a Žaguaré rád škrtí žibóju. Nezemřeš lovcovou nohou, zemřeš jeho rukou. Zaútoč tedy, tokantinský bojovníku.“

Požukan i Žaguaré se uchopili v pase a navzájem se pevně sevřeli.

Každý ze zápasníků vložil do boje všechnu svou sílu, která by stačila vyrvat nejmohutnější strom pralesa.

Oba se však přitom ani nepohnuli. Byli jako dvě žatoby, které společně vyrostly a proplétají se větvemi, ovíjejíce tyž kmen.

Nic je nemůže odloučit, nic jimi neotřese. Ani skučící vichřice jimi nezacloumá. Zůstávají nehybné na věčné časy.

Jeden z kouzelníků, který šel po kraji lesa, viděl zápasníky a zažehnal je v domnění, že to jsou duše dvou bojovníků, zajaté v objetí smrti.

Údolím se už rozestřely stíny soumraku, slunce opouštělo vrcholky hor, a zápasníci se dosud nepohnuli.

Konečně uvolnili paže a každý ustoupil o krok, aby pozoroval svého protivníka. Žádnému se nejevila na tváři stopa únavy.

Poznali, že by mohli zápasit tělo proti tělu po celou noc, aniž jeden druhého porazil.

„Jsi právě tak silný a odvážný jako válečný náčelník tokantinského národa. Ale Požukan nepřipustí, aby byl na zemi někdo, kdo odolá jeho paži. Musíš zemřít, Žaguaré, aby on zůstal prvním z bojovníků, které ozařuje slunce.“

„Požukane, zabíječi lidí, ukrutný bojovníku tokantinského národa, Žaguaré tě nechal žít až do této chvíle, aby zjistil, zda jsi hoden dát mu válečné jméno. Nyní, kdy zjistil, že jsi nejlepší z bojovníků, kteří kdy žili, chce, aby tvá porážka byla jeho prvním velkým hrdinským činem.“

Po těchto slovech vytrhl z kmene emburany oštěp s hroty na obou koncích a znovu pokročil k Požukanovi.

„Tato zbraň, kterou vidíš, je oštěp s dvěma hroty. Žaguaré ji vyrobil z tvrdé větve stromu karaúba, zpevněné v ohni. Jeho ruka ji první vymrštila, a tvé tělo je první tělo, jehož krev bude pít. Uchop oštěp s dvěma hroty, válečný náčelníku, a napadni Žaguarého, abys přijal smrt udatných.“

*

Požukan odmítl oštěp, který mu mladý lovec nabízel.

„Tokantinský bojovník nikdy nenapadne v zápase svého protivníka neozbrojeného; ani Požukan nepotřebuje oštěp. Zaútoč ty, Žaguaré, když nedůvěruješ své paži; Požukanova paže tě stačí porazit.“

„Pýcha tě oslepuje, válečný náčelníku. Oštěp zná Žaguarého, který jej vynalezl, a poslouchá ho jako harpuna rybářův provaz. Stiskni jej dobře ve své mo-

hutné ruce, a Žaguaré bude dvakrát víc ozbrojen než ty, který s ním neumíš zacházet.“

Tokantinský náčelník zkrfžil paže.

„Vezmi oštěp, Požukane, nechceš-li, abych tě nazval zbabelcem; víš přece, že Žaguaré tě nezabije neozbrojeného, ale opustí tě, protože pak nejsi hoden zápasit se synem velkého Kamakana, největšího araguájského bojovníka.“

Tokantinský náčelník se vrhl na Žaguarého, ten ho však uchopil za zápěstí a oba zápasníci znovu znehybněli.

Noc je zastihla v téže pozici. Třikrát zápas přerušili a opět obnovili. Nakonec se však přesvědčili, že jeden druhého nepřemohou.

Tu řekl Požukan:

„Araguájský bojovníku, musíme ukončit zápas. Země nestačí pro dva bojovníky, jako jsme my. Zabodni svůj oštěp do země a pojďme ke břehu řeky. Ten, kdo k němu dorazí první, bude pánem oštěpu i života toho druhého.“

Oba zápasníci to učinili. Když došli ke břehu řeky, pustili se do běhu. Současně se rukou dotkli dřevce; ale Žaguaré, příliš prudce rozběhnout, nestačil vytrhnout zbraň, takže zůstala v ruce Požukanově.

*

Válečný náčelník napřahuje pohrdavě oštěp a jde k Žaguarému. Nejde jako bojovník krácející do boje, ale jako zabíječ, jenž se připravuje zdolat svoji obět.

„Válečný náčelníku, Žaguaré tě nechce zabít jako

had, napadající bezstarostného lovce. Kdyby byl chtěl, už desetkrát by tě byl ranil tvou vlastní rukou.“

„Rozluč se už se slávou bojovníka, která ti nepatří, mluvko. Požukan ti daruje život a přivede tě jako zajatce do tokantinské vesnice, abys při slavnostech bojovníků zpíval o jeho hrdinských činech.“

„Zajatcem budeš ty, ne však abys zpíval o válečných činech bojovníků. Budeš v araguájské vesnici pomáhat stařenám zemetat obydlí.“

Požukan se vrhl vpřed a vyrazil k ráně; oštěp se však stočil a ostrý hrot vnikl tokantinskému náčelníkovi do hrudi.

Když mohutné Požukanovo tělo padalo, zasaženo bodcem, Žaguaré skočil, dopadl pravou rukou na levé ramě přemoženého, a mávaje zkrvavělou zbraní, vítězně vykřikl:

„Já jsem Ubiražara, pán oštěpu, nepřemožitelný bojovník, který má za zbraň hada. Uznej svého přemohitele, Požukane, a prohlás ho prvním z bojovníků, neboť přemohl tebe, největšího bojovníka, jaký byl před ním.“

„Jestliže si moje udatnost, která posloužila ke zvýšení tvé slávy, od tebe zasluhuje nějakou milost, nedopusť, aby Požukan déle trpěl studem za svoji porážku.“

„Ne, tokantinský náčelníku. Ty mě doprovodíš do araguájské vesnice, abys vyprávěl o mé zdatnosti. Sláva Žaguarého potřebuje při slavnosti vítězství zajatce, jako je velký Požukan.“

„Jsi ukrutný, bojovníku oštěpu; buď však jist, že i když mě tvoje zrádná zbraň poranila na prsou, utr-

pení smrti nezmůže nad odolností tokantinského muže, který dovede čelit i hněvu Tupanovu a pohrdá pomstou Araguájů.“

II

Bojovník

Araguájskou vesnicí znějí hlučné oslavy.

Velké ohně obklopují rozsáhlé prostranství uprostřed vesnice a vrhají do temné noci plameny radosti.

Celé odpoledne hlučel buben trokano, svoláváje bojovníky z druhých osad do velké vesnice náčelníkovy.

Je to válečná oslava na počest Žaguarého, syna nejvyššího náčelníka Araguájů, Kamakana.

Na dolním konci shromaždiště předsedá rada starších, která rozhoduje o míru a válce a řídí udatný národ.

Stařešinové, sedící na dlouhé pryčně, pozorují mlčky a upřeně pokolení bojovníků, které zaučovali ve válčení, a tesklivě vzpomínají na svou zašlou slávu.

Před nimi je zavěšen velký luk araguájského národa, ozdobený na koncích červeným peřím papouška arara.

Luk je čestným odznakem náčelníka bojovníků. Získal ho v mládí Kamakan, otec Žaguarého, a dosud si jej uchovává, protože se mu jej nikdo neodvážil upírat.

Hle, zde stojí sám starý náčelník pod zavěšeným lukem, jež jeho ruka tolikrát napjala ve válce. Opřen o nepřemožitelný kyj, vzpřímeně řídí slavnost.

Po obou stranách širokého prostranství stojí množství bojovníků, umístěných podle jeho příkazu: vře-

du jsou představení osad, potom muži a nakonec mladí bojovníci.

Za nimi jsou mladí lovci, kteří už opustili otcovskou chýši a netrpělivě touží po cti, aby byli pro své hrdinské činy přijati mezi bojovníky.

Ale k tomu cíli je nutno projít zkouškami a jejich mladí jim ještě neposkytuje potřebnou sílu pro tak velkou námahu.

Všichni závidí slávu Žaguarému, který byl ještě včera prvním z nich, a dnes se dohaduje o svůj věhlas s nejstatečnějšími bojovníky.

Za kúlovým plotem shromaždiště se tísní ženy, které podle obyčeje kmene nemohou být připuštěny k válečným slavnostem.

Zpovzdáli a mlčky sledují staré ženy očima své syny, manželky své muže bojovníky a panny své snoubence.

Radují se, když slyší vychvalovat hrdinské činy svých blízkých, neodvažují se však pronést jediné slovo.

Mezi nimi je i Žandira, sladká panna, jejíž černé oči neúnavně obdivují Žaguarého, svého budoucího pána.

S netrpělivostí očekává okamžik, kdy bude mladý lovec prohlášen bojovníkem, aby mu mohla šťastně sloužit jako otrokyně v míru a doprovázet ho jako manželka do boje.

*

Uprostřed širého prostranství se vztyčil Žaguaré. Proti němu Požukan se před zraky nepřátel tváří, že v jeho těle, které ani zranění nezdolalo, je silný a klidný duch.

Kamakan zatroubil na válečnou trubku, aby zjednal klid, a jeho syn začal mluvit:

„Araguájští bojovníci, vyslechněte příběh mého boje.

Potom, co Žaguaré prodělal zkoušky zdatnosti, odešel, aby si vydobyl slavné jméno.

Opouštěje vesnici, spatřil černého sokola, jak letí k vodám bez konce, a řekl si:

Černý sokol je zdatným bojovníkem vzduchu; věhlas araguájského bojovníka bude jako jeho let: pronikne oblaky a vystoupí až k nebesům.

Žaguaré pozoroval tedy let černého sokola a řídil se podle něho.

Slunce se rozloučilo a zase se vrátilo; jednou, dvakrát, třikrát. Při posledním slunci potkal Žaguaré bojovníka tokantinského národa, pána Velké řeky.

Araguájští bojovníci, chcete vědět, jakého zápasníka Tupan poslal Žaguarému, aby mu dal válečné jméno? Stojí před vámi.

Je to velký Požukan, ukrutný zabíječ lidí, náčelník nejstatečnějšího kmene mocného národa Tokantinů, pánů Velké řeky.

Vy, kteří ho zde máte před sebou, vizte, jak strašlivý je jeho vzhled, ale jen já, který jsem s ním zápasil, znám jeho udatnost v boji.

Kyj v jeho mocné ruce je jako kmen ubiratanu, který vzklíčil a rostl na skále.

Žaguaré, který vytrhne ze země obrovský cedr, nemohl vyrvat kyj z jeho ruky a musel jej roztříštit.

Když Požukan napřáhne paže k zápasu, není nikoho, kdo by je ohnul; jsou to dva skalní útesy vyčnívající ze země.

Jeho tělo je jako výšina zvedající se z údolí. Nikdo, ani sám Kamakan, jím nepohne.

Požukan byl do té chvíle nejsilnějším mužem a nejstatečnějším bojovníkem, jakého kdy slunce vidělo.

Tento hrdina, araguájtští bojovníci, nabídl Kamakanovu synu zápas; a Žaguaré přijal, protože hned poznal, že se setkal s nepřítelem hodným své zdatnosti.

Upřeně vás pozoruje, araguájtští bojovníci. Pochybujete-li někdo o Žaguarého slovech a o síle tokantinského bojovníka, ať ho vyzve k zápasu a pozná, kdo je Požukan.“

Tokantinský náčelník vrhl výhrůžný pohled do zástupu bojovníků; nikdo se však neodvážil přijmout jeho výzvu.

*

Požukan pozdvihl ruku na znamení, že si přeje mluvit; všichni s úctou naslouchali hrdinovi, kterého neštěstí učinilo ještě větším.

„Araguájtští bojovníci, slyšte hlas Požukana, vašeho nepřítele, který vzdoruje hněvu silných a pohrdá pomstou slabých.

Požukan, válečný náčelník velkého tokantinského národa, se nikdy neseťkal s bojovníkem, který by odolal síle jeho nepřemožitelné paže.

Ale Tupan, jehož už unavilo, že musí na všech slavnostech poslouchat chválu Požukanova vítězného jména, propůjčil svoji sílu Žaguarému, největšímu bojovníkovi, který kdy kráčel po zemi.

Já, jenž jsem pocítil prudkost jeho odvahy, mohu vám říci, že jen tokantinská krev je schopna zplodit tak mocného bojovníka.

Byla to jistě araguájská panna, která bloudíc pralesem potkala Požukana a odnesla si v oplodněném lůně duši velkého bojovníka.

Jeho paže je jako nebeský blesk a jeho síla jako bouře přicházející z oblaků.“

Požukan zmlkl; a Žaguaré pokračoval ve svém válečném zpěvu:

„Když stín začal sestupovat s horského hřebenu, Požukan a Žaguaré stanuli proti sobě.

Bojovali celou noc. Rodící se slunce je zastihlo, jak ještě stále zápasí; nebylo přemoženého, ani vítěze.

Poznali, že jsou největšími bojovníky v pevnosti těla i ve zručném zacházení se zbraní.

Žádný však nechtěl připustit, aby byl na zemi druhý, jemu rovnocenný bojovník; každý chtěl být první.

A potom se stalo, že tokantinský náčelník získal v běhu oštěp s dvěma hroty, který vyrobil Žaguaré.

Třikrát jím zamávala jeho mohutná pěst a třikrát mu vyklouzl z ruky jako had ze spárů krahujce.

Ještě jednou zaútočil velký bojovník naostřenou zbraní; a oštěp, otrok Žaguarého, probodl nepřítelevu hruď.

Válečný náčelník, velký muž tokantinský, nejstatečnější ze statečných, Požukan, ukrutný zabijec lidí, padl.“

A Žaguaré, mávaje vítěznou zbraní, vzkřikl:

„Já jsem Ubiražara, pán oštěpu, který přemohl prvního z Tupanových bojovníků.

Já jsem Ubiražara, pán oštěpu, strašlivý bojovník, který má za zbraň hada.“

*

Buben hřměl, roznášeje rozlehlými údolími a hor-
skými ozvěnami vítězný pokřik.

Kyje, rozmávané mocnými pažemi bojovníků,
tloukly do širokých zvučících štítů.

Avšak nesmírný halas byl přehlušen mohutným
hlasem zástupu bojovníků, který volal:

„Ty jsi Ubiražara, pán oštěpu, přemožitel Požu-
kana, největšího bojovníka tokantinského národa.

Araguáští bojovníci tě přijímají za svého bratra ve
zbrani a prohlašují tě za silného mezi silnými.

Pěvci budou oslavovat tvé jméno jako jedno z nej-
proslulejších v araguájském národě; a Kamakan bude
mít slávu, že se nazývá otcem Ubiražary, jako bylo
slávou pro Žaguarého, že je synem Kamakanovým.“

Když ustal lomoz oslavy a zpěv bojovníků skončil,
předstoupil Kamakan, velký pohlavár Araguájů.

Jedním skokem uchopil stařec luk národa, odznak
válečného náčelníka, a kráčel k Ubiražarovi.

Luk byl z ubiratanu, silného jako paže nejmohutněj-
šího bojovníka; tětíva, upletená z rostliny krautá, byla
silná jako prst, který ji napínal.

Nejzdatnější muži araguájského národa se všemož-
ně snažili velký luk napnout; jen jeden však měl sílu
vypustit šíp: byl to Kamakan, nejvyšší náčelník, který
vedl araguájské bojovníky ve válce.

Stařešina promluvil takto:

„Ubiražaro, pane oštěpu, je čas, abys uchopil velký
luk araguájského národa, který má být v nejmocnější
ruce. Kamakan ho dobyl toho dne, kdy si vyvolil za
manželku Žasanan, pannu ohnivých očí, v jejímž lůně
zplodil tebe, svého prvního potomka. Ještě dnes, přes
stáří, které mu ohnulo tělo, by se žádný bojovník ne-

odvážil upírat starému náčelníkovi velký luk, aniž byl
za svoji smělost hned potrestán. Ale Tupan nařizuje,
aby se stařec sehnul k zemi, až padne jako ztrouchni-
vělý kmen, a jinoch aby se pozvedl až k nebi jako hrdý
strom. Kamakan znovu ožije v tobě; a sláva největšího
bojovníka vzrůstá slávou, že zplodil bojovníka ještě
většího, než byl sám.“

*

Ubiražara vzal luk, který mu otec podával, a řekl:
„Kamakane, jsi první bojovník a nejvyšší náčelník
araguájského národa. Žaguarému by stačilo k slávě,
že se ukázal být tvým synem v udatnosti, jako je sy-
nem tvé krve. Ubiražara však nepřijme velký luk ara-
guájského národa ani od tebe, ani od žádného jiného
bojovníka, protože si ho musí dobýt svou vlastní sí-
lou.“

A odhodiv velký luk doprostřed shromaždiště,
vzkřikl:

„Bojovník, který se odváží uchopit velký luk ara-
guájského národa, nechť o něj přijde zápolit s Ubira-
žarou.“

Ani jeden hlas se nezvedl; žádný zápasník nepřed-
stoupil.

Buben zahlučel znovu a zástup bojovníků za ví-
tězného pokřiku povolal:

„Ubiražaro, pane oštěpu, ty jsi nejsilnější z ara-
guájských bojovníků; uchop náčelnický luk.“

Tehdy zdvihl Ubiražara velký luk a tětíva zasvištěla
jako vítr v pralese.

Byl to první šíp, posel nového náčelníka, který nesl
do oblak slavnou pověst Ubiražarovu.

Pěvci rozhlašovali slávu obou náčelníků: starého Kamakana, který zaměnil zbraň bojovníka za poradní hůl a mladého Ubiražary, který se už ve svém mládí ukázal tak velkým, jako byl jeho otec v mužném věku.

Pro Požukana bylo útěchou, že slyší, jak je jeho jméno mnohokrát opakováno a chváleno zároveň se jménem jeho přemožitele.

Potom pěvci oslavovali velké činy araguájského národa od dávných dob, kdy jeho předkové opustili velkou vesnici Tamoiú, svých dědů.

Když zpěváci zanotovali zpěv vítězství, přišly ženy s nádobami plnými ušlechtilého nápoje kauim a podávaly bojovníkům číše.

Žandira si povzdechla; byla pannou a nemohla se objevit na slavnosti bojovníků, stejně jako její družky.

Litovala, že není manželkou, aby s pýchou mohla pohár svého hrdiny a pána naplnit pěnivým vínem, které sama vyrobila.

Ostrý skřek sovy iňumy, věstící něco nedobrého, zazníval z houštiny, když začal válečný tanec, trvajícím pak skoro až do rozednění.

III Nevěsta

Když světlo ozářilo nebe, otevřela Žandira své krásné černé oči.

Byla první, kdo svým zpěvem pozdravil zrození dne, a probudila rajku vdovičku v jejím hnízdě.

Něžná dcera Mažého vyskočila ze sítě, která ukolébávala její nevinné panenské sny; a rozloučila se s ní

jako žasanan, která opouští husté křovisko, aby se uchýlila do hnízda lásky.

Araguájská panna byla přesvědčena, že spala poslední noc pod otcovskou střechou a že ji toho jitra zamění za chýši svého manžela.

Mladý lovec Žaguaré, který ji miloval, byl prohlášen bojovníkem a ze všech bojovníků za náčelníka národa.

Jako bojovník si může vzít manželku; jako náčelníkovi mu náleží panna, kterou si sám zvolí mezi nejkrásnějšími pannami z vesnice.

Žádá-li si dívku náčelník, je vůlí Tupanovou, aby patřila jemu, i kdyby už měla snoubence nebo ji její otec zaslíbil jinému.

Tupan tak nařizuje proto, aby velcí náčelníci ze své krve zplodili nejkrásnější a nejudatnější bojovníky.

Žaguaré si ji vyvolil ještě dříve, než byl prohlášen náčelníkem, a Žandira by nepřijala jiného snoubence než mladého lovce, kterého milovala.

Nyní ho očekává. Jakmile slunce ozáří zemi, má si pro ni Ubiražara, velký náčelník, přijít.

Potom se panna rozloučí s Mažem a půjde do chýše svého bojovníka a pána přivázat sítí manželky.

Lehká a spokojená se běží vykoupat do řeky, dříve než přijde Ubiražara, pro něhož očistí tělo a potře se vonným sazařovým olejem.

Chce, aby neohrožený bojovník shledal její lásku opojnou jako víno, které šumí v poháru a vře v žilách.

Po návratu do chýše provoněla benzoovou pryskyřicí širokou sítí, kterou utkala z bavlněných vláken a propletla peřím ptáka guará.

Sítí měla dvakrát takový rozměr jako její síť panen-

ská, protože to byla síť svatební, v níž měla přijmout manžela.

Pak složila do otevřeného koše nádoby, které vyrobila k obsluze svého bojovníka a které musela přenést do své nové chýše.

Když ukončila všechny přípravy, opřela se o dveře chýše; její netrpělivé oči přivolávaly Ubiražaru.

Bojovník však nepřicházel a slunce už vystoupilo nad hřebeny hor.

Denní světlo rozlévalo po krajině radostné veselí; z Žandiriny duše však prchala radost, která za noci hýčkala její sny.

A tehdy odešla dcera Mažého vyhledat snoubence, který na ni zapomněl.

*

Náčelník Araguájů bloudí v nejtemnější lesní houštině.

Jeho oči se vyhýbají dennímu světlu a vyhledávají přítmi, v němž se mu zjevuje obraz, který nosí v mysli.

V noci, když bojovník spal ve své osamělé síti, zjevila se mu ve snu krásná panna Arasí a řekla mu:

„Žaguaré, mladý lovče, ty bezstarostně spíš, zatímco tokantínští bojovníci se chystají uloupit dívku tvé lásky. Vstaň a jdi, nechceš-li přijít pozdě.“

Vstal, aby ji následoval; sličná panna se však rychle rozběhla přes pole a zmizela v lese.

V tom okamžiku se bojovník probudil.

Na nebi se třpytila hvězda, zářící jako ohnivá slza, a Ubiražara myslel, že je to stopa Arasí, dcery světla.

Divoký holub žuriti sladce zavrkal v lese a Ubiražara si připomněl líbezný hlas panny slunce.

Bojovník se vrátil do sítě, doufaje, že tam znovu nalezne sen, který navštívil jeho duši; spánek však prchal z jeho očí.

Při prvním záblesku ranních červánků vyšel Ubiražara z chýše a hledal v nejhustším lese stín vyhovující jeho touze.

Aniž tomu chtěl, vedl ho jeho krok směrem k Velké řece, kde měla být tokantinská vesnice.

Právě tak naklánějí kokosovníky, nehybně stojící na pobřeží, své zelené koruny k východu.

V lese zaslechl Ubiražara šelest lehkého kroku; zdáli poznal Žandiru, která ho hledala.

Nežná dívčina našla u dveří chýše bojovníkovu stopu a sledovala ji lesem.

„Jaký zlý sen trápí Ubiražaru, pána oštěpu a největšího z bojovníků, náčelníka velkého araguájského národa, že se vzdaluje od své vesnice a zapomíná na nevěstu, která ho očekává?“

„Smutek vstoupil do Ubiražarova srdce, takže už ti ani nedovede říci pár radostných slov, krásná panno.“

„Smutek je hořký; když vstoupí do bojovníkova srdce, naplní je žlučí. Žandira však učiní jako její sestra včelka, vyrobí na svých rtech pro svého bojovníka nejsladší plástve; její slova budou praménky medu, které bude vlévat do manželovy duše.“

„Dcero Mažého, sladká panno, ještě nepřišel den, kdy si Ubiražara vyvolí manželku; ještě neví, které lúno Tupan určil pro zplození prvního syna velkého araguájského náčelníka.“

*

Žandiřin ret zmlkl; v duši však zanařfkala.

Poznala, že jí Ubiražarova láska uniká a že ji ztratí celou, jestliže ji nebude bránit.

Ukryla proto bolest v hloubi duše a vyvolala úsměv na svých rtech i radost ve svých očích.

Věděla, že bojovníci milují kvetoucí krásu jako strom obalený listím a že smutek ničí půvab i nejkrásnější dívky.

„Ubiražaro, araguájský náčelníku, nepohrdej Žandirou, kterou sis kdysi vyvolil za nevěstu. Jestliže se tenkrát zdála krásná tvým očím, bude ještě sličnější, aby byla hodna tvé lásky. Miloval jsi její černé vlasy, sahající až na zem; proplete je červeným peřím ptáka guará, aby se ti zdály ještě hezčí. Oči, které k tobě hovořily, obmaluje žlutým proučkem, aby se podobaly očím žasanany.* Ústa, která jsi ještě neokusil, naplní Žandira láskou, abys z nich pil rozkoš.“

Žandira čekala, co jí Ubiražara odpoví, ale němé bojovníkovy rty se neotevřely.

„Tvá láska, Ubiražaro, zůstane v mém nitru jako květina v údolí. Žandira ti dá mnoho synů a všichni budou hodni tvé zdatnosti. Tyto prsy, které ti náleží, je vyživí svou krví, neméně bojovnou, než je tvá, protože je to krev Mažého, největšího ze stařešinů po Kamakanovi. Její paže, po nichž jsi kdysi toužil, aby tě k sobě vinuly, nebudou tě jen objímat, ale budou ti též sloužit. Tvá manželka tě bude provázet všude, doma jako na poli válečném; bude pečovat o tvoji chýši; připraví pro svého bojovníka nejchutnější pokrmy a vyrobí pro něho víno, které je duší slavnosti.“

* Žasanan čili ostnák brazilský je pták tropické Ameriky; má velké zářící oči, obrostlé žlutým peřím.

„Žandira je nejkrásnější z araguájských panen. Její láska bude pro statečného bojovníka štěstím. Ubiražara pro sebe nemohl nalézt věrnější manželku ani plodnější matku pro své syny. Do jeho duše však vstoupila noc. Pouze Hvězda denní mu může navrátit radost, která ho opustila. Dcera Mažého si zasluhuje bojovníka, který by měl oči pro její krásu.“

*

Požukan se zamyšleně posadil u dveří chýše.

Jeho tvář, stále vážná, jak se sluší na náčelníka, je pokryta smutkem.

Zdá se, že noc, která opouští zemi přemožena sluncem, se usadila v duši tokantinského pohlavára.

Netrpí poraněním. jemný balzám stromu embaiba hojí rychle i ty nehlubší rány; a tokantinští muži se od mládí učí pohrdat bolestí.

Požukan cítí ve svém bojovníckém srdci drápy zlého ducha Aňangá.

Svůj osud, že byl přemožen a upadl do zajetí, snáší jako silný muž, který viděl na bitevním poli, jak bůh války Areski porazil nejstrašnější bojovníky.

Utěšuje ho velikost přemožitelova; zbývá mu ještě sláva, že se vzepřel takové paži, jako je paže Ubiražary, velkého araguájského náčelníka.

Očekával však, že přemožitel bude šlechtný a poskytne mu čest být umučen, když už svou přítomností ozdobil oslavu vítězství.

Strach z toho, že mu Ubiražara nedopřeje slavnou smrt a podrží ho v zajetí, souží v této chvíli tokantinského náčelníka.

On, volný bojovník, který kdysi krácel jako pán po této zemi, měl by být uvržen do stavu otroka?

On, mužný náčelník, jehož luk poslouchalo víc než tisíc udatných bojovníků, měl by být nucen uznávat pána?

On, jenž čelil hněvu Tupanovu, když rozzlobený bůh hřměl z nebes, měl by se sklonit na pokyn člověka, třeba to byl nejmocnější ze synů této země?

Požukan se chvěl při pomyšlení, že by byl odsouzen k tak velkému ponížení.

Ve své hrůze chtěl v prvním prudkém hnutí mysli učinit nepředložený krok, utéci totiž navždy z araguájské vesnice, kde mu hrozila taková potupa.

Nepřemožitelná síla zdržovala však jeho úmysl. Od okamžiku, kdy mu Ubiražara položil ruku na rameno, už si nenáležel.

Bylo to znamení poroby, které poutalo přemoženého k vítězi; ten, kdo by přestoupil válečný zákon, ztratil by provždy vznešený název bojovníka.

Nepřítelovo pohrdání by ho provázelo až do jeho domova a vesnice jeho bratří by nepřijala utečence, který zneuctil jméno svého národa.

Proto je Požukan v osamělé chýši strážěn lépe, než kdyby ho obklopovalo množství araguájských bojovníků.

Bdí sám nad sebou, protože bdí nad svou pověstí.

Ubiražara na něho může i zapomenout, protože při návratu ho najde tam, kde ho zanechal.

Nic ho nedostane z chýše, ani nutnost opatřit si potravu.

Vítán mu bude hlad, potrvá-li tak dlouho, že zničí jeho mohutné tělo a předá je do lůna země, kde bojovník spí sen o vítězství.

Opodál vystupuje z lesa Ubiražara a rychlým krokem kráčí k chýši.

Zblízka ho následuje Žandira, jako ušlechtilá srnka doprovází lovce, který ji připravil o druha.

Spatřiv araguájského náčelníka, skryl Požukan smutek ve své duši a na tváři se objevila hrdost velkých bojovníků.

Tokantinský náčelník nechtěl, aby se jeho přemohitel radoval z toho, že ubil jeho nepoddajného ducha.

*

Když se Ubiražara přiblížil k chýši, Požukan ho zastavil:

„Ubiražaro, pane oštěpu, velký náčelníku araguájského národa, nepřiznal jsi před pohlaváry vesnic a všemi svými bojovníky, že až do chvíle, kdy jsi ho přemohl, byl Požukan nejsilnějším a nejstatečnějším mužem v boji, jakého kdy slunce vidělo?“

„Ubiražara to řekl a Ubiražara je hlas araguájského národa.“

„Ukázal Požukan, mužný bojovník a náčelník jednoho z kmenů udatného tokantinského národa, od okamžiku, kdy jsi se mnou zkrížil šíp výzvy, až do této chvíle, že je pro svoji vytrvalost a udatnost hoden krve svých dědů?“

„Požukan to řekl a pověst to opakuje.“

„Proč tedy Ubiražara, velký araguájský náčelník, nepřizná Požukanovi slavnou smrt, jakou Tokanti-

nové nikdy neodepřeli žádnému udatnému bojovníku a kterou odpírají jedině slabochům? Neposloužil už Požukan tvé slávě při oslavě vítězství? Očekáváš od něho, že tě bude poslouchat jako otrok? Pokoříš-li muže, kterého jsi přemohl, snížíš svoji udatnost, kterou on vyzdvihl.“

Velký náčelník Araguájů vyslechl zajatce bez přerušení a vážně odpověděl:

„Ubiražara neopírá statečnému tokantinskému náčelníkovi, svému strašnému nepříteli, mučednickou smrt, kterou by neodepřel žádnému udatnému bojovníkovi. Čekal jen, až se tvé poranění úplně zahojí, aby v den posledního zápasu mohl velký Požukan potvrdit věhlas svého jména a slávu muže, kterého přemohl jedině Ubiražara.“

Velký araguájský náčelník pozdvihl ke rtům Kama kanovu válečnou trubku; hlas rozkazu se rozlehl po širém okolí vesnice.

Objevilo se dvacet mladých bojovníků a Ubiražara jim přikázal, aby svolali radu starších.

Pak se obrátil k tokantinskému náčelníkovi:

„Araguájové přijali od svých předků zvyk národů, které stvořil Tupan. Určují zajatci nejkrásnější a nejvznešenější ze všech panen kmene, aby zachovala ušlechtilou krev nepřátelského hrdiny a rozmnožila vznešenost a statečnost svého národa.“

„To je zákon, který též zachovávají tokantinští bojovníci ve svých vesnicích.“

„Nejkrásnější a nejvznešenější ze všech araguájských panen, zvedající se jako palma uprostřed krajiny pokryté květy, je Žandira, dcera Mažého, která má ve svém nitru sladkost včelího medu.“

Pak vzal Žandiru, která zde stála spoutána jeho pohledem, za zápěstí a vedl ji k zajatci.

„Přijmi ji jako manželku před smrtí*.“

Žandira, zděšeně naslouchající těmto slovům, chtěla utéci; ruka araguájského náčelníka ji však zadržela:

„Ubiražara odchází, ale vrátí se, aby byl přítomen tvému mučení a zasadil ti poslední ránu. Požukan bude proslaven tím, že zemřel rukou nejstatečnějšího bojovníka.“

*

Žandira a Požukan zůstali stát proti sobě.

„Araguájská panno, Tupan tě určil za manželku nejhroznějšího z nepřátel tvého národa. Syn jeho krve bude nejstatečnějším z bojovníků; pocítíš pýchu, že byl zplozen ve tvém lůně.“

„Požukane, tokantinský náčelníku, Žandira nebude nikdy tvou manželkou.“

„Není Ubiražara náčelníkem tvého národa a neustanovil tě, abys sloužila za nevěstu hrobu bojovníkovi, který zemře mučednickou smrtí?“

„Ubiražara je velký náčelník araguájského národa; na jeho povel zmlkají slova stařešinů; na jeho pokyn se sklánějí čela bojovníků; jeho vůle jsou poslušny vesnice. V lásce však neporoučí Žandiře nikdo, ani Tupan. Žandira je Ubiražarovou nevěstou, a jestliže ji on nechce přijmout, kolibřík guanumbí ji zaneše na radostné nivy, kde odpočívají zemřelé panny.“

„Požukan nepotřebuje Žandiřinu lásku. V token-

* Doslova „manželku hrobu“; Indiáni dávali zajatci nejkrásnější dívku kmene, aby mu zpříjemnili poslední chvíle života a aby byla v potomku zachována jeho hrdinská krev.

tinských vesnicích by se nejkrásnější z panen radovala, že patří nejstatečnějšímu z náčelníků a sdílí jeho síť. Ani v araguájských vesnicích, kde se rodí bojovníci jako Ubiražara, nebudou chybět sličné panny, které by zatoužily po slávě být matkou Požukanova syna.“

„Žandira by byla první, kdyby nebyla poznala Žaguarého, nejkrásnějšího z mladých lovců, který je dnes Ubiražarou, pánem oštěpu a nejvyšším náčelníkem. Požukan si zaslouhuje manželku, která nikdy nenaslouchala zpěvu jiného bojovníka a která by mu dala syna, jenž by ho byl hoden.“

„Netrestají obřady tvého národa nevěstu, která odmítne zaječte?“

„Žandira ví, že se vystavuje smrti, ale smrt je méně krutá než opuštění.“

„Útec tedy, araguájská panno, a skryj se před hněvem stařešinů. Možná, že později bude Ubiražara litovat a odpustí ti.“

„Žandira odchází. Přeje ti něžnou manželku a slavnou smrt.“

Dcera Mažého vnikla do lesa a rychle se vzdálila od vesnice.

Když už byla hodně daleko, posadila se do stínu rozkvetlého keře manaká a zpívala:

„Byla jsem Žandirou*, hezkou včelkou, vytvářející voskové plástve, aby je plnila chutným medem.“

Nyní mi utrhali křídla, jimiž jsem létala po krajině, sbírajíc pel z květů, a sladkost mého úsměvu vyschla.

Zpěv vycházející z mých prsou byl jako zpěv pata-

* Jméno je odvozeno ze slova žandaira, což je druh včely vyrábějící výborný med.

tivy při západu slunce, když se ukládá do hnízda z heboučkého bavlněného chmýří.

Chtěla bych mít v srdci hada, abych mohla uštknout tu, která mi uloupila lásku mého bojovníka.

Ochraňovala jsem svoji krásu pro pýchu manžela a pro závist ostatních bojovníků.

Nyní bych vyměnila květ své tváře za strašlivý vzhled, který by naháněl hrůzu.

Své prsy, krásnější než květy kaktusu, za krutou hrud a hbité ruce, které tkají bavlněné nitě, za drápy jaguára.

Byla jsem Žandirou, bujným keřem manaká, který se odíval modrými a bílými květy.

Nyní jsem jako trnitá palma žusara, jíž opadalo listí a která má jen trny, aby poranila ty, kdož se přiblíží.“

*

Stařešinové už byli shromážděni v poradní místnosti, když Ubiražara vstoupil.

První promluvil Kamakan:

„Ubiražaro, pane oštěpu, nejvyšší náčelníku, otcové velkého araguájského národa naslouchají tvému hlasu.“

Velký náčelník udeřil třikrát špičkou luku o zem a řekl:

„Požukan, velký tokantinský pohlavár, žádá smrt v boji; zaslouží si ji, protože je to hrdinný bojovník i vznešený muž. Ubiražara jako jeho přemožitel mu tuto poctu povolil.“

„Ubiražara je šlechetný nepřítel,“ odpověděl Kamakan.

Všichni stařešinové vážně sklonili prohledlé hlavy, aby vyjádřili svůj souhlas s Kamakanovými slovy.

Ubiražara pokračoval:

„Je čas vybrat zajatci manželku, která by byla hodna provázet nepřátelského hrdinu v jeho posledních dnech a být matkou marabá, syna války.“

Každý z rady starších by si byl pro sebe přál čest nabídnout svou dceru zajatci.

„Ubiražara mu určil Žandiru, dceru Mažého. Ona si ho zaslouhuje pro svoji sličnost a proto, že v jejích žilách koluje krev velkého bojovníka.“

„Ubiražara je velký náčelník,“ řekl Kamakan.

Stařešinové to znovu schválili přikývnutím; Mažé zdůraznil:

„Krev starého Mažého nezapře v Žandiře slavnou pověst araguájského národa.“

„Ne!“ řekl Ubiražara a všichni stařešinové opakovali: „Ne!“

Velký náčelník pokračoval pomalým hlasem:

„Oslavte obřad předání manželky zajatci. Ubiražara odchází; vrátí se až při nejbližším útluku, aby byl přítomen Požukanově mučednické smrti. Kdyby v Ubiražarově nepřítomnosti dopadl do vesnice šíp, posel války, odnese trokano na místo, kde se v objetí stýkají velké řeky, a rozezvučte hlas araguájského národa. Ještě toho dne bude Ubiražara s vámi.“

Moudří stařešinové, s hlavou nakloněnou, aby lépe slyšeli, přijali slova velkého náčelníka a uchovali je v paměti.

Když Ubiražara zmlkl, opakoval Kamakan ještě pomaleji synovy příkazy:

„Je to Ubiražarova vůle?“

„Ty jsi to řekl.“

„Zapamatovali si stařešinové slova nejvyššího náčelníka?“ zeptal se ještě Kamakan.

„Vnikla do myslí stařešinů jako kořen do nitra země,“ poznamenal Mažé.

„Tak jest,“ opakovali všichni.

Ubiražara odešel z rady starších; po něm se pomalu vzdalovali stařešinové.

IV

Pohostinnost

U vchodu do údolí se rozkládá velká vesnice Tokantinů.

Je čas, kdy stíny objímají kmeny stromů a slunce odpočívá v polovině své dráhy.

Les zmlká a vše živoucí se ukrývá před parnem, které spaluje.

Ubiražara opouští lesní šero a kráčí k velké tokantinské vesnici.

Když došel na vzdálenost dostřelu šípu, vypuštěného rukou nejmohutnějšího bojovníka, zatroubil na válečnou trubku.

Bojovník na stráži odpověděl; araguájský náčelník přelomil šíp a zdvihl pravou ruku na znamení, že kráčí stezkou míru.

Popošel k vesnici; ve vchodu do kúlového oplocení tokantinského tábora hodil na zem zlomený šíp.

Bojovníci, kteří přispěchali po zaslechnutí válečné trubky, nechali cizince vejít, aniž se ptali, odkud přišel a co ho přivádí.

Byl to zvyk zděděný po velkých předcích, že host poroučel ve vesnici, do které ho přivedl Tupan.

Ubiražara prošel mezi bojovníky a směřoval k nejvyšší chýši, stojící uprostřed shromaždiště.

Podoba tukana, zhotovená z pomalované hlíny, hlásala, že je zde chýše velkého náčelníka.

Ubiražara to však už věděl, protože dřív než vešel do vesnice, vylezl v lese na vrcholek nejvyššího cedru, aby poznal místo, kde přebývá Arasí, Hvězda denní.

Chýše byla v té chvíli opuštěná, ale bylo slyšet hovor žen pracujících na dvoře.

Ubiražara překročil práh a hlasitě řekl:

„Cizinec přišel.“

Ženy přispěchaly a zavedly Ubiražaru k velkému tokantinskému náčelníkovi.

Itaké trávil chvíle žhavého parna ve stínu košaté gameleiry, která pod svými větvemi ukryla na sto bojovníků.

Když obávaný bojovník odpočíval po bojích, nepohrdal mírovými řemeslnými pracemi, v nichž vynikal právě tak jako v bitvách.

Vážil si domáckých prací, dáváje tím pracovní příklad rodině, jejímž byl otcem, a národu, jehož byl vůdcem.

Ženy, sedící se zdviženýma rukama ve dvou řadách, tkaly právě bavlněné nitě tak, že je nechávaly procházet mezi prsty, rozevřenými do tvaru hřebenu. Itaké zacházel s tkalcovským člunkem tak zručně, jako v boji mával kyjem. Jeho obratná ruka prohazovala člunek pletivem sítě, do níž vetkávala zlaté peří skalního kohouta.

Když přišel Ubiražara, ukončil velký tokantinský

náčelník osnovu, předal tkalcovský člunek bojovníkovi Piražá stojícímu vedle něho a šel vstříc hostu.

„Cizinec přišel do chýše Itakého, velkého náčelníka tokantinského národa,“ řekl Ubiražara.

„Cizinec je vítán v chýši Itakého, velkého náčelníka tokantinského národa.“

Pak se pán domu obrátil k Žakamim, matce svých dětí:

„Žakamim, připrav dýmku velkého náčelníka, aby vyměnil s cizincem kouř pohostinnosti.“

Hned potom běželi poslové po vesnici a oznamovali bojovníkům hodnostářům příchod hosta do chýše Itakého.

Hodnostáři, oblečení do slavnostních rouch, přicházeli vážným krokem do hlavní chýše, aby vzdali úctu hostu velkého náčelníka tokantinského národa.

Po příchodu každý z nich cizince přivítal a vyptal se ho, jak se mu daří.

*

Když Itaké nabídl Ubiražarovi dýmku míru a vyměnil s ním kouř pohostinnosti, zapěli zpěváci pozdrav příchodu:

„Host je posel Tupanův. Přináší radost do chýše; a až odejde, odnese s sebou dobrou pověst o bojovníkovi, který měl štěstí přijmout ho ve svém domě.“

Ve vesnicích, jimiž prochází, a v zemi svých otců vypráví starcům o udatnosti hrdinů, které na svých cestách uviděl a který z nich ho poctil objetím míru, a ti pak poučují mladé.

Host je posel Tupanův. Přináší s sebou zkušenosti;

v chýši bojovníka, který má štěstí jej hostit, mu všichni s úctou naslouchají.

Stařešinové vesnice se učí z jeho moudrých slov, aby mohli učit jinochy zvykům jiných národů, hrdinským válečným činům jim neznámým a řemeslným pracím v míru, které cizinec na svých cestách uviděl.

Host je posel Tupanův. První se ve vesnici předků tokantinského národa objevil Sumé, který přišel od tamtud, kde země začíná, a šel tam, kde země končí.

Od něho se národové naučili pěstovat manioku k výrobě mouky a z plodu kažů a ananasu tlačit ušlechtilý nápoj kauim, který obveseluje bojovníkovo srdce.

Host je posel Tupanův. Když vstoupí do chýše cizinec, bojovník, který má štěstí jej hostit, neví, je-li to nějaký slavný náčelník, nebo Velký Sumé, který se navrácí ze své cesty.

Kudy mudřec prochází, tam poučuje o tajemstvích míru, a hrdina poučuje o udatných válečných činech; oba však zanechávají v pohostinné chýši slávu, že poskytla přístřeší velkému muži.

Host je posel Tupanův. Zanechává na své cestě hojnost a oslavu; po uvítací hostině se stromy ohýbají pod tíží plodů a les je plný zvířete.

Chýši, která před hostem zavře dveře, vyvrátí vítr a sežehne nebeský oheň. Bojovník, který se neraduje z hostova příchodu, vidí kolem sebe usychat manželku, děti, ženy i mýtiny, které osázel.

Vítán buď cizinec v chýši Itakého, velkého náčelníka tokantinského národa, který měl čest, že si jej host vyvolil.

Bojovníci se radují z pocty prokazané jejich náčelníku a pěvci tě zdraví, posle Tupanův.“

Zatímco v chýši zaznívá uvítací zpěv, volá Žakamim, manželka Itakého, jeho milenky, své služebnice, aby jí pomohly připravit hostinu na uvítanou.

Rychlé pomocnice prostřely ve stínu gameleiry bělostné rohože, spletené z listů palem airí, a postavily na ně koše plné pokrmu připraveného z maniokové mouky.

Přinesly také ploché mísy, kde se kupily různé druhy raků a ryb, a na talířích, zhotovených ze železových krunýřů, kusy masa, pečeného po způsobu biaribí*, z něhož se ještě kouřilo.

Potom zavěsily větší části ulovené zvířete, jelenů a ant a nádoby s nápojem kauim na nízké větve stromů do takové výše, aby na ně bojovníkova paže dosáhla.

Různé druhy ovoce, zlatožluté svazky banánů, purpurově rudé hrozny palmy asaí, ohnivě červené plody palmy kroá a vonné ananasy zaplňovaly vyvýšené místo uprostřed dvora.

*

Žakamim dovedla hosta do stínu gameleiry, kde ho očekávala slavná uvítací hostina.

Vedle Ubiražary se posadil Itaké a pak hodnostáři, kteří přišli na slavnost pohostinnosti.

Bojovníci jedli mlčky. Pozorné ženy je obsluhovaly, naplňující vínem z kažů a ananasu široké nádoby

* Maso se zabalí do banánových listů a zakope na dva až tři dny do země, aby změklo; pak se vykope a upeče v horkém popelu. Tímto způsobem připravovali Indiáni poněvíc maso z tapíra.

hruškovitého tvaru, pomalované štávou z rostliny kražurú, která dává nejjasnější karmínovou barvu.

Když si host po ukojení chuti umyl tvář i ruce, nařídila Žakamim služebným, aby sklidily zbytky jídla, a odešla zároveň s nimi.

Mladí bojovníci, kteří ještě neměli hlas v radě, se také vzdáli. S hostem zůstali sedět jen Itaké a hodnostáři, páni chýši.

Dýmka velkého náčelníka přecházela z ruky do ruky a každý stařešina sál kotouč dýmu z Tupanovy byliny, která při poradě dodává moudrost.

Pak řekl náčelník:

„Itaké si přeje dát svému hostu jméno, které by se mu líbilo, a potřebuje, aby mu pomohla moudrost stařešinů.“

Zákon o pohostinnosti nepřipouštěl, aby se kdokoli příchozího cizince dotazoval po jeho jménu a aby pátral po jeho národnosti.

Možná, že by to byl nepřítel; a host směl najít v chýši, do níž se uchýlil, pouze mír a přátelství.

Náčelník, který měl štěstí přijmout příchozího, vybral mu jméno, které pak musil užívat po dobu, co přebýval v pohostinné chýši.

První, kdo promluvil, byl Ipé:

„Budeš nazývat hosta Žutaí, protože jeho hlava převyšuje pérovou čelenku těch nejsilnějších bojovníků, jako se koruna velké pinie tyčí nad lesem.“

Tapír řekl:

„Nazvi hosta Boitatá, poněvadž má oči velkého ohnivého hada, který létá jako Tupanův blesk.“

Hodnostáři mluvili jeden po druhém; a protože porada začínala u nejmladšího a končila u nejstar-

šího, byly poslední rady méně bojovné a měly v sobě moudrost stáří.

A tak Karaúba, který byl druhý po náčelníkovi, řekl:

„Itaké, host je poslem míru. Měl bys ho nazývat Žutorib, protože přináší radost do tvé chýše.“

Guaribú, jehož provaz s vyznačeným počtem roků jeho života byl naplněn více uzly, než jich má v lese stará liána sipó, promluvil poslední:

„Příchozí je pánem v zemi, po níž kráčí jako host a přítel; a jméno je ctí vznešeného muže, poněvadž vypráví o jeho vědomostech. Zeptej se cizince, jak chce být nazýván ve vesnici Tokantinů!“

„Dobře jsi řekl!“

Itaké schválil moudrá stařešinova slova a zeptal se Ubiražary, jaké jméno si zvolí; ten mu odpověděl:

„Já jsem ten, jenž přišel veden světlem nebes. Nazývej mě Žurandir.“

V tom okamžiku se objevila mezi palmami Arasí, Hvězda denní, a přicházela k chýši.

Nejudatnější z mladých tokantinských bojovníků doprovázeli sličnou lovkyni. Byli to služebníci lásky, kteří zápolili o dívčinu krásu.

Zpěváci znovu pozdravili hosta jménem, které si zvolil:

„Ty jsi ten, jenž přišel veden světlem nebes. Budeme tě nazývat Žurandir, aby ses potěšil, když uslyšíš jméno, které sis vyvolil.“

Ty jsi ten, jenž přišel veden světlem nebes. Budeme tě nazývat Žurandir; a jméno, které sis zvolil, potěší sluch bojovníků.“

*

Arasí viděla zdáli cizince, jak sedí mezi stařešiny jako košatý strom žakarandá uprostřed starých kmenů lentišků.

Dívka ihned poznala araguájského lovce a uhodla, že přišel do chýše Itakého, aby zápasil s tokantinskými bojovníky o její krásu.

Arasiino srdce se naplnilo radostí. Její černé vlasy se zachvěly rozkoší jako peří žasanany v předtuše krásného jara.

Poněvadž cizinec nechtěl být poznán, nevzal si čelenku z peří arary, která byla ozdobou bojovníka jeho národa. Avšak obraz mladého lovce utkvěl v dívčině mysli, jako zůstává na zemi zeleň po období dešťů.

Zákon pohostinnosti zakazoval panně prozradit cizincovo tajemství, které jen jí bylo známo. V tom okamžiku se řídila hlasem srdce, ne zvyklostí kmene.

Když Arasí došla na dvůr, stařešinové se připravovali vyslechnout hostovy válečné příběhy. Bojovníci i ženy tiše naslouchali.

Cizinec začal vyprávět:

„Žurandir je mlád; svá léta může spočítat ještě na prstech a nežil dost dlouho, aby znal to, čemu se naučili stařešinové velkého tokantinského národa ve válkách a v lesích.

Jinoch je tapír, který proráží lesy a létá jako šíp. Stařec je opatrný jako želva žabuti, která se neukva-puje.

Tapír se mýlí v cestě a neví, kudy prochází. Žabuti všecko pozoruje a vždycky dojde první.

Žurandir je mlád; zná však velké lesy; a přebrodil

více řek, než kolik má žil, v nichž koluje odvážná krev jeho otce.

První voda, v níž ho omyla jeho matka Žasanan, když opustil její lúno, byla voda Velkého jezera, v němž Tupan zachoval vody zátopy potom, když je stáhl se země.

Žurandir nebyl ještě lovcem, když se koupal ve vodách bez konce, kam vylévají řeky své proudy, které se při odpočinku mění v sůl.

Žurandir sledoval dvakrát Otce řek, od vysokého pohoří, kde vyvěrá, až k nekonečným rovinám, které naplňuje svými vodami.

On viděl Velkou řeku zápasit s mořem v čase pororoky.* Před zápasem zatroubí oba náčelníci na válečnou trubku, aby svolali své bojovníky.

Z jedné strany přicházejí vody moře, to jsou modří bojovníci s chocholy papouška araruny; z druhé přicházejí vody řeky; to jsou bojovníci červení s chocholy koroptve nambú.

Bitva začíná. Bojovníci se proplétají jako proud vodopádu řítící se na skaliska; země se chvěje jakotem vod.

Velká řeka uchopí však moře v pase. Vyrve nepřítelě ze země, nese jej na ramenou a vyráží vítězný křik.

Po dlouhý čas vidí Tetivové**, kteří přebývají na stromech, proudící mořské vody. To jsou modří bojovníci, kteří vystrašení utíkají a schovávají se ve stínu lesů.

Žurandir viděl též zemi, kde přebývají bojovné ženy — paní svého těla, které žijí pod vodami Velké řeky.

* Indiánský název pro příliv a odliv; líčí se zde zápas řeky Amazonky s mořem. Vody moře jsou bojovníci modří podle barvy mořských vln a červení bojovníci jsou vody řeky, která je při ústí velmi jilovitá.

** Indiánský kmen z povodí Amazonky, který si pro časté zátopy zřizoval svá obydlí ve větvích silných stromů.

Jen ony znají tajemství zelených kamenů, které bojovníky mění v zajatce jejich lásky, aniž je zbavují svobody.

Proto je navštěvuje každého úplňku v jejich domově velké množství bojovníků; a ony uchovávají pro nejdatnější z nich květ své krásy.

Když nadejde čas zrození plodu lásky, ponechávají si jen dcery; syny posílají bojovníkům do jejich domovů, kde se z nich stávají největší náčelníci.

Šťastný bojovník, který najde silnou a plodnou půdu pro květ své krve. Syn bude větší než on; a vnuk větší než syn.

Tak se rozroste jeho potomstvo z kmene na kmen a utvoří les bojovníků, jehož poslední cedr se nej hustěji rozvětví a nejmocněji pozvedne, protože má v sobě životní mízu svých předků.“

*

Když Žurandir pronesl poslední slova, jeho oči, které mnohokrát vyhledávaly Arasí, na ní spočinuly.

Tokantinská dívka porozuměla, že cizinec vyprávěl pro ni, a neskrývala svoji radost, jako neskrývá rostlina žukiri své květy před polibky říčních vln.

Půvabná lovkyně se rozezpívala. Její hlas byl čistý a zvučný jako kлокot drozda sabiá, když mu sluneční teplo působí rozkoš.

„Šťastná země, která obdrží semeno silného a mohutného cedru; pokryje se stínem i svěžestí. Bojovníci se zde budou rádi shromažďovat, aby si povídali o míru i válce.

Je jako panna, kterou si vybral vznešený náčelník

za svoji manželku a která zrodí četné potomstvo. Národové si jí váží, protože je matkou udatných bojovníků; stařešinové poslouchají její rady v míru i ve válce.

Bojovné ženy, paní svého těla, jsou jako palma muriti, která se zbavuje svého plodu dřívě, než dozraje, a přenechává jej říčnímu proudu.

Manželka se nezbavuje svého děcka, dokud saje z jejího prsu. Je jako strom mangabeira; živí plod svým mlékem, které je květem její krve.

Cizinec by si neměl hledat manželku v zemi bojovných žen, nýbrž ve vesnici svého národa, kde Tupan uchovává pro jeho zdatnost nejkrásnější pannu, jejíž úsměv je sladký jako med.“

Host odpověděl:

„Žurandir ví, kde potká pannu, kterou si přeje za manželku. Světlo nebeské ho vede a nic neodolá síle jeho paže.“

Když cizinec odpověděl na Arasíin zpěv, pokračoval ve svém vyprávění o válečných příbězích, jemuž všichni mlčky naslouchali.

Líčil vše, čemu se naučil u mořských břehů, obývaných mocným národem Tupinambů, potomků nejstaršího pokolení Tupi.

Tupinambští kouzelníci mu říkali, že na vlnách Vod bez konce žil národ ukrutných bojovníků, synů velkého mořského hada.*

* Bojovníci moře je překlad indiánského slova v jazyce tupi „Karamurú“; původně to značilo jméno úhořovité mořské ryby (odtud „bojovníci mořského hada“). Indiáni věřili, že vody jsou též obydleny, a proto nazvali prvního bělocha, který se jim zjevil, jak vyvstává z oceánu, Karamurú — bojovník moře.

Jednoho dne vystoupili tito bojovníci z vody, aby se zmocnili země těch národů, kteří ji obývali; proto Tupinambové sestoupili k mořskému pobřeží, aby je hájili proti nepříteli.

Mořští bojovníci také válčili mezi sebou jako bojovníci na zemi. Tehdy se vody zvedaly výš než hory; jejich řev zněl jako burácení hromu.

Žurandir dále vyprávěl, že se na mořských březích nacházela žlutá pryskyřice*, silně vonící, kterou vyráběl velký had ve svých útrobách.

Tupinambové dělali z této pryskyřice kuličky pro své náhrdelníky; Žurandir ukázal náramek, který mu objímal zápěstí, jako dárek jednoho z bojovníků onoho národa.

Tyto kuličky činily bojovníkovu nohu hbitou v běhu a chránily chodce proti lesním bludičkám, svádějícím ho z cesty.

Žurandir vykládal ještě mnohé jiné věci; a stařešinové obdivovali moudrý úsudek zkušeného starce, jež shledali v tak mladém těle statného bojovníka.

Nejstarší z hodnostářů byli přesvědčeni, že host je syn Sumého, vyslaný svým otcem, aby procestoval země, které mudřec viděl ve svém mládí.

Nevyslovili však své myšlenky, aby je mohli sdělit stařešinům, až se sejde rada národa.

*

Slunce už sestoupilo k horám, když se v chýši Itakého skončila slavnost pohostinnosti.

Hodnostáři odešli. Itaké se vrátil ke svému zaměst-

* Jantar

nání a ponechal hostu na vůli, aby dělal, co se mu líbí.

Z vesnice přišli mladí rybáři s udicemi a sítěmi zeptat se hosta, jaké ryby má nejraději.

Po nich se dostavili mladí lovci, aby před odchodem do lesa vyzvěděli hostova přání.

Nakonec se přiblížily ženy, které už ztratily panství; nebyly však ani manželkami, ani milenkami bojovníků.

Byly to volně žijící ženy, které dávaly svoji lásku a odpíraly ji, kdy chtěly, nestály však pod ochranou žádného bojovníka, ani nemohly nikdy být matkami rodu.

Dětem počatým v jejich lůně byla matkou jen manželka bojovníka, kterou si vyvolil za svoji životní družku a za základ svého pokolení.

Zákon pohostinnosti u synů divočiny přikazuje, aby se cizinci příteli poskytlo vše, co působí rozkoš bojovníkovi.

Proto přišly mladé ženy nabídnout Žurandirovi svoji krásu, aby si z nich vyvolil společníci, která by s ním sdílela síť v pohostinné chýši.

Všechny se ozdobily svými nejkrásnějšími ozdobami, aby se zalíbily Žurandirovým očím; neboť nebylo pro ně větší slávy než zasloužit si cizincovu lásku.

Jedny měly copy propletené okázalým peřím svých oblíbených ptáků; jiné měly rozpuštěné vlasy navoněné sazafrovým olejem a při závanu větru rozšiřovaly opojnou vůni.

Když došly před cizince, začaly tančit milostný tanec, aby ukázaly půvaby svého těla. Ty, které měly příjemný hlas, zpívaly na Žurandirovu počest.

Arasí vyhledala svůj košíček z červené slámy a posadila se na dvoře, vedle dveří do chýše. Její hbité prsty navlékaly na nit červené bobule rostliny žekeřiti, z nichž tvořila šňůru pro svoji půvabnou šiji.

Zatímco dívka sestavovala náhrdelník, postřehla, že Žurandirovy oči nechávají půvaby žen bez povšimnutí a vyhledávají její obličej.

Ona se však otočila k lesu; trylkem svých rtů přivolala kolibříka kražuá, který poletoval ve vršku palmy. Oklamáný ptáček se přiblížil v domnění, že slyší zpěv své družky.

Žurandir se odvrátil od žen a řekl:

„Tokantinské dívky jsou půvabné; kterákoliv z nich by přijemnila cizincův spánek. Žurandir však nepřišel do chýše Itakého, aby užil lásky jedné noci; on si přišel odvést manželku, která by ho doprovázela až do smrti, a pannu, kterou si vybral za matku svých dětí.“

Při zaslechnutí těch slov se Arasína tvář pokryla úsměvem, jako se keř guažerů pokrývá za ranní rosy svými bělostnými a voňavými květy.

Tehdy se obrátil Žurandir k panně lovkyni:

„Hvězdo denní, Arasí, doved mě k Itakému. Je čas, aby zvěděl cizincovo tajemství.“

„Sny dvou po sobě následujících nocí řekly Arasí, že mladý lovec přijde do chýše Itakého; ona tě očekávala. Když tě mé oči uviděly, jak sedíš mezi hodnostáři, poznaly hned, že sis přišel odvést manželku.“

Cizinec odpověděl:

„Žurandir dorazil do vesnice svého lidu a obdržel válečné jméno i velký luk svého národa. Náčelníkova chýše však byla opuštěná a jeho síť nepřipravila bo-

jovníkovi klidný spánek. Uslyšel tvůj hlas, který ho volal, tokantinská panno, a vstal; tvá zář ho vedla, dcero slunce, a přivedla ho k tobě.“

V

Ve službách lásky

Žurandir, veden pannou, předstoupil před Itakého a řekl:

„Velký tokantinský náčelníku, Žurandir nepřišel do tvé chýše, aby se mu dostalo pohoštění; přišel sloužit otci spanilé panny Arasí, kterou si vyvolil za manželku. Dovol, ať si ji zaslouží svou vytrvalostí v práci a ať o ni zápasí silou své paže s ostatními bojovníky.“

Itaké odpověděl:

„Arasí je dcera mého stáří. Stáří je věk opatrnosti a moudrosti. Bojovník, který si dobude manželky, jako je Arasí, bude mít slávu, že rozplozuje svoji zdatnost v lůně ctnosti. Itaké nemůže přát svému hostu většího štěstí.“

Od tohoto okamžiku nebyl už Žurandir v tokantinské vesnici cizincem. Patřil do domu Itakého a musel jako služebník lásky pracovat pro otce své nevěsty.

Bojovníci, zajatci Arasíny krásy, brzy poznali, že budou muset zápasit se strašlivým soupeřem, ale jejich láska rostla s obavou, že dceru Itakého ztratí.

Žurandir vzal své zbraně a sešel k řece. Bylo to v době, kdy krokodýl pluje na povrchu vody jako suchý kmen a vodní pták žasanan se houpe uprostřed lekninů.

Velká ryba manati vystrčila tlamu z vody, aby se popásla na pobřežní zeleni. Jak zaslechla šustot listů, potopila se do proudu, ale už měla rybářovu harpunu zabodnutou ve hřbetu.

Žurandir nečekal, až mu poraněná ryba odmotá celý provaz; vytáhl ji na zem a odnesl ji ještě živou do chýše Itakého, kde třem bojovníkům dalo mnoho práce položit ji na lavici.

Ženy rozřezaly maso na kusy a bojovníci vykopali jámu v zemi pro přípravu pečeně na rožni, po způsobu biaribí.

Žurandir odešel znovu a pronikl do lesa. Z dálky se ozýval křik lovců, kteří pronásledovali divokou zvěř.

Podle hvízdotu bojovník poznal, že je to tapír. Zvíře se lovcům vysmívalo a blížilo se, lámajíc lesní houštinu, jako přívál vod řeky Šingú.

Stromy, na něž narazila jeho hrud, padaly roztříštěné.

Žurandir napřáhl rámě. Starý tapír, uchopený za nohu, byl zadržen ve svém běhu jako ptáček chycený do smyčky.

Až do tohoto okamžiku se nikdy nesetkal s větší silou, než byla jeho.

Jednou sestupoval k jezeru, aby se napil. Obrovský had sukuri, číhající na kořist, zakousl se mu do tlamy. Při útěku vlekl hada za sebou, a jak se had svíjel, od táhl ho až k pokraji vody.

Tak se to opakovalo třikrát. Vtom však zařval hladový tygr. Starý tapír vyrazil jako střela do lesa; a sukuri, omotán ocasem za kořen stromu, se přetrhl vpůli.

Starý tapír přetrhl hada, jako se přetrhne provaz z rákosu piasaba; nemohl však setřást ruku Žurandirovu, pevnější než kmen guaribú.

Cizinec se vrátil s úlovkem do chýše. Nikdo z bojovníků osady, ani sám starý Itaké, nemohl oběma rukama zvládnout divoké zvíře.

Žurandir donutil pak tapíra, aby se položil k Arasíiným nohám, a řekl:

„Takto nechá Žurandirovo rámě padnout k tvým nohám toho bojovníka, který se odváží soupeřit s jeho láskou o tvoji krásu, Hvězdo denní.“

*

Nikdy nepanoval v chýši tokantinského náčelníka, vždy plně zásobené, takový nadbytek jako po cizincově příchodu.

Žurandir byl největší lovec divočiny a nejlepší rybář řek. Jeho ostrý zrak pronikal husté křoví právě tak jako hloubku vod.

Nic neuniklo jeho obratné ruce. Kam nedosáhla, zasáhly hroty jeho jistých šípů, které rozdíraly hrud oběti jako drápy jaguára.

Cizinec se dověděl od Arasí, které zvěři dává Itaké přednost a která ryba mu nejvíce chutná. Od té doby nikdy nechybělo starému náčelníkovi jeho oblíbené jídlo.

Žurandir věděl, kde by mohl požadovanou rybu chytit i v čase nevhodném pro její lov. Nikdy se nevracel do chýše bez zásob potravy, potřebné k dennímu jídlu.

Vždy po skončení lovu a rybaření pracoval Žuran-

dir na obdělávané půdě Itakého. Hloubil jamky na planině, aby do nich mohla Žakamim zasázet oddenky manioky a semena fazolí, kukuřice a tabáku.

U dětí divočiny musely plodiny pěstovat ruce ženy, která měla mnoho dětí, protože přenášela svoji plodnost na půdu.

Semeno zasazené do půdy rukou panny dávalo květ, ale z květu nevzešel plod. A pěstoval-li plodinu nějaký bojovník, sladká manioka ztvrdla jako dřevo luku.

V nížinách u řeky Žurandir vykopával ze země plevel a jiné rostliny a ponechával růst jen rýži, jám zelný a banánovníky.

Když cizinec zrána odcházel, Arasí ho provázela zdáli lesem. Její touha ji táhla za ním.

Zvyk kmene nedovoloval, aby dívka dávala přednost některému z bojovníků, kteří se o ni ucházeli, dříve než věděla, že ji dostane za manželku.

Dcera Itakého nechtěla patřit jinému bojovníkovi. Pamatovala si však, že panna si musí manžela zasloužit svou trpělivostí, tak jako si bojovník zaslouží manželku svou vytrvalostí a zdatností.

Z toho důvodu se vracela domů; zatímco se druzí bojovníci snažili vystihnout její přání, tkala trásně pro svoji svatební síť.

Její něžná ručka protkávala jemné nachové peří bělostnou nití rostliny krautá. Nápadníci mysleli, že je to peří z prsou tukana; ona však věděla, že je to peří z prsou papouška arara a že má barvy jejího bojovníka.

Když slunce dostoupilo k horským výšinám, bylo slyšet zpěv Žurandira, který se vracel z lovu. Dívka, následována bojovníky, šla cizinci vstříc.

Potom sestoupili k řece. Byl čas koupele. Arasí,

krásnější než růžová volavka, brázdila vlny a bojovníci ji zblízka sledovali jako houf brodivých ptáků galeironů.

Avšak nikdo z nich, ani sám Žurandir, který plaval jako mořská ryba bóto, nemohl sličnou pannu dostihnout. Podobala se květu vodní rostliny mururé, který odpadl od stonku a je unášen proudem.

Jedenkrát dcera vod vykřikla a zmizela pod hladinou. Žakamim se začala bát, že dítě jejího lůna uchvátil krokodýl. Bojovníci se potápěli, aby ji zachránili, ale nenašli ji.

Všichni ji pokládali za ztracenou, než se objevil Žurandir, který nesl tělo krásné dívky v náručí. Když ji postavil, rozběhla se do chýše, aby tam ukryla svoji radost.

Od té doby vždy při koupeli přijímala Arasí Žurandirovo objetí, aniž ji ostatní bojovníci podezřívají, že dává cizinci přednost.

Nikdo netušil, že je pod vodou, jen jemné ucho Žurandira, kterého volávala sladkým bubláním ptáčka ireré.

Setkávali se v hlubině řeky, pokud jim stačil dech. Pak se vyvinuli z objetí a vynořili se na povrch daleko od sebe.

*

Když se jednou k večeru vracel Žurandir z lovu, uviděl v lese známou stopu.

Po příchodu do chýše odevzdal Žakamim uloveného jelena a odešel, aby prohledal nejbližší okolí. Nic podezřelého nenašel; stopa, která ho znepokojila, nedospěla až sem.

Druhého dne za svítání odešli bojovníci brzy po koupeli lovit zvěř a ryby. V chýši zůstaly jen Žakamim a ostatní ženy Itakého.

Arasí vzala svůj luk a odešla do lesa. Obraz milovaného bojovníka se jí v onom okamžiku ztratil z očí; hledala v listí stopu jeho kroků, ale marně.

Dívka si vzpomněla, že Žurandir má rád dužinu plodu guaraná, oslazenou včelím medem, a trhala rudé plody, které visely z větví popínavé rostliny.

V tom okamžiku se ozval papoušek arara ve vrcholku trnité palmy pirižá. Arasí potřebovala jeho červené peří pro čelenku, kterou potají tkala.

Byla to čelenka lásky, kterou chtěla ozdobit hlavu svého bojovníka a pána toho dne, kdy ji získá za manželku.

Dívka si připravila luk k výstřelu a rozhrnujíc listí sledovala papouška. Když už chtěla vypustit šíp, zaslechla stranou neobvyklý hluk.

Blízko ní stál Žurandir a svíral rámě ženy, která ještě držela v ruce nabroušený kyj.

Arasí poznala araguájskou pannu podle bavlněné stužky, propletené peřím, která jí obepínala nohu pod kolenem; a uhodla, že je to Žandira, bojovnickova nevěsta.

„Dcero Mažého, tvá ruka chtěla zabít pannu, kterou si Žurandir vybral za manželku. Zemřeš.“

„Od té doby, co Ubiražara Žandiru opustil, začala odumírat jako vanilka, kterou vítr oderval od stromu. Zabij ji hned, aby tě její duše doprovázela za dne ve stínu lesa a v noci aby k tobě mluvila hlasem snů.“

„Araguájská panna ohrožovala Arasín život, a proto patří jí,“ řekla dcera Itakého.

Žurandir uřízl v lese šlahoun popínavé rostliny imbé a svázal jím Žandiře ruce.

„Žandira je tvou otrokyní. Nedávej jí svobodu. Má mstivost i jedovatost hada.“

„Byla jsem jako vodní had, bojovníkův přítel, který přebývá v jeho chýši a chrání ji před nepřítelem. Kdo to byl, kdo ze mne udělal jedovatého chřestýše, který přináší na rtech úsměv smrti?“

Žurandir neodpověděl. V té chvíli zatoužil po své chýši a vzpomněl si na dobu, kdy jako mladý lovec sledoval v lese půvabnou araguájskou pannu.

*

Obě dívky osaměly ve světlině pralesa.

Žurandirovy kroky už dozněly v dálce, a ony se do sud navzájem upřeně pozorovaly.

Žandira se domnívala, že nemůže Ubiražarovi poskytnout krásu Itakého dcery. Arasí se obávala, aby se bojovnickova láska nevrátila znovu k sličné araguájské panně.

Dcera Mažého byla připravena zemřít rukou své sokyně, dávala však přednost smrti před utrpením pohlížet na její krásu.

Arasí, Hvězda denní, zazpívala:

„Bojovnickova láska je štěstím panny; jakmile uprchne, panna zesmutní jako louka, která ztratila svoji trávu.“

Proto je Žandira smutná; láska jejího bojovníka jí uprchla a zanechala ji opuštěnou jako koroptev nambú, kterou opustil její druh.

Bojovnickova láska je však jako noční rosa. Když

slunce sežehne lučinu, padá rosa z nebe a pokryje ji zelení i květy.

Arasí se raduje proto, že se bojovníkova láska obrátila k ní a že jí Žurandir učiní společníci své slávy a matkou svých dětí.

Když Žurandirova manželka nebude už moci poskytnout svému bojovníkovi krásu, dovolí, aby s ním Žandira spala v jeho síti.

A noční rosa bude padat z nebe na lučinu, aby ji pokryla zelení i květy. A Žandira najde znovu svůj medový úsměv.“

Takto zpívala Arasí, Hvězda denní; a araguájská dívka odpověděla:

„Strom, který odumřel, netrpí, když jej spaluje oheň. Žandira dává přednost smrti před pohanou být tvou služkou a před bolestí patřit neustále na krásnou cizinku, která ji oloupila o její lásku.

Arasí, Hvězda denní, je krásnější než Žandira, nedovede však milovat bojovníka, který si ji vyvolil za matku svých dětí.

Žandira by nikdy nenabídla svou manželskou síť jiné ženě; a ta, která by přijala lásku jejího bojovníka, zemřela by její rukou.

Milovala by svého manžela tolik, že by se jeho přízeň nikdy od ní neodvrátila, neboť by dovedla zemřít, kdyby už neměla krásu, kterou by mu mohla dát.

Araguájský národ nemění nikdy své sídlo v údolí, kde se utábořil, jen tehdy, když mu země nemůže už dát plody.

Takový je i bojovník. Neodnímá svoji lásku manželce, s níž žije, jen tehdy, když už neumí rozveselit jeho duši.“

Tokantinská dívka na to odpověděla:

„Když strom kažazeira vydá plod, ztratí listí; bojovník vyhledá stín jiného stromu, aby si odpočinul.

Přijde však doba dešťů, a kažazeira se znovu pokryje listím; jeho stín je opět bojovníkovi příjemný.

Manželka je jako kažazeira. Když bojovník nenalezne v jejím objetí potěšení, strpí, aby vyhledal jiný stín, a čeká, až se jí vrátí květ, aby ho přivolala znovu na svá řadra.

Arasí miluje svého bojovníka právě tak, jako miluje Žakamim Itakého. Chýše velkého tokantinského náčelníka je plná služebnic; jeho láska však nikdy neopustila manželku.

Služebnice daly Itakému mnoho dětí; děti stáří dala však velkému náčelníkovi jen Žakamim; protože první bojovníkova láska nikdy neumírá.

Je jako tráva, která už nikdy neopustí zemi, v níž vyrostla; mohou ji vytrhat, ona však stále vyráží.

Arasí chce utlumit zármutek tvé duše a pít tvůj medový úsměv, aby manžel, až okusí její rty, shledal je ještě sladšími.

Budeš Arasíinou sestrou a dáš jí Žurandirova syna, tak zdatného jako ty, které zplodí jeho láska v lůně manželčině.“

Žandira odvrátila zrak od tokantinské dívky, aby před ní skryla svůj hněv.

„Tvá slova bodají jako trn palmy žusara, která má plod sladší než med.

Ani šípy tvého luku nezabíjejí tak jako úsměvy, které rozlévá bojovníkova láska ve tvé tváři, Hvězdo denní.

Ubiražara mě opustil pro tebe; byla to však Žandira,

kerou si nejprve vyvolil za manželku, když byl ještě mladým lovcem.

Na radostných nivách, kam přicházejí bojovníci, když zemřou, zavolá mě k sobě; a kolibřík guanumbí přijde vyhledat moji duši v kalichu květu manaká, aby ji odnesl k jeho lásce.

Zabij mě, nebo mě nech zemřít, abych už nemusela vidět tvoji krásu a slyšet zpěv tvé radosti.“

Arasí přistoupila k Žandiře a uvolnila jí zápěstí.

„Bojovníkova láska nepatří ženě, kterou viděly jeho oči nejdříve, nýbrž té, kterou si vyvolil.

Uchop svůj luk; nechť zemře ta, která nedovede obhájit svou lásku a zasloužit si manžela.“

Po těch slovech vytáhla Arasí z toulce šíp. Žandira zůstala nepohnuta se zkříženým zápěstím, jako by bylo ještě spoutáno:

„Ubiražarova vůle svázala Žandiřiny ruce; ona odmítá svobodu, kterou jí dáváš. Arasí může mít přednost; nebude však šlechetnější než dcera Mažého.“

VI

Zápas o nevěstu

Nastal den, kdy měli Arasíni nápadníci zápasit o tuto překrásnou dívku.

Slunce přestoupilo právě horské hřebeny a rozprostřelo po údolí svůj zlatoskvoucí plášť.

Velký tokantinský národ obklopuje rozlehlou pláň. Uprostřed jsou stařešinové, kteří tvoří velkou radu starších.

Naproti nim se objevuje Arasí, Hvězda denní, která

má být odměnou vytrvalosti a zdatnosti nejobratnějšího bojovníka.

Žakamim doprovází svoji dceru; v tomto okamžiku mládne při vzpomínce na den, kdy ji Itaké získal zápasem s nejdivočejšími tokantinskými jinochy.

Z obou stran přicházejí hodnostáři podle věkového pořadí. Každého doprovází manželka, služebnice i dcery, které přišly přihlížet zápasu.

Je to jediná z bojových slavností, při níž Tupanův řád povoluje přítomnost žen, poněvadž se koná k jejich slávě.

Sledováním hrdinského úsilí nejvznešenějších bojovníků o získání krásy jedné panny naučí se ostatní dívky vážit si nevinnosti a manželky se honosí tím, že zachovaly věrnost první lásce.

Itaké, velký tokantinský náčelník, předsedá zápasu, hrdý na statečný národ, který řídí, i na půvabnou dívku, jejímž je otcem.

Když velký náčelník obdivuje svým zrakem množství bojovníků, služebníků lásky k Arasí, kteří se připravují zápasit o manželku, pozvedá vznešené čelo jako starý strom ipé, obalený květy.

Nápadníci se liší od ostatních bojovníků náramkem ze zelených kuliček, který bojovník navlékne na zápěstí manželce, když přetrhne stužku panenství.

Tamto přichází Piražá - Velký rybář, pán ryb v řece, kterého poslouchá velká ryba manati i delfin.

Vedle něho se napřimuje Uirasú - Velký luk, který pro prudkost útoku přijal jméno statečného bojovníka vzduchu.

Potom přicházejí Araribóia - Velký jezerní had,

Kauatá - Lesní běžec stopař, Kori - Vznosná pinie a mnozí jiní, ještě jinoši, ale už proslulí bojovníci.

Mezi všemi však vyniká Žurandir. Jeho čelo pře-
vyšuje hlavy ostatních bojovníků jako slunce, když se
zvedá nad horskými hřebeny.

Hudebníci rozezvučeli flétny boré, oznamující tím
začátek slavnosti, a služebníci lásky se seřadili upro-
střed planiny. Potom zanotovali pěvci svatební zpěv:

„Manželka je radostí i posilou bojovníka. Rozžihá
v jeho žilách ušlechtlejší oheň než nápoj kauim
a v chýši připravuje odpočinek pro jeho tělo.

Proto je prvním přáním jinocha, když získá jméno
válečné, dobýt si manželky.

Abys si zasloužil krásnou pannu, dceru nějakého vel-
kého náčelníka, nestačí být zdatným bojovníkem; je
zapotřebí též trpělivosti v útrapách a vytrvalosti
v práci.

Arasí, Hvězda denní, dcera Itakého, bude radost
i slávou toho nejsilnějšího a nejstatečnějšího.

Synové, které počne ve svém lůně, kde koluje krev
velkého náčelníka, budou největšími bojovníky ná-
roda.“

*

Itaké dal znamení a zápas začal.

Piražá byl první, kdo vyšel na bitevní pole, a šer-
muje válečným kyjem, zvolal:

„Arasí, Hvězdo denní, budeš manželkou bojovníka
Piražá, který si tě dobude silou své paže.“

Předstoupil Uirasú a řekl:

„Sličná panna miluje bojovníka Uirasú a jemu má
náležet.“

Nevěsta zazpívala:

„Arasí miluje nejsilnějšího a nejstatečnějšího. Bude
náležet vítězi, který přemůže odvahu ostatních bo-
jovníků, jako přemohl vůli manželky.“

Líbezný dívčin hlas povzbudil naději všech soupe-
řů, ale její něžné oči viděly jen ušlechtilou tvář Žu-
randira, vyvoleného jejího srdce.

Oba bojovníci se utkali; kyje, kroužící ve vzduchu,
narážely na sebe jako dvě polena vyvržená vírem vo-
dopádu.

Konečně Piražá, ohrožen protivníkovou ranou,
ustoupil o jeden krok z místa, které zaujal. Podle pra-
videl zápasu byl přemožen a musel opustit pole.

Araribóia nastoupil na jeho místo; zápas pokračo-
val se střídavým štěstím, až Kori, vypudiv vítěze,
udržel se pevně proti všem, kteří s ním přišli zápasit.

Chyběl jen Žurandir. Cizinec předstoupil vážně,
jak se sluší na velkého bojovníka araguájského národa.

Chtěl vítězi v tolika zápasech poskytnout čas po-
třebný k odpočinku.

Bojovníkova ruka vlekla kyj po zemi, neboť opo-
vrhovala tím, zdvihnout jej k zápasu beze slávy.

Když Žurandir stanul tváří v tvář vítězi, řekl hlasitě:

„Aby si zasloužil Arasí, Hvězdu denní, chtěl by Žu-
randir přemoci sto bojovníků, a ne zápasit s jedním
bojovníkem unaveným.

Ty svíráš kyj; vezmi druhý, zvyklý vítězit, navrátí
tvé paži sílu, kterou ztratila. Žurandirovi stačí tato
ruka, aby ti uloupila všechna tvá vítězství.“

Po těch slovech mrštil svou zbraní k nohám protiv-
níkovým.

Kori se v domnění, že naň jeho odpůrce útočí, roz-

přáhl k ráně. Žurandir ho však pevnou rukou zadržel, prudce uchopil kyj, který ho ohrožoval, a strhl protivníka z místa.

Právě tak pinie, kterou uchvátila vichřice, uvolní kořen ze země, kde pevně tkvěla, dřív než se její kmen přelomí.

Žurandir zůstal na bitevním poli sám.

Přesto všichni nápadníci dokázali, že jsou zdatnými bojovníky; snad vyjdou z ostatních zkoušek jako vítězové.

*

Hudebníci zahráli na flétny boré a mladí lovci přinesli doprostřed prostranství podobu nevěsty.

Byl to hrubý dřevěný špalek, v němž zručná kouzelníková ruka vydlabala zubem hlodavce kotia hlavu ženy.

Tři lovci se prohýbali pod tíhou břemene a bylo jim zapotřebí deset, aby je donesli z kouzelníkovy chýše až na pláň, kde špalek stál, podoben sedící ženě.

Předešlého dne vyhladil paže znovu dřevěný špalek listem rostliny sambaiba a potřel jej sádlem ještěrky teú, aby vyklouzl z ruky bojovníka jako ještěrka z ruky lovce.

Potom rozložili mladí bojovníci po pláni rozřezané kmeny stromů s větvemi i listím a nastavili kúlové ploty mezi jámami roviny, která se svažovala ke břehu řeky.

Na znamení Itakého začali bojovníci novou zkoušku, nesnadnější, než byla první.

Bylo zapotřebí, aby bojovník střelhibtě a bez zasta-

vení se země zvedl dřevěný špalek a ubránil se přitom protivníkům, kteří naň útočili, aby mu jej vzali.

Tato hra byla symbolem hbitosti a síly, které manžel musel mít, aby si dobyl manželky a aby ji ochránil před těmi, kteří by se odvážili ji požadovat.

Při prvním běhu to byl Žurandir, kdo doběhl nejrychleji. Jako kondor spustiv se v letu odnáší ve spárech spící želvu, tak rychlý bojovník uchopil figuru ženy a pádil s ní přes planinu.

Druzí ho následovali, hořice prudkou dychtivostí uloupit mu kořist. Na otevřené pláni to bylo marné, protože nikdo z nich neběžel jako cizinec.

Žurandir však před sebou nacházel poražené stromy, hluboké jámy a jiné překážky, úmyslně nakupené, aby mu zabraňovaly v běhu.

Ale neohrožený jinoch neváhal. Vyhnul se hrboům, přeskakoval ploty a přelézal větve nastražené po zemi.

V jedné chvíli se mu bojovníci přiblížili natolik, že Žurandir ucítil ve vlasech závan supějícího dechu. Před ním se tyčil vysoký plot.

Kdyby se byl, tak jak byl obtížen, pokusil přelézt, byli by ho bojovníci zajisté dostihli včas, aby mu kořist vyrvali.

Přehodil proto napřed dřevěný špalek, jako by to byl kyj mladého lovce, a skočil za ním.

Jako vítěz nad všemi útoky svých soupeřů přeběhl Žurandir rozlehlou planinu a umístil figuru manželky uprostřed shromáždění stařešinů.

Zde končil běh o závod. Bojovník, který dospěl se svým břemenem k onomu bodu, obstál vítězně ve zkoušce.

Ukázal tím, jak by vytrhl manželku ze středu nepřátel, jak by ji ochránil před jejich útoky a dopravil ji do bezpečného útulku.

Ze všech ostatních bojovníků se podařilo jen Kori-mu a Uirasúovi obstát ve zkoušce, žádnému však s tak půvabnou lehkostí jako Žurandirovi.

Kori byl několikrát dostižen a jen pro zmatek druhých mohl uniknout. Uirasú se zmocnil znovu už ztracené kořisti, protože Piražá, který ji pevně držel, klopýtl v běhu a upadl.

Tito tři vítězové vstoupili znovu na bitevní pole, aby mezi sebou rozhodli. Vítězství na sebe nedalo dlouho čekat. Žurandir je uchvátil pro sebe, jako uchvátí krahujec kořist, o níž zápasí dva hadi.

Rozezvučely se flétny boré a za hlaholu vítězného zpěvu, zanotovaného zpěváky, pozdravovali náčelníci i bojovníci vítěze nad vítězi.

*

Když vše znovu utichlo, postavil se Ožib, velký tokantinský pažé, doprostřed bitevního pole.

Vedle něho držela jedna ze starých matek bojovníků velkou vázu, kamusim vytrvalosti, jejíž vypouklé stěny byly červeně pomalovány.

Kouzelník řekl:

„Nepostačí, aby si bojovník, třeba byl silný i udatný, zasloužil manželku.

Je zapotřebí, aby měl vytrvalost muže a nezalekl se utrpení.

Je nutno, aby měl trpělivost pásovce tatů a aby klidně snášel jedovaté úštěpky žen i obtěžování dětí.

Bojovník, který nemá vytrvalost a trpělivost, vyčerpá brzy své síly.

Řeka, která se rozlévá nížinou, nikdy neuvidí své břehy porostlé velkými lesy.

Takový je i bojovník, který neumí trpět a rozplývá se v nárcích.

Nikdy nebude otcem silného a slavného potomstva a neuvidí svou chýši zalidněnou bojovnicemi své krve.

Chceš-li si zasloužit dceru Itakého, ukaž, Žurandire, že jsi ještě větší muž než proslulý bojovník, kterého všichni obdivují.“

Velký pažé pozdvihl víko kamusimu a odkryl otvor dost velký, aby se tam vešla pěst nejsilnějšího bojovníka.

Žurandir vložil ruku do vázy. Vždy vážná bojovnickova tvář se zjasnila sladkým úsměvem ranní zory a jeho oči, spokojenější než oči páru ptáčků saí, spocínuly na Arasiině líci.

V kamusimu vytrvalosti bylo hnízdo velkých mravenců saúva, které tam uzavřel pažé při posledním úplňku.

Žraví mravenci, vydráždění tolikadenním hladověním, se připravovali rozežrat první oběť, která by jim padla do kusadel.

Kousnutí mravence saúvy, který leze samotou po poli, pálí jako žhavý plamen; když je jich mnoho a jsou hladoví, spalují jako oheň.

Všechny pohledy utkvívaly na bojovnickově obličejí, aby zachytily třeba sebemenší známku utrpení.

Žurandir se však usmíval a z jeho jemných rtů se linula píseň lásky. Bojovník úmyslně zjemnil hlas, aby se nezdálo, že bojovným křikem zakrývá sténání.

Zpíval takto:

„Bolest posiluje muže, tak jako oheň utvrzuje kmen kraúby, z níž si bojovník zhotovuje luk i kyj.

Žusara má ostré trny; ale když Arasí prochází lesem, sbírá její medové plody, přestože jí palma píchá do ruky.

Bodnutí saúvy bolí víc než trn žusary; ale Žurandir je přesvědčen, že med Arasíiných rtů je sladší než plod palmy.

Když byl Žurandir mladým lovcem, rád vytahoval z doupěte hlodavce kotia, přestože se mu jeho ostré zuby zarývaly do masa.

Kousnutí saúvy nebolí jako kousnutí zaostřených zubů; a Žurandir ví, že zlatová srst kotie není tak hebká jako Arasíina šlje.

Žurandir pohrdá bolestí. Jeho oči pijí úsměv panny, který je sladší než mléko plodu saputi. Jeho ruka cítí něžný dotek vlasů půvabné panny.“

Stařešinové dali znamení k ukončení zkoušky vytrvalosti; bojovník však pokračoval ve svém milostném zpěvu.

„Plod kumarí pálí na bojovníkově rtu; činí však pečené jelení maso chutnějším.

Nápoj kauim spaluje bojovníkova ústa; vlévá však radost do jeho duše.

Saúva pálí jako kumarí a spaluje jako kauim; činí však Arasíiny polibky chutnějšími a vzněcuje Žurandirovu lásku jako ušlechtilé víno.

Arasí se bude usmívat štěstím, až syn jejího bojovníka jí vyjde z lůna.

Žurandirovo tělo nezná utrpení, když mu Arasíin úsměv naplňuje duši láskou.“

Bylo nutno rozbít kamusim, aby bojovník mohl vytáhnout ruku, jak byla zapálená a oteklá.

Velký kouzelník potřel zrudlou pokožku štávou jemu známé rostliny a oteklina brzy zmizela.

*

Chyběla poslední zkouška, nazvaná zkouškou panny.

Předešlé zkoušky sloužily k poznání bojovníkovy statečnosti, obratnosti a zdatnosti, jakož i k poznání síly jeho lásky.

V této zkoušce mohla panna ukázat svoji náklonnost k vítězi nebo se zbavit manžela, který si nedovedl získat její přízeň.

Zpěvníci provolávali:

„Tupan dal křídla koroptvi nambú, aby unikla drá-
pům sokola karakará.

Tupan dal hbitost panně, aby unikla bojovníkovi, kterého nechce za manžela.

Ale když nambú uslyší volání svého druha, počká, až přijde, aby si vystavěli hnízdo.

Panna, sledovaná bojovníkem, jemuž dává přednost, přemýšlí o manželově chýši a běží pomalu, aby tím rychleji dosáhla cíle.“

Arasí opustila matku a postoupila až do středu prostranství.

Velký paže postavil Žurandira na vzdálenost délky provazu musurana*, který desetkrát ovine bojovníkův pás.

* Provaz, jímž Indiáni spoutávají zajatce.

Hvězda denní přehodila dozadu své dlouhé černé copy, které při závanu větru vlály.

Pozvedla do oblouku nad hlavu své něžné paže, ozdobené třásněmi z peří, připomínající lesklá křídla papouška arirama, a když zazněl signál, dala se do běhu.

Žurandir se pustil za ní. Znal už rychlost půvabné Arasíny nožky, která se vysmívala i skoku jaguára.

I kdyby jí byl mohl dosáhnout, bojovník se o to nepokusil; i jako vítěz chtěl mít manželku pro její lásku, a ne pro své úsilí.

Byl by o Arasí zápasil nejen se všemi bojovníky kmenů, nýbrž se všemi národy pralesů; jedině s vlastní vůlí panny by nikdy nezápasil, protože chtěl, aby se mu oddala sama, a ne jako přemožená.

Ale jeho sláva jakožto náčelníka velkého národa vyžadovala, aby ukázal, že je hoden krásné dívky, která by ho přijala za manžela.

Arasí letěla planinou. Chvillemi kličkovala v běhu jako kolibřík, který poletuje z květu na květ, chvillemi letěla rychleji než opeřený šíp jejího luku.

Když ukázala všem, že by ji Žurandir nikdy nedohonil, kdyby mu byla chtěla utéci, sklonila hlavu, aby zakryla svůj stud.

Žurandir rozevřel paže a přijal manželku, která se vzdávala jeho lásce.

Bojovník si pověsil sličnou pannu na šíji a odnesl ji do chýše lásky, kterou si postavil na břehu řeky.

*

Větve jasmínového a hřebíčkového keře pokrývaly chýši a zpestřovaly svými květy zemi.

Arasí šla pro svatební síť, kterou utkala z peří tukana a arary, a Žurandir přinesl domácí potřeby.

Potom se cizinec posadil s Arasí před chýši, aby jí, dřív než překročí práh dveří, oznámil, kdo je vlastně bojovník, kterého přijala za manžela.

„Arasí náleží velkému náčelníku araguájského národa. Proslavila se tím, že přemohla největšího bojovníka lesů. Bude matkou Ubiražarových dětí a za služebnice bude mít nejkrásnější panny, dcery mocných náčelníků.

Palma je krásná, když se pokryje květy a když vítr zachvívá jejími zelenými listy, které šepotají; je však krásnější, když se květy promění v plody a ona se ozdobí jejich červenými hrozny.

Arasí bude také krásnější, až vzejdou z jejího úsměvu plody lásky a až mléko naplní její něžná ňadra, aby k nim přivinula Ubiražarovy děti.“

Arasí vyslechla bojovníkova slova chvějíc se jako srnka a ozdobila manželovu hlavu čelenkou z červených per, kterou potají utkala.

Potom, vycitujíc, že se Ubiražarovy oči opíjejí její krásou, oblékla si tuniku aimará, bělostnější než peří volavky.

Tato bavlněná košilka, protkaná kolibříím peřím, spadá s ramen až k ohybu nohy, kterou obepíná stužka panenství.

Když Arasí kráčela mezi bojovníky, kteří obdivovali její krásu, nezardívala se, poněvadž ji zakrývala její nevinnost jako palmu sapukaia její květy.

Ale teď, v přítomnosti bojovníka, kterého miluje a pro něhož uchovala své panenství, pocituje stud a ukrývá své půvaby Ubiražarovým pohledům.

„Manželovy oči jsou jako slunce,“ řekl bojovník; „spalují květ Arasfina těla.“

„Arasí se bojí, že manželovy oči ji neshledají hodnou jeho lásky; proto oblékla své ozdoby.

Arasí by chtěla být jako holubička žuriti a mít na těle hebounké peří, které by samo ukazovalo její krásu.

Proto se tvá manželka zakryla košílkou aimará. Ubiražarovy oči nebudou už spalovat květ jejího těla.“

Bojovník odpověděl:

„Květ vodní rostliny igapé je krásnější, když se rozvíje a když se zbarví do červena pod slunečními polibky, než když je uzavřen v poupěti a zakryt zeleným listím.“

Ubiražara vzal manželku do náruče a postavil nohu na práh dveří.

V tom okamžiku zaznělo hlasité volání; přišli bojovníci, aby povolali vítěze k Itakému.

Rada starších totiž rozhodla, že vítěz, dříve než obdrží manželku, musí prohlásit, kdo je; neboť byl přijat jako cizinec a nikdo ho ve vesnici neznal.

VII Válka

Itaké seděl v chýši obklopen radou starších a čekal. Žurandir vstoupil; Arasí zůstala stát u dveří, jsouc pyšná na manžela, který si jí dobyl, a na obdiv, který vzbudí u bojovníků jejího národa.

Itaké promluvil:

„Když cizinec přišel do chýše Itakého, nikdo se ho neptal, kdo je a odkud přichází. Host je pánem.

Nyní však cizinec vyšel vítězně ze zápasu o nevěstu a dobyl si manželky v tokantinské vesnici.

Je nutno, aby se nechal poznat, protože dcera Itakého, otce tokantinského národa, by nikdy nevstoupila jako manželka do vesnice, kde bydlí ten, který urazil třeba jen jediného z jejích bojovníků.“

Cizinec řekl:

„Nejvyšší náčelníku, stařešinové, hodnostáři a bojovníci statečného tokantinského národa, máte před sebou nejvyššího náčelníka velkého araguájského národa.

Já jsem Ubiražara, pán oštěpu a největší bojovník po velkém Kamakanovi, jehož krev mě zplodila. Chcete-li vědět, proč jsem přijal toto jméno, poslechněte si můj válečný příběh.“

Ubiražara vyprávěl o svém setkání s Požukanem, o zápase, v němž ho přemohl, a o slavnosti vítězství až do okamžiku, kdy opustil araguájskou vesnici.

Ukončil slovy, že odejde při následujícím východu slunce, aby byl přítomen zápasu smrti, jak slíbil zajatci.

Nikdo nepřerušil líčení jeho válečného příběhu. Ubiražara uslyšel zasténání, nevěděl však, že uniklo z Arasfiny hrudi.

Itaké těžce povzdechl jako řeka pod nárazy bouře.

„Ty jsi Ubiražara, pán oštěpu. Já jsem Itaké, Požukanův otec. Mám před sebou vraha svého syna, on však je mým hostem!

Araguájský náčelníku, ty jsi mladý bojovník; zepetej se Kamakana, který tě zplodil, jaká musí být bolest otce, jenž nemůže pomstít synovu smrt.“

Velký náčelník sklonil hlavu na prsa jako vysoký cedr, do něhož bije vichřice.

Požukan měl svoji osadu dále, na druhém břehu řeky. Odešel při posledním útlčku, aby vystopoval pochod Tapuiů; a vracel se jako pán válečné stezky, když potkal Ubiražaru.

Jeho otec i bojovníci jeho osady se domnívali, že dosud v lese hledá válečnou stezku. Netušili však, že v této chvíli čeká v araguájské vesnici jako zajatec na svůj zápas smrti.

Stařešinové i bojovníci oněměli. Všichni ctili otcovu bolest a neodvážili se ji rušit.

Přiblížila se Žakamim, Požukanova matka. Velký náčelník zaslechl její sten.

„Manželka Itakého nepláče v přítomnosti vraha svého syna.“

Po manželových slovech našla matka sílu ukrýt svůj zármutek v nitru a ukázat se hodnou velkého tokantinského náčelníka.

Ubiražara promluvil:

„Pomsta je slávou bojovníka; Tupan ji dal statečným. Ubiražara přemohl Požukana v čestném zápase a přijímá vyzvu k boji od Itakého i ode všech tokantinských pohlavárů.“

„Jsi mým hostem; dokud bude Itaké třímat velký luk tokantinského národa, nikdo neurazí Tupanova přítele ve vesnici jeho bojovníků.“

Po těch slovech velký náčelník povstal a vyměnil s cizincem kouř rozloučení.

„Odejdi. Slunce, které vidělo cizince v pohostinné chýši, vyprovodí ho jako přítele; v noční temnotě vytáhne však tisíc bojovníků, rychlejších než pštros nandu, aby ti přinesli smrt.“

Ubiražara si vzal své zbraně a řekl:

„Host opouští tvou chýši, tokantinský náčelníku; uvidíš přicházet bojovníka nepřítel.“

*

Itaké vyšel s cizincem až na dvůr; kolem něho se shromáždili stařešinové, hodnostáři a bojovníci, aby byli přítomni cizincovu odchodu.

Ubiražara kráčel pomalým a vážným krokem až na konec vesnice.

Když tam došel, rychle se obrátil ke vchodu do chýše, a kráčeje zpět, zahlazoval na zemi stopy svých kroků.

Tokantinský lid ho nepohnutě pozoroval.

Nakonec cizinec stanul uprostřed shromaždiště a udeřil svým mocným kyjem o široký štít, jehož ohlas se rozlehl vesnicí jako hřmění v horách.

„Host přestoupil práh chýše, která mu poskytla pohostinství, a zahladil své stopy v tokantinské vesnici.

Ten, kdo zde nyní stojí, je ozbrojený bojovník, kráčeji jako pán po vesnici svých nepřátel.

Itaké, nejvyšší tokantinský náčelníku, Ubiražara, pán oštěpu, velký náčelník Araguájů posílá ti válku na hrotu svého šípů.“

Když bojovník pronesl tato slova, Itaké vzhlédl a uviděl ve figuře tukana, který byl symbolem jeho národa, zabodnutý Ubiražarův šíp.

Tisíc luků se pozvedlo, tisíc kyjů zamávalo. Mohutný hlas Itakého zarazil však zbraně jeho bojovníků.

Nejvyšší náčelník řekl:

„Zákon pohostinnosti je posvátný. Cizincův hněv nesmí porušit klid tokantinského muže.“

Pak se obrátil k nepříteli:

„Ubiražaro, velký araguájský náčelníku, Itaké, otec mocného tokantinského národa, přijímá válku, kterou jsi mu poslal. Ve svém štítě vezmi zástavu boje.“

Tětiva velkého luku tokantinského národa se naplnila a šíp Itakého se zabodl do Ubiražarova štítu.

„Přiveď své bojovníky a budeme bojovat v čele svých národů.“

„Ubiražara bude bojovat, dokud mu nenavrátiš manželku; jako si jí dobyl na svých protivnících, doveď si ji vybojovat na tobě i na tvém národě.“

Araguájský náčelník odešel. V hloubi lesa potkal Arasí, která naň čekala.

Sličná panna přinesla ze svatební chýše manželskou síť a byla připravena doprovázet manžela.

„Ubiražara odchází; ale dříve než slunce pětkrát vyjde, bude zde, aby si tě vydobyl na tvém národě.“

„Manželka půjde s tebou. Tvoje statečná paže už si jí dobyla; a ona se odevzdala svému pánu. Arasí ti náleží; musíš ji vzít s sebou.“

Tokantinská dívka chtěla následovat Ubiražaru do araguájské vesnice. V její duši se ozval něžný cit manželky i sestry.

Kdyby s ním odešla, spojila by se navždy se svým bojovníkem, a doufala, že láska k ní by ho pohnula, aby zachránil Požukana.

Ubiražara se zamyslel a řekl:

„Kdyby byl Ubiražara přetřhl Arasínu panenskou stužku, byla by jeho manželkou a nikdo by ji z jeho náruče nevyrval. Ale tokantinská panna nemůže opustit chýši, kde se narodila, bez svolení svého otce.“

Arasí povzddechla:

„Ubiražara zanechá vzpomínku na Arasí na tokantinském území. V araguájské vesnici na něho čeká Žandira a uchovává pro něho svůj medový úsměv.“

„Světlo tvých očí, Arasí, Hvězdo denní, vyhledalo Ubiražaru v jeho vesnici, kde ještě zněly zpěvy o jeho vítězství, a přivedlo ho do tvé chýše.“

Když odcházel, potkal Žandiru, a aby ho dcera Mažého nedoprovázela, dal ji Požukanovi jako manželku hrobu.“

„Jezerní kachna goaná letí daleko, velmi daleko, aby se vykoupala v deštových vodách, které zaplavily nížiny; brzy se však vrací do svého hnízda a nevzpomene si už na křovisko, kde přespala.“

„Ubiražara je bojovník; neučí se od jezerní kachny goaná, která prchá před nebezpečím, ale od krahujce, velkého náčelníka bojovníků vzduchu, který nikdy neopouští skálu, kde se uhnízdil.“

„Kdyby Ubiražara miloval manželku, také by ji neopouštěl. Arasíny paže už objímaly šiji svého bojovníka. Kmen se nezbavuje vanilky, která se ovinula kolem jeho větví.“

Ubiražara položil ruku na Arasínu hlavu:

„Itaké zachoval vůči Ubiražarově osobě zákon pohostinnosti; Ubiražara nezanechá zradu v pohostinné zemi.“

Arasí nesmí chtít za manžela bojovníka méně ušlechtilého, než je její otec.“

Panna zmlkla. Věděla, že čest je prvním zákonem bojovníka.

Před svým odchodem utěšoval náčelník manželku takto:

„Ubiražara požádá krahujce o jeho křídla, aby se

mohl vrátit na Arasínu hruď. Přejde v čele svého národa, veden světlem tvých očí.

Jiné ženy jsou odměnou tomu, kdo zvítězí ve službách lásky. Arasí bude mít tu slávu, že bude odměnou největší bitvy, jakou kdy viděly lesy.“

Araguájský náčelník položil ruce na Arasína ramena; přitiskl svoji líc na obě její tváře, aby tím vyjádřil, že je nic nemůže odloučit.

Když bojovník zmizel v lese, odešla Arasí do manželovy chýše, která zůstala smutná a opuštěná.

Dívka uzavřela dveře; posadila se na práh a zpívala o svém žalu.

*

Dvakrát zapadlo slunce a nastala noc.

Na nebi pohasínala poslední hvězda, když Ubiražara vkročil na araguájské území.

Rozmáchl se svou mohutnou rukou a udeřil palicí do bubnu. Hlas araguájského národa se rozlehl údolím do daleka, jako když v horách propukne bouře.

Když první paprsek vycházejícího slunce dostoupil horských vrcholů, dostavili se do hlavní vesnice náčelníci jednoho sta araguájských osad se všemi svými bojovníky, přivolaní na shromaždiště národa.

Ubiražara nařídil, aby byl předveden zajatý Požukan:

„Pohled na moře mých bojovníků, které plní zemi, jako když se voda Velké řeky rozleje nížinou. Čekají na Ubiražarův pokyn, aby zaplavili tvá území.“

Tokantinský národ potřebuje v tomto okamžiku paže svých největších bojovníků; přispěj mu svou

udatností, aby se zvýšila sláva Ubiražary, jeho přemohitele.

Jsi volný, Požukane, odejdi a leť, neboť araguájský nepřítel ti běží v patách.“

Tvář syna Itakého zůstala zachmuřena:

„Požukan je slavný náčelník; nezaslouží si této potupy. Tys mu slíbil smrt chrabrých. On vyžaduje zápas.“

Nato araguájský náčelník vyprávěl o poskytnuté mu pohostinnosti:

„Ubiražara nevěděl, že Požukan je synem Itakého, protože by nikdy nevstoupil jako host do chýše bojovníka, kterého připravil o syna.“

Musíš proto znovu nabýt svobody, aby se neříkalo, že Ubiražara zneužil pohostinnosti velkého tokantinského náčelníka.“

Požukan neodpověděl. Uznával, že čest jeho přemohitele vyžaduje, aby se vrátil do vesnice svého lidu.

„Odejdi. Budeme spolu bojovat v čele svých národů. Ubiražara patří Itakému; po něm však budeš mít slávu, že budeš podruhé přemožen touto paží.“

„Ubiražara je velký náčelník a ještě větší bojovník. Nepřipustí-li Tupan, aby Požukan byl vítězem, nepřeje si větší slávu než zemřít v zápase s Ubiražarou.“

Požukan si odešel do chýše svého přemohitele pro zbraně. Ubiražara se opřel o kyj jako balvan, který se opírá o kmen stromu ipé, a přemýšlel.

Když tokantinský náčelník, vracející se do své vesnice, šel kolem něho, pozvedl Ubiražara hlavu a řekl:

„Ubiražarovy oči tě doprovázejí; ty jsi Arasín bratr a odcházíš k ní. Řekni Hvězdě denní, že její manžel je v duchu s ní.“

Rada starších se sešla, aby uvažovala o válce. Starý Mažé, který byl rozčilen zmizením dcery, upozornil, že celý národ byl svolán bez souhlasu stařešinů.

Posel zavolal velkého náčelníka do rady. Ubiražara se dostavil. Dříve než mohli stařešinové promluvit, pozdvihl bojovník luk a řekl:

„Rada starších řídí kmen a přemýšlí o věcech míru. Celý národ uznává její moudrost a zkušenost.

Pokud však Ubiražara třímá velký luk Araguájů, drží válku ve své ruce.

Když on vyrazí válečný pokřik, zmlkne provždy hlas, jenž volá po míru, i kdyby vyšel z hlavy stařešiny, kterou už luna zbělela.

„Kdo nesouhlasí, ať přijde vyrvat z Ubiražarovy ruky tento luk, který získal svou udatností.“

Stařešinové strnuli. Rada však uvážila a rozhodla, že největší slávou i moudrostí národa bude, když bude mít jeho velký válečný luk v ruce náčelník, jako je Ubiražara.

Kamakan projednal se stařešiny obranu vesnic; a velký náčelník otevřel válečnou stezku.

*

Když Ubiražara rozvinul své voje po břehu Velké řeky, uviděl, že jeden tapuiský kmen se chystá napadnout tokantinskou vesnici.

Velký náčelník zatroubil na válečnou trubku, jejíž hlas přivolal mladého Muriňema, prvního z araguájských pěvců.

Zpěvák přiběhl k velkému náčelníkovi a přijal od něho poselství, které měl donést do nepřátelského tábora.

Zpěváci byli v úctě u všech národů divočiny jako synové radosti, protože sloužili jako poslové mezi válčícími národy.

Pronikali na nepřátelská území, notujíce svůj mírový zpěv; a žádný bojovník se neodvážil urazit toho, jemuž Tupan propůjčil pramen radosti.

Muriňem přeběhl rychle rovinu a objevil se před tapuiským náčelníkem Kanikranem.

„Ubiražara, pán oštěpu, který svírá luk mocného národa araguájského, vzkazuje tobě, ať jsi kdokoli, a všem, kteří tě poslouchají, svoji vůli.“

Tapuia zařval; jeho oči však viděly, že ho obklopuje moře araguájských bojovníků, a jim v čele mohutnou Ubiražarovu postavu, podobnou chmurnému a nehybnému balvanu uprostřed říťícího se vodopádu.

„Kanikranovi bojovníci znají jen vůli náčelníka; a Kanikran vzdoruje hněvu Tupana i těch národů, které stvořil. Řekni, posle, co žádá Ubiražara od velkého tapuiského náčelníka?“

„Ubiražara ti vzkazuje, abys odložil válečný kyj. Tokantinský národ přijal šíp jeho výzvy a on nedovolí nikomu bojovat s jeho nepřitelem dříve, než ho sám porazí.“

„Vrať se a řekni velkému araguájskému náčelníkovi, že Kanikran přišel veden pomstou. Požukan, jeden z tokantinských pohlavárů, vnikl do jeho osady a zapálil chýši pažého, jehož pohltily plameny.

Ubiražara je velký náčelník; ať řekne sám, zda otec národa může snést tak těžkou potupu. Kanikran uposlechne hlasu jeho přátelství.“

Tapuiský náčelník vzal jeden ze svých šípů; ulomil hrot a poslu dal dřevce opeřené černými křídly

šplhavého ptáka anuma, který byl válečným odznakem jeho národa.

„Zde vezmi a odevzdej velkému araguájskému náčelníkovi zástavu spojenectví.“

Muriñem se vzdálil a se stejným poselstvím se odebral do tokantinské vesnice. Itaké vyslechl Ubiražarův vzkaz a odpověděl:

„Dříve než si Itaké vyměnil s Ubiražarou šíp výzvy, zanesl Požukan válku do vesnice Tapuiú.“

Kanikran přišel veden pomstou; a tokantinský národ nemůže odmítnout boj. Itaké dovede ctít své jméno. Jestliže Ubiražara chce, bude bojovat s oběma nepřáteli najednou.“

Posel se vrátil do araguájského tábora s odpovědí obou náčelníků. Ubiražara ji vyslechl a přemýšlel.

„Poslyš Ubiražarovu vůli, abys ji donesl nepřítelům. Velký araguájský náčelník neoloupí Kanikrana o slávu pomsty; váží si cti tapuiského národa, ale odmítá jeho spojenectví. Vrat zástavu, kterou jsi přijal.“

Itaké může přijmout boj, který Požukan vyvolal; Ubiražara neurazí jméno žádného bojovníka, tím méně nejvyššího náčelníka a Arasiina otce.

Araguájský náčelník nepotřebuje pomoci, aby zvítězil nad svými nepřáteli; přeje si, aby tokantinský národ porazil Tapuie, aby on měl slávu zvítězit nad vítězem.

Kdyby Itaké nemohl Tapuie odrazit, Ubiražara sám převezme potrestání barbarů; a až od nich vyčistí lesy, budou spolu oba národové bojovat.

Kdyby Tokantinové potřebovali pro zdolání araguájského náporu spojence, Ubiražara očekává, že je Itaké zavolá a že přijdou.

Muriñem promluví takto k jednomu i druhému náčelníkovi; oběma řekne, že chýše, v níž přebývá Arasí, je pod Ubiražarovou ochranou; kdo do ní vstoupí jako nepřítel, zemře potupnou smrtí zbabělce.“

Bojovník promluvil ne už jako náčelník, ale jako manžel:

„Arasí doneseš zpěv Ubiražarovy lásky. Řekneš jí, ať zavěsí svatební síť a neopustí naši chýši, dokud pro ni Ubiražara nepřijde.“

Pověz jí také, že členka, kterou utkala, neopustila dosud hlavu jejího bojovníka a bude ho stále doprovázet.“

VIII Bitva

Na jedné straně rozsáhlé roviny se pohybuje množství bojovníků tokantinských, z druhé strany množství bojovníků tapuiských.

Oba národové se rozprostírají jako dvě jezera utvořená velkými dešti, která se proměňují v řeky a rozlévají se údolím.

Z obou táborů zazněl válečný pokřik; lid obou národů se na sebe vrhl a zahájil bitvu.

Itaké se ocitl proti Kanikranovi. Oba se vyhledávali; desetkrát se už spolu srazili; oba byli vítězi, žádný z nich nebyl poražen.

Pokud budou tito strašliví bojovníci žít, nemůže být mezi oběma národy zlomen šíp míru.

Jeden z nich musí zemřít, aby vítěz mohl odložit

válečný kyj a poskytnout svému lidu odpočinek k odstranění válečných škod.

Když se oba náčelníci utkali, přestali bojovníci jednoho i druhého tábora bojovat, upřeně pozorující hrůzyplný zápas.

Ubiražara, opřen o svůj velký luk, obdivoval z dálky oba bojovníky a přemýšlel, jak by byl hrdý, kdyby je oba přemohl.

Zápas trval po dobu jednoho stínu.* Kolem náčelníků byla země pokryta kusy kyjů a štítů, které roztržily svými mocnými údery.

Mávali jen hlavou a pažemi, neustupující z místa; podobali se dvěma kondorům, kteří se na sebe sárou zakřivenými zobáky s drápy zatátými do vrcholku skály.

Děsný výkřik se rozlehl plání, otrásl řadami bojovníků a pronikl až do hloubi lesa.

Pahan-Šíp byl posledním Kanikranovým synem. Ač byl ještě chlapec, zápasil už po boku svého bratra, bojovníka Krebana, k jehož rameni sotva dosáhl rukou.

Jeho oči byly bystré jako oči racka a šipy jeho luku, zhotovené z ostnů ježka, létaly tak rychle a jistě jako kolibřík guanumbí.

Když lovil v lese, bavit se zabíjením vos motuka, které prostřeloval svými šipy, jež létaly rychleji a jistěji než tyto jedovaté vosy.

Pahan se vyšvihl na ramena bojovníka Krebana, aby mohl přihlížet zápasu. Obdivoval udatnost svého otce Kanikrana, byl na něho pyšný a záviděl mu.

Itaké zasadil tak silnou ránu, že Kanikranův kyj

* To jest do setmění.

i štít se v jeho ruku roztržily na kusy, takže byl ponechán na milost a nemilost nepříteli.

Tokantinský náčelník se vrhl dopředu a jeho ruka už dopadala na Tapuiovo rameno, aby ho učinila zajatcem.

Pahanův luk dvakrát zabzučel. Oči Itakého, oči silného muže, které nikdy neuronily jedinou slzu, plakaly krví.

Chlapcovy šipy propíchny zřítelnice divokého bojovníka, jehož zrak byl jako blesk. Právě tak vyklove žandaia pupenec vzrostlého kokosovníku.

Stalo se to tehdy, když Itaké vyrazil strašlivý řev, až se jím otrásla země. Ale výkřik zděšení zanikl v prsou bojovníků a propukl ve výkřik hrůzy.

Itaké napřáhl paže, napjaté jako dva pařáty kondora. Pravou rukou si přitáhl Kanikranův chochol i s jeho vlasy, levou vrazil do Tapuiových úst a uchopil ho za čelist.

Paže slepého bojovníka se roztáhly a Kanikranova hlava se rozevřela jako kokosový ořech, který praskne vpůli.

Mávaje zkrvavělou lebkou ve vzduchu jako válečným chřestítkem maraká, vrhl se Itaké proti nepřátelům, aby našel smrt, která před ním prchala.

Když vyšlo slunce, nezůstal na rovině stín jediného Tapuie.

Starý hrdina, veden Požukanem, se vrátil do své chýše:

„Tupan viděl, že Itaké nemůže být přemožen rukou mužů, a chtěl ho přemoci sám rukou dítěte.“

Když Ubiražara uviděl výsledek boje, litoval, že nezůstal ani jeden z obou velkých bojovníků, aby nad ním mohl zvítězit.

Jeho oči spatřily Pahana, který prchal uprostřed zbytků svého národa. Pozdvihl ruku, ale šíp nevy-pustil.

Orel nepronásleduje vlaštovku. Bylo nehodno bojovníka, tím spíše náčelníka, použít své síly proti děcku.

Náčelník k sobě zavolal Tubima, jednoho z mladých lovců, který doprovázel vojsko, aby opatroval potravu.

„Tubim má křídla včely; dostihne-li tapuiského chlapce, na něhož hledím, Ubiražara mu dá jméno Abeguar.“

Mladý lovec sledoval náčelníkův pohled a zmizel v kotouči prachu. Když v lesním šeru začaly probleskovat světlušky, vrátil se do araguájského tábora a nesl chlapce pevně v náručí.

Téže noci obdržel Tubim jméno Abeguar, pán letu, na počest uskutečnění hrdinského činu.

Zpěváci zapěli svůj chvalozpěv; a mladému lovcovi se dostalo slávy, že sklídlil potlesk hodnostářů svého národa a takového náčelníka, jakým byl Ubiražara.

Za ranního úsvitu se odebral Murišem do tokantinské vesnice, provázen dvaceti bojovníky, kteří vedli chlapce.

Když zpěvák došel k chýši velkého náčelníka, spatřil na dvoře Itakého, sedícího na rozsochatém kořenu stromu.

Bojovník upíral oči k nebi v ta místa, kde podle

sálajícího žáru poznal, že stojí slunce. Světlo však neuzřel, poněvadž ho navždy opustilo.

Tehdy skláněl starý bojovník oči k zemi, jako by hledal místo pro odpočinek.

Jakmile zazněly z dálky kroky cizinců, náčelník naklonil hlavu dopředu, aby poznal sluchem, co mu zrak odpíral.

Murišem se přiblížil a řekl:

„Ubiražara posílá Itakému zbytek pomsty. Toto je Pahan, syn Kanikranův. On tě oloupil o zrak; nezachránil však otce před tvou strašnou rukou. Učiň z tapuiského chlapce tokantinského jinocha; a on bude světlem tvých očí a bude kráčet před velkým náčelníkem, aby mu otevřel válečnou stezku.“

Pahan předstoupil:

„Kanikranův syn nebude nikdy otrokem; narodil se Tapuiem a jako Tapuia zemře, jako velký náčelník, který ho zplodil. Dokud bude v lesích žít ježek, on bude krást jeho ostny, aby jimi propichoval oči Tukanů*.“

Itaké položil svoji dlaň na hlavu dítěte:

„Chlapec, který miluje svého otce, je i synem Itakého. Jsi volný, Pahane; jdi lovit ježka. Až budeš bojovníkem, najdeš sto jinochů Itakého krve, kteří potrestají tvoji smělost.“

A náčelník se obrátil k zpěvákovi:

„Tupan odňal s větlo očím Itakého; zvětšil však

* Tím jsou myšleni tokantinskí bojovníci, kteří dostali jméno podle tukana, jehož peřím i zobákem z do bili své členky. Později se toto pojmenování přeneslo i na řeku a území, kde tokantinský národ žil. „Velká řeka“, o níž se zde mluví, je Tokantin, přítok Amazony z pravé strany.

silu jeho paže. Ubiražara bude muset bojovat s nepřitelem hodným jeho udatnosti.“

S touto odpovědí se vrátil Muriňem k araguájskému náčelníkovi.

*

Když zpěvák odešel, dostavili se do chýše Itakého pohlaváři tokantinského národa.

Stařešinové se usadili kolem slepého bojovníka, a sájíce kouř moudrosti, zahájili poradu.

Promluvil Guaribú:

„Velký luk národa potřebuje silnou ruku, která by napínala jeho tětivu, a jisté oko, které by řídilo jeho šíp. Itaké je největším bojovníkem lesů; před jeho jménem se třesou i nejudatnější z nepřátel; jeho paže uhodí jako blesk. Světlo však uprchlo z jeho očí a on nemůže už otevřít válečnou stezku.“

Starý náčelník se zvedl a potácivě pokročil. Dosáhnuv velkého luku Tokantinů, objal jej a promluvil k němu:

„Když tě Itaké obdržel z ruky velkého Žavarího, myslel, že jen smrt ho od tebe odloučí, aby tě předala bojovníku jeho krve. Itaké však zůstal na zemi jako kmen unášený proudem, který neví, kam spěje.“

Malý pramének krve vytryskl z důlků, kde míval stařec oči. Byla to slza, kterou mu neštěstí ponechalo.

Stařešinové uvažovali. Guaribú promluvil znovu:

„Velký luk národa, který jsi obdržel od svého otce, velkého Žavarího, tě neopustí. Zůstane v tvé nepremožitelné ruce; bude to jiný luk v ruce nejudatnějšího bojovníka, který otevře válečnou stezku. Ale pokud

bude Itaké žít, bude jeho hlas řídit národ, který hájil svou paží.“

Tvář starého náčelníka se rozjasnila úsměvem jako tmavé skalisko, po němž klouže měsíční paprsek.

„Otcové moudrosti, stařešinové, pohleďte na onu žatobu, která se zdvihá uprostřed roviny a kterou já vidím teď jen ve stínu své duše.“

Má mnoho kořenů, které ji udržují v zemi, má mnoho větví, které se kolem ní do daleka rozkládají. Kmen je však jen jeden.

Silné kořeny jsou stařešinové, kteří náčelníka podporují svou radou. Pevné větve jsou hodnostáři, kteří obklopují náčelníka a plodí větší množství bojovníků, než je na stromě listí. Kmen je náčelník národa; kdyby se rozdělil, žatobá by nevyrostla až do oblak, ani by neměla sílu odolat vichřici.

Místo Itakého je v radě. Poslední zub jeho válečného náhrdelníku byl ten, který vyrval z úst Kani-kranových. Svolejte bojovníky a ten, který z nich bude nejsilnější a nejudatnější, ať převezme velký luk národa.“

Buben trokano přivolal národ do rady. Dostavili se hodnostáři v čele svých kmenů.

Starý Itaké počítal přicházející bojovníky podle kroků. Velký luk národa, který držel vzpřímeně, vypadal jako jedna z podpěr chýše a tětiva byla tak silná jako provazy náčelníkovy sítě.

Nejproslulejší tokantinští bojovníci předstoupili, aby se ucházeli o velký luk; mnozí jej sice dokázali ohnout, ale šíp nevyletěl.

Itaké pozorně naslouchal; avšak jemu tak dobře známý zvuk neprořízl vzduch.

„Kde je Požukan?“ otázal se starý náčelník.

Udatný bojovník Itakého krve stál vážně a mlčky stranou. Něco ho vzdalovalo od náčelnického luku, o nějž měl usilovat první.

„Tvůj syn ti naslouchá,“ odpověděl.

„Uchop náčelnický luk; jestliže je nějaký tokantinský bojovník, který by jej mohl získat, musí to být někdo z krve Itakého.“

Požukan přijal luk. Zajistiv jej nohou, vzepřel se bojovník zpět jako had žibója, když se chystá zaútočit.

Šíp vylétl a zabodl se do hlavy jednoho tapuiského náčelníka, která byla naražena na kůlu při vchodu do vesnice.

Itaké sklonil hlavu. Uslyšel sice napnutí zbraně, tětiva však nevydala ono zabzučení, jako když napínala luk jeho mohutná ruka.

Požukan položil náčelnický luk k nohám Itakého a řekl:

„Požukan ukázal, že v jeho žilách koluje ušlechtilá krev Itakého. Velký luk je však pro jeho ruku těžký. Je jen jeden bojovník na zemi, který by jej mohl napnout jako Itaké; a tomu nezdobí hlavu čelenka z pěří tukana.“

„Požukan vzal Itakému tuto poslední útěchu. Nepřemožitelný luk velkého Tokantina, který byl prapocem národa, odejde z jeho pokolení. Tokantin jej předal svému synovi Žavarímu, který zplodil mne; já jsem však jejich krví nedokázal zplodit bojovníka, který by jich byl hoden.“

Tapuiové se navrátili; s nimi přišel Agniná v čele svého národa, aby pomstil smrt svého bratra Kani-krana.

Bylo to velké množství bojovníků; ještě větším je činila zuřivá pomstychtivost a slavná pověst náčelníka, který je vedl.

Tokantinů nebylo tolik, ale stačila jejich statečnost, aby se jim vyrovnali, kdyby jim byla nechyběla hlava, která řídí tělo.

Tento mocný národ byl jako stádo divokých vepřů, které ztratilo vůdce, sešlo v lese z cesty a bloudí bez cíle.

Nejudatnější hodnostáři, pohlaváři kmenů, očekávali velkého náčelníka národa, aby jim otevřel válečnou stezku.

Stařešinové uvažovali. Nepodařilo se jim nalézt schopného bojovníka, který by se stal nástupcem Itakého; nemohli se však smířit s ponížením národní cti tím, že by nepřemožitelný luk velkého Tokantina vyměnili za jiný, lehčí, který by Požukan zvládl.

Také Požukan prohlásil, že nikdy neuchopí jiný náčelnický luk, méně slavný než luk velkého Tokantina, když nemůže napnout luk Itakého.

Stařešinové, náčelníci, hodnostáři, celý národ se shromáždil kolem slepého hrdiny.

Od toho, jenž během tolika úplňků hájil národ silou své paže a chránil jej postrachem svého jména, očekávali ještě záchranu.

Stařec vyslechl hlas stařešinů, náčelníků, hodnostářů i bojovníků a řekl:

„Itaké ještě může pro svůj národ bojovat a zemřít; avšak bez světla nebes nemůže už svým dětem otevřít stezku k vítězství.

Paže Itakého bránila vždycky tokantinský národ; chce nyní být chráněn slovem toho, který nemá už nic jiného, co by mu poskytl, než zkušenost svého stáří?

Nechť o tom stařešinové, náčelníci, hodnostáři i bojovníci přemýšlejí.“

Odpověděl Guaribú:

„Národ se už rozmyslil. Mluv a všichni uposlechnou tvého slova tak, jako byli poslušni Itakého paže.“

„Hlas srdce říká Tokantinovu vnuku, že sláva národa, který on zplodil, nemůže pohasnout. Krev Itakého, která proudí v žilách Arasíných, se spojí s jinou ušlechtilou krví, aby vzklíčila silnější a vznešenější.

Vždyť i země, kde vyrostl les stromů akažá, přijímá úrodné bahno řeky a plodí nový les, ještě mohutnější, než byl předešlý.

Žakamim, zavolej Arasí, dceru našeho stáří. A vy, stařešinové, náčelníci, hodnostáři a bojovníci, mě následujte.“

Starý hrdina, veden Arasí, prošel vesnicí.

Jeho lid ho tiše následoval.

Když tak slepý náčelník kráčel s rukou na rameni sličné panny, která vedla jeho nejistý krok, připomínal bojovníkům odumřelý kmen, který přidržuje při skále větev stromu marakužá.

Před nimi šli zpěváci a notovali zpěv míru.

*

Než Itaké dospěl do araguájského tábora, předešel ho jeho posel.

Ubiražara spolu se svými stařešiny, náčelníky, hodnostáři a bojovníky šel nejvyššímu tokantinskému náčelníkovi vstříc.

Když velký araguájský náčelník uviděl Arasí, naplnila se jeho duše radostí; o dvrátil však oči od manželky, aby láska neporušila vážnost muže.

„Ubiražara stojí tváří v tvář Itakému; aby s ním bojoval, přinesl-li válku; aby ho objal, přinesl-li mír.“

„Nikdy Itaké nežádal o mír nepříteli, který mu přinesl válku, dříve než ho porazil; ani nežil tak dlouho, aby se dopustil této slabosti. Přichází donést ti vítězství, aby ses o ně rozdělit s jeho lidem.“

Starý hrdina o krok postoupil:

„Araguájský náčelníku, ty jsi vnesl válku do tokantinské vesnice, abys dobyl Arasí, dcery mého stáří.

Pro své hrdinství a ještě víc pro šlechtetnost, s níž jsi navrátil svobodu Požuka novi, zasloužil sis manželku z tokantinské krve.

Ale potom, když jsi vyhrůžoval vzít si ji silou své paže, nemohl ti už Itaké postoupit dceru svého stáří dříve, než by pokořil tvoji pýchu.

Připravoval se bojovat s tebou i s tvým národem; ale světlo, které řídí válečný šíp, uniklo mu z očí; a mezi jeho bojovníky není ani jeden, který by mohl napnout luk velkého Tokantina.“

Při pronášení těchto slov se starému bojovníkovi zlomil v hrudi hlas:

„Luk Itakého je jako krahujec, který ztratil křídla a nemůže už přivodit nepříteli smrt. Vlastovky se posmívají jeho drápům.

Uchop luk Itakého, araguájský náčelníku, a získáš si svým hrdinstvím manželku i národ.

Manželku učiníš matkou sta takových bojovníků, jako byl Itaké; a národu zachováš slávu, kterou získal, když ho do války vodil syn Žavariho.

Tupan dá tvé paži tuto sílu, aby se krev Itakého silně rozbujela a aby Tokantinovi vnuci vládli nad divočinou.“

Ubiražara se usmál:

„Tokantinský náčelníku, tvé oči nemohou vidět velký luk araguájského národa: ale zeptej se své ruky, zda luk, který napínal nepřemožitelný Kamakan a jež nyní svírá Ubiražara, ustoupí luku Itakého.“

Starý hrdina ohmatal náčelnický luk Araguájů a ohnul jeho špičku k rameni, jako by lučiště bylo z bambusu tasuari.

Ubiražara se chopil luku Itakého, a aniž si jej opřel o zem, pozdvihl jej nad hlavu. Šíp, ozdobený tukanovým peřím, vyletěl.

Tvář Itakého omládlá při zaslechnutí bzukotu, který mu připomínal doby jeho síly. Takto on kdysi napínal luk, když se s přibývajícím množstvím úplňků zvětšovala síla jeho paže.

Stařec naklonil hlavu, aby slyšel hvízdot svého šípů, který prořezával nebeskou modř. Ani hudba pěvců mu nezněla sladčeji.

Ubiražara pustil luk Itakého a uchopil luk Kamakanův. Araguájský šíp vyletěl též a ještě ve vzduchu protkl druhý, který se navracel k zemi.

Oba šípy padaly probodeny jeden druhým, jako když se bojovníkovy ruce zkrfží na hrudi, aby vyjádřily přátelství.

Ubiražara je zachytil ve vzduchu:

„Toto je znak spojení. Ubiražara učiní tokantinský národ tak mocným jako národ araguájský. Oba budou bratry ve slávě a utvoří lid jediný, který bude velkým národem Ubiražarovým a pánem řek, hor i lesů.“

Nejvyšší náčelník nařídil, aby tři bojovníci araguájské a tři bojovníci tokantinské svázali lučiště obou luků vláknem rostliny krautá.

Jakmile byly Kamakanův a Itakého luk spojeny v jeden, sevřel jej Ubiražara ve své mocné ruce a ukázal jej národům:

„Stařešinové, náčelníci, hodnostáři a bojovníci mých národů, zde je luk Ubiražary, hlavy velkých náčelníků. Jeho šípy jsou dvojčata jako oba národové a létají společně.“

Obě tětivy se současně napnuly. Šíp araguájský i šíp tokantinský vyletěly znovu jako dva orlí, kteří společně stoupají do oblak.

Když zmlkl vítězný pokřik, pokročil Ubiražara k dceři Itakého:

„Arasí, Hvězdo denní, ty patříš Ubiražarovi, který tě získal silou své paže. Nyní, když je pánem, očekává tvé rozhodnutí.“

Sličná panna přetrhla červenou stužku, která jí ovíjela nohu pod kolenem, a přivázala ji na zápěstí svého bojovníka.

Ubiražara vzal manželku na ramena* a odnesl ji do svatební chýše.

Jasmínový keř vystlal síť lásky vonnými květy.

*

* Jak dosvědčují kronikáři, bylo u divošských žen skutečně důkazem lásky „zavěsit se na záda“ tomu, komu dávaly přednost.

Při příštím východu slunce rozložili Tapuiové po krajině velké množství svých bojovníků.

Vpředu vynikal Agniná-Hora bojovníků, ještě ukrutnější než jeho bratr, strašný Kanikran.

Z jedné i z druhé strany kráčeli dle hodnosti náčelníci, každý v čele svých bojovníků.

Ubiražara vybral tisíc bojovníků araguájských a tisíc bojovníků tokantinských, s nimiž vytáhl proti Tapuiům.

Když nejvyšší náčelník rozvinul svá vojska rovinnou, krácel sám proti nepříteli.

Jakmile došel doprostřed pláně, pozdvihli Tapuiové válečný pokřik, který zahřměl vzduchem jako hukot vodopádu.

Smršť šípů se zaryla do dlouhého hrdinova štítu, který se podobal silnému kmenu palmy žusara, naježenému trny.

Ubiražara si posunul štít do výše ramene, a opřev se nohou o veliký dvojluk, sedmkrát napnul jeho tětívu.

Červené a žluté šípy letěly přímo k nebesům a ztratily se v oblacích.

Při dopadu se zabodly náčelníkovi Tapuiů Agninámu a pohlavárům, kteří byli poslušni jeho luku, do čelenek jakožto výzva strašlivého bojovníka.

Jsouce rozzuřeni více urážkou než bolestí, vrhli se proti nepříteli, který je očekával zakryt svým ohromným štítem.

Agniná byl nejrychlejší a nejrozlícenější. Za ním přibíhali ostatní, vždy dva a dva, předhánějíce se v rychlosti.

Když Arasiin manžel uviděl, že se rozvinuli kraji-

nou jako dva proudy, které se přibližují, aby spojily své vody, sevřel oštěp s dvěma hroty a vyrazil svůj válečný pokřik, který zněl jako řev jaguára, pána divočiny.

Bleskurychle přeběhl zbývající prostor; a oboustranný oštěp vířil v jeho ruce jako syčící had, který se svíjí a vymršťuje ve vzduchu.

Prvním bodnutím padl Agniná; po něm padali po dvou tapuiští náčelníci, jako padá rákosí skosené ostrými zuby vodního vepře kapivary.

Tehdy vyrazil hrdina svůj vítězný pokřik, který skučel jako vítr v poušti:

„Já jsem Ubiražara, pán oštěpu, nepřemožitelný bojovník, který má za zbraň hada.

Já jsem Ubiražara, pán národů, náčelník pohlavárů, který zemetá zemi, jako vítr pouště.“

Hrdina se rozhlédl po krajině, nepřítel však už nespátlil, poněvadž mizel v prachu.

Ubiražara za ním poslal své bojovníky, kteří hladověli po pomstě; avšak hrůza z jeho oštěpu dodávala prchajícím křídla.

Od tohoto dne nevstoupil už nikdy žádný Tapuia na břehy Velké řeky.

Ubiražara se vrátil do chýše, kde ho očekávala Arasi.

Manželka sňala svému bojovníkovi zbraně, osušila mu tělo jemným chomáčkem bavlny monguba a potřela je opojně vonícím balzámem stromu embafba.

Potom naplnila červenou čiš, zhotovenou z tobolek plodu palmy sapukaia, ušlechtilým nápojem kauim a uhasila bojovníkovu žízeň.

Zatímco se ve velkých vesnicích připravovala oslava vítězství a hrdina odpočíval v síti, vyšla Arasí na dvůr a vrátila se, vedouc za ruku Žandiru.

„Žandira je sestra tvé manželky Arasí. Ubiražara je nejvyšší náčelník, pán luku dvou národů. Musí mezi ně rozdělit svoji lásku, jako rozdělit svoji sílu.“

Araguájská panna spočinula na bojovníkovi svýma očima srnky.

„Žandira je služebnicí tvé manželky; její láska ji přinutila chtít to, co chceš ty. Zůstane v tvé chýši, aby naučila tvé dcery tomu, jak miluje araguájská panna svého bojovníka.“

Ubiražara objal jednou rukou manželku a druhou rukou pannu a přivinul je obě na svou hrud.

„Arasí je manželkou náčelníka tokantinského; Žandira bude manželkou náčelníka araguájského; obě budou matkami dětí Ubiražary, nejvyššího náčelníka a pána lesů.“

*

Oba národové, araguájský i tokantinský, utvořili velký národ Ubiražarů, který převzal jméno svého hrdiny.

Tento mocný národ opanoval divočinu.

Později, když přišli Karamurové, bojovníci moře, tábořil ještě na březích Velké řeky.

<i>Patriarcha brazilského písemnictví</i>	7
<i>Irasema</i>	25
<i>Ubiražara.</i>	117
I Lovec	119
II Bojovník	129
III Nevěsta	136
IV Pohostinnost	149
V Ve službách lásky	163
VI Zápas o nevěstu	172
VII Válka	184
VIII Bitva	195
IX Spojení luků	203

